

Tomi Mertanen

**Taiteilija-apurahajärjestelmän toimivuus ja koettu vaikuttavuus.
Selvitys valtion taiteilija-apurahan saajista vuosina 2006-2010.**

Työpapereita — Working Papers 50

Taiteen keskustoimikunta — Arts Council of Finland
Tutkimusyksikkö — Research Unit

© Tomi Mertanen ja taiteen keskustoimikunta

ISBN 978-952-5253-83-2
ISSN 0788-5318

Taiteen keskustoimikunta
Helsinki 2012

SISÄLLYS

JOHDANTO.....	1
Selvityksen lähtökohdat ja tausta.....	1
Apurahajärjestelmän historia.....	3
Apurahajärjestelmän lainsäädännöllinen perusta.....	8
VALTION TAITEILIJAPURAHAN SAAJAT VUOSINA 2006–2010.....	12
Selvityksen aineisto.....	12
Apurahataiteilijat vuosina 2006–2010.....	12
TAITEILIJAPURAHAN SAAJIEN ARVIOT APURAHOJEN VAIKUTTAVUUDESTA JA APURAHAJÄRJESTELMÄSTÄ.....	19
Tutkimusaineisto.....	19
Apurahalla tehdyn taiteellisen työn sekä hakemuksessa ilmoitetun työsuunnitelman vastaavuus.....	22
Apurahan työllistävä vaikutus.....	26
Taiteellisen työskentelyn rahoitussuunnitelma.....	30
Apurahan merkitys taiteellisen toiminnan kannalta.....	34
Apurahan aiheuttamat käytännön ongelmat.....	46
Arviot apurahan hakuprosessista.....	49
Muita esiintuotuja asioita.....	52
YHTEENVETO.....	55
Taiteenala ja taiteilijapuraha.....	55
Sukupuoli ja taiteilijapuraha.....	56
Ikä ja taiteilijapuraha.....	58
Taiteilijapurahajärjestelmän yleinen toimivuus.....	60
LÄHTEET.....	63
Liitteet.....	65
English Summary.....	75

TAULUKKO- JA KUVIOLUETTELO

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Valtion taiteilija-apurahojen (€9 987 840) osuudet vuonna 2010.....	3
TAULUKKO 2. Vuosina 2006–2010 valtion taiteilija-apurahaa saaneet taiteilijat sukupuolen, syntymävuoden, kielen, asuinpaikan, taiteenalan ja apurahan kokonaiskeston mukaan (N = 1261) (%).....	14
TAULUKKO 3. Valtion taiteilija-apurahaa vuosina 2006–2010 saaneiden taiteilijoiden apurahakauden keskiarvo taiteenaloittain ja sukupuolittain.....	17
TAULUKKO 4. Kyselyyn vastanneet eli kyselyn kohteena oleva perusjoukko sukupuolen, kielen, syntymävuoden, asuinpaikan, taiteenalan ja apurahan keston mukaan (%).....	21
TAULUKKO 5. Vanhalla lomakkeella vastanneiden arvio taiteilija-apurahan merkityksestä taiteelliselle työlle taiteenaloittain.....	37
TAULUKKO 6. Uudella lomakkeella vastanneiden arvio taiteilija-apurahan merkityksestä taiteelliselle työlle taiteenaloittain.....	43

KUVIOT

KUVIO 1. Vuosina 2006–2010 valtion taiteilija-apurahaa saaneiden taiteilijoiden apurahakauden kokonaiskesto taiteilijan syntymävuoden mukaan.....	15
KUVIO 2. Vuosina 2006–2010 valtion taiteilija-apurahaa saaneiden taiteilijoiden apurahakauden kokonaispituus taiteenaloittain.....	16
KUVIO 3. Työsuunnitelman muutoksista ilmoittaneet taiteenaloittain eriteltynä....	24
KUVIO 4. Vastaajien arvio apurahahalla toteutetun taiteellisen työn työllistäväydestä (N = 1160).....	27
KUVIO 5. Vastaajien arvio apurahalla toteutetun taiteellisen työn työllistäväydestä taiteenaloittain eriteltynä.....	29
KUVIO 6. Alun perin suunniteltu taiteellisen työn rahoitus apurahakaudella (N = 1160).....	32
KUVIO 7. Alkuperäinen rahoitussuunnitelma taiteenaloittain tarkasteltuna (N = 1160).....	34
KUVIO 8. Vanhalla lomakkeella vastanneiden arvio taiteilija-apurahan merkityksestä taiteelliselle työlle (N = 126).....	36

KUVIO 9. Uudella lomakkeella vastanneiden arvio taiteilija-apurahan merkityksestä taiteelliselle työlle (N = 1039).....	39
KUVIO 10. Vastaajien arvio apurahan saamisesta aiheutuneista käytännön ongelmista (N = 1169).....	47
KUVIO 11. Vastaajien arvio apurahan hakemiseen käytettävästä lomakkeesta ja apurahaprosessista yleensä (N = 1095).....	50

JOHDANTO

SELVITYKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TAUSTA

Valtion taiteilija-apurahat ovat merkittävin yksittäisten taiteilijoiden työskentelyn tukemiseen kohdistettu valtion taidepoliittisen tuen muoto Suomessa. Taiteilijoille henkilökohtaisesti myönnettävät työskentelyapurahat sekä niiden keskeinen merkitys taiteellisen työn tukemisessa on ylipäänsä tyypillistä pohjoismaiselle taidepolitiikalle. Osittain tämä on seurausta pienistä kotimarkkina- ja kielialueista. Taiteilija-apurahiin tukimuotona on perinteisesti liitetty myös ajatus taiteellisen vapauden ja taiteen autonomian kunnioittamisesta. Tutkimusten mukaan valtion taiteilija-apurahalla on oma merkityksensä myös tunnustuksena taiteellisista ansioista, koska se on osoitus apurahan myöntämisestä päättäneiden taiteilijakollegoiden tunnustamasta taiteen laadusta. Apuraha merkitsee siten taloudellisen tuen ohella myös henkistä tukea ja kannustusta.¹

Käsillä olevassa raportissa luodaan yleiskuva taiteilija-apurahaa vuosina 2006–2010 saaneista taiteilijoista. Samalla käydään läpi vuoden 2006 aikana ja sen jälkeen apurahautensa päättäneiden valtion taiteilija-apurahojen saajien arvioita apurahan taloudellisesta ja taiteellisesta merkityksestä sekä apurahajärjestelmän toimivuudesta.

Selvitys perustuu taiteen keskustoimikunnan sekä opetus- ja kulttuuriministeriön yhteisen apurahansaajia koskevan Harava-rekisterin² tietoihin sekä taiteilija-apurahaa Taiteen keskustoimikunnalta tai valtion taidetoimikunnilta saaneiden taiteilijoiden täyttämään selvitys-/vastauslomakkeeseen. Lomake koskee apurahan käyttöä, tarkoituksenmukaisuutta ja vaikuttavuutta sekä sen henkilökohtaisesti koettua merkitystä.

Tarkastelun kohteena on muun muassa se, toteutuvatko lainsäädännössä asetetut taiteilija-apurahojen myöntämistä ohjaavat tavoitteet; miten taiteilija-apurahan saaja kokee apurahan taloudellisesti sekä taiteellisesti; sekä se, millaisia ongelmia vallitseva taiteilija-apurahajärjestelmä taiteilijoiden itsensä mielestä pitää sisällään.

¹ Rautiainen 2006, 3, 5.

² HARAVA – harkinnanvaraisten valtionavustusten asiankäsitelyjärjestelmä, johon kirjataan muun muassa haetut ja myönnettyt valtionavustukset. Rekisterimerkinnot perustuvat hakemuksissa ilmoitettuihin tietoihin sekä viranomaispäätöksiin.

Tämän tutkimusraportin taustalla on Pauli Rautiaisen vuonna 2006 laatima vastaava selvitys vuosilta 2002–2005. Tässä työssä myös vertaillaan Rautiaisen tekemiä havaintoja taiteilija-apurahojen vaikuttavuudesta nyt saatuihin tuloksiin. Raportit ovat monelta osin yhtenevät siksi, että ne olisivat mahdollisimman pitkälle vertailukelpoisia keskenään ja jotta ne siten yhdessä helpottaisivat ajallisesti pidempien analyysien tekoa.

Tässä selvityksessä raportoidut tiedot auttavat seuraamaan apurahojen jakautumista eri taiteenalojen kesken sekä tuomaan esille taiteilijoiden apurahajärjestelmässä havaitsemia ongelmia tai puutteita. Samalla ilmenee, miten eri tavoin apurahat vaikuttavat eri aloilla. Koottu tieto toimii osaltaan päätöksenteon tukena apurahoja jaettaessa. Kyselylomake sinällään on toimiva, sillä siinä apurahajärjestelmää kartoitetaan taiteilijalähtöisesti eri näkökulmista. Myöskään aineistossa ei sinänsä ole havaittavissa merkittäviä puutteita, koska vastausprosentti on varsin korkea. Suurimmaksi osaksi se johtuu siitä, että taiteilija-apurahan saajan on annettava selvitys työskentelykaudestaan saadakseen uusia apurahoja. Tutkijan kannalta on ilahduttavaa, kuinka avoimesti ja laajasti taiteilijat ovat kertoneet apurahakaudestaan, onhan selvityksen osalta kyse eräänlaisesta ”pakkopullasta”.

Taiteen keskustoimikunta ja valtion taidetoimikunnat myöntävät määrärahojensa mukaisesti taiteilija-apurahoja kaikkien alojen taiteilijoille. Erityisestä syystä apurahoja voidaan osoittaa myös arvostelijoille, taiteen opettajille sekä taiteen ja taidehistorian tutkijoille. Apurahan voi saada vain laadullisin perustein eli myönnön perusteena toimivat hakijan aiempi taiteellinen toiminta sekä hänen esittämänsä työsuunnitelma. Apurahajärjestelmän perusteista on säädetty taiteilija-apurahalaissa eli laissa taiteilija-professorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista (734/1969) sekä taiteilija-apurahaasetuksessa eli asetuksessa taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista (845/1969).

Vuoden 2012 alusta lukien apurahan kesto on ollut puolesta vuodesta kymmeneen vuoteen. Edellä mainitut pitkät kymmenvuotiset apurahat korvasivat taiteilija-apurahalailla vuonna 1969 luodut taiteilijaprofessorin virat siten, että pitkän apurahan saajilla on oikeus käyttää apurahakauden ajan taiteilijaprofessorin nimikettä. Valtion talousarvioon on varattu erittäin ansioituneille taiteenharjoittajille 22 apurahavuotta vastaava määrä kyseisiin apurahiin. Ennen vuotta 2011 myönnettyt taiteilijaprofes-

sorin virat muutetaan pitkiksi taiteilija-apurahoiksi sitä mukaa kuin määräaikaiset virkasuhteet päättyvät, kuitenkin viimeistään 1.9.2014.³

Vuonna 2010 kaikkiaan 593 taiteilijalla oli voimassa oleva valtion taiteilija-apuraha. Lukumäärä vastaa noin 3 prosenttia koko Suomen taiteilijakunnasta. Taiteilijoiden osuus ammatissa toimivasta väestöstä on väestölaskentatietojen mukaan noin prosentin verran. Naisia koko maan taiteilijakunnasta on noin 40 prosenttia.⁴

Taiteilija-apurahan euromääräisen suuruuden päättää opetus- ja kulttuuriministeriö. Verottomana maksettavan apurahan suuruus vuonna 2010 oli 18 702⁵ euroa vuodessa (1 558,55 €kk). Kyseisenä vuonna taiteilija-apurahoja maksettiin yhteensä noin kymmenen miljoonaa euroa. Summa oli noin 2,6 prosenttia valtion koko taide- ja kulttuuribudjetista, noin kaksi viidennestä Taiteen keskustoimikunnan, valtion taidetoimikuntien sekä apurahalautakuntien myöntämästä tuesta sekä noin 68 prosenttia yllä mainittujen tahojen suoraan yksittäisille taiteilijoille taiteelliseen työskentelyyn myöntämästä tuesta.⁶ (Ks. Taulukko 1.)

TAULUKKO 1. Valtion taiteilija-apurahojen (€ 9 987 840) osuudet vuonna 2010

Valtion taide- ja kulttuuribudjetista (€385,5 milj.)	2,6 %
Veikkausvoittovaroista taiteen edistämiseen (€197,9 milj.)	5,0 %
Valtion taidetoimikuntien ja apurahalautakuntien maksamasta tuesta (€26,5 milj.)	37,7 %
Edellä mainittujen suorasta taidetuesta yksittäisille taiteilijoille (€14,7 milj.)	67,9 %

APURAHAJÄRJESTELMÄN HISTORIA

Valtiovalta on Suomessa tukenut taide-elämää aina 1800-luvulta lähtien. Tuolloin toimenpiteet kohdistuivat lähinnä taidelaitosten ja -koulujen avustamiseen, henkilökohtaisten apurahojen myöntämiseen sekä erilaisten palkintojen jakamiseen. Autonomian aikana valtion toimet tähtäsivät ennen muuta kotimaisen taiteen laadun kehittämiseen kansainvälisesti vertailukelpoiseksi sekä kansallisen arvojärjestelmän vahvistamiseen. Välineiksi valittiin kirjailijoille, säveltäjille, kuvataiteilijoille ja teatte-

³ AK n. 1135/10; AK n. 845/69; AK n. 734/69.

⁴ Ammattitaiteilijoita arvioidaan Suomessa olevan lähteistä riippuen 17 000–20 000. Karttunen 2004, 15, 24–25.

⁵ Summa sisältää taiteilijoiden sosiaaliturvamaksun.

⁶ Karhunen 2011, 2–3.

riohjaajille jaetut matka-apurahat, rahapalkinnot sekä eläkkeet. Taiteilijakohtaisena tukimuotona jaettiin matka-apurahoja ulkomaanmatkoja varten ensimmäisen kerran vuonna 1863. Yksitoista vuotta myöhemmin (1874) senaatti vahvisti matka-apurahojen myöntämistä koskevat säännöt. Vuodesta 1864 lähtien valtion talousarviossa on ollut erityinen taiteilijatukeen käytettävä määräraha.⁷

Erilaisten tukimuotojen lisääntyessä 1800-luvun lopulla alkoi kehittyä myös asiantuntijoina toimineiden lautakuntien käyttö taiteellisen laadun arvioinnissa, vaikkakin lopullinen määräysvalta oli senaatilla. Itsenäistymisen jälkeen Suomessa kiinnitettiin aiempaa suurempaa huomiota taiteen tukemiseen; syyskuussa 1918 nimitettiin ensimmäiset valtion taide- ja tiedelautakunnat. Taidelautakuntien myötä vastuu taiteen ylläpitämisestä ja edistämisestä siirtyi aikaisempaa selvemmin yksityisiltä lahjoittajilta ja yhteisöiltä yhteiskunnalle ja sen mukaisesti valtiovallan suhteellinen osuus taiteen tukemisessa kasvoi huomattavasti.

Lautakunnat olivat varsin aktiivisia 1920–1930-luvulla, ja sotavuosinakin ne kokoon tuivat kaikilla aloilla säännöllisesti, mutta niiden työhön alkoi eri syistä johtuen ilmes- tyä ongelmia 1940-luvun lopulta lähtien. Lautakuntien aktiivisuus alkoi tuolloin eriy- tyä, muun muassa poliittisten tahojen välillä käytyjen kiistojen seurauksena.⁸ Viisi- kymmentäluvun vaihteesta lähtien myös taiteen eri alojen järjestöjen painoarvo lisään- tyi ja ne alkoivat toimia asemansa parantamiseksi suoraan ohi lautakuntien. Samalla lautakunnat alkoivat menettää merkitystään oman alansa keulakuvina – jollaisia ne vielä 1930-luvulla olivat olleet. Järjestöt pyrkivät edelleen toimimaan myös lautakun- tien kautta, mutta koska lautakunnat eivät enää 1950-luvulla olleet kovin aloitteellisia, suunnattiin katseita luonnollisesti muualle. Lautakuntien toimintaa passivoi myös nii- den tekemien aloitteiden jääminen vähälle huomiolle opetusministeriössä. Samoin lautakunnilta puuttunut itsenäinen päätäntävalta varojen jaossa latisti niiden intoa tai- teenalansa kehittämiseen.

⁷ Mertanen 2009, 38; Tuomikoski-Leskelä 1977, 20–24.

⁸ Tuon ajan yhteiskunnan kautta katsottuna yhteiskunnallisesti kiinnostavimmilla ja merkittävimmillä aloilla, kirjallisuudessa ja näyttämötaiteessa, lautakunnat toimivat muita aktiivisemmin, mikä johtui kansandemokraattien mukaantulosta lautakuntatyöhön. Kyseisillä aloilla kansandemokraattien toiminta oli yleensä ottaen suurinta johtuen heidän vuonna 1947 ensimmäisenä puolueena julkaisemastaan kulttuuriohjelmasta. Siinä juuri kirjallisuus ja teatteri nähtiin taiteenaloista parhaina keinoina ihmisten mielten muokkaamiseksi sosialistiselle Suomelle myönteiseksi. Kuvataiteessa, säveltaiteessa ja raken- nustaiteessa vasemmiston kulttuuripoliittinen nousu ei näkynyt käytännössä lainkaan. Säveltaidelauta- kunta jopa kieltäytyi käsittelemästä vähänkin poliittisesti arkoja hakemuksia, jottei niistä olisi saatu ikäviä ennakkotapauksia. Mertanen 2010, 211–212.

Sotienjälkeiset vuosikymmenet olivat aktiivisen kulttuuri- ja taidekeskustelun aikaa uusien taidevirtausten vähitellen rantautuessa Suomeen. Taidelautakunnat eivät olleet keskustelussa aktiivisesti mukana, mikä ilmeisesti johtui siitä, että ne ymmärsivät asemansa hieman toisin. Ne eivät mieltäneet taiteen sisältökysymyksiä toimenkuvaansa kuuluviksi vaan keskustelua katsottiin voitavan käydä muilla foorumeilla. Toisaalta opetusministeriö ei missään vaiheessa pyytänyt lautakunnilta kulttuuripoliittisia linjanvetoja tai ehdotuksia. Lautakuntien tehtävänä oli siten pääasiassa tuoda asiantuntemusta ja perusteita avustusten ja apurahojen jakoon.⁹

Kysymys kulttuurin desentralisaatiosta nousi tärkeäksi aiheeksi 1960-luvun taitteessa, ja paineet valtion kulttuurihallinnon kehittämiseksi voimistuivat. Yhteiskunnan rakennemuutoksen seurauksena valtion tehtäväala laajeni 1960-luvulla huomattavasti. Kehittyvässä hyvinvointiyhteiskunnassa pidettiin tärkeänä lisätä julkisen vallan vastuuta myös kulttuurin saatavuudesta osana demokratiaa. Kulttuurihallinnon laajentamistarvetta perusteltiin nykyaikaisen yhteiskunnan vaatimuksilla ja jo aiemmin tapahtuneella sosiaalipoliittisella herätyksellä. Taidelautakuntia kritisoitiin tehottomuudesta taiteen tukemisessa ja edistämässä, tukikenttää kirjavuudesta ja koordinoimattomuudesta.

Kuusikymmentäluvulle saakka vallinneen kansallisen kulttuurin ideologian mukaan taiteet ja kulttuurinen työ palvelivat kansakuntaa, isänmaata ja kansallisen identiteetin luomista. Heräävän hyvinvointivaltioajattelun mukaan taiteilijat sekä taide- ja kulttuurilaitokset olivat oikeutettuja saamaan tarvitsemansa julkisen rahoituksen ilman kansakunnan palveluun velvoittavia sitoumuksia. Lähtökohta edellytti periaatteessa kunnollisen taidehallinnon ja taiteen tukiorganisaation luomista. Vuonna 1962 asetettiin erillinen valtion taidekomitea pohtimaan tukijärjestelmän uudistamista.

Marraskuussa 1965 jättämässään mietinnössä komitea katsoi, että taiteen aseman turvaamiseksi oli tarpeen ryhtyä lainsäädännöllisiin toimiin, sillä siten voitiin parhaiten pysyvästi taata taiteen kehityksen edellytykset. Taiteen edistämisen toimenpiteitä suunniteltaessa valtiovallan oli tarkistettava periaatteellinen asennoitumisensa taiteeseen. Komitean mielestä oli luovuttava siihenastisesta taiteen ”tukemisesta” ja omaksuttava taiteen ”edistämisen” periaate. Lähtökohdan muutos merkitsi sitä, että valtio-

⁹ Mertanen 2010, 212–218; Mertanen 2009, 39; Sokka 2005, 28, 30, 36, 40–42, 109; Alasuutari 1996, 216–217.

vallan oli tunnettava taiteen kaikkien alojen kehittäminen entistä selväpiirteisemmin velvollisuudekseen.

Taidekomitean ehdottama laki taiteen edistämisen järjestelystä hyväksyttiin heinäkuussa 1967 ja se astui voimaan seuraavan vuoden alusta. Lailla perustettiin taiteen edistämiseksi opetusministeriön alaisina toimivat erityiset valtion taidetoimikunnat sekä niiden yhteiseksi elimeksi taiteen keskustoimikunta. Taidehallinnosta tuli näin lakisääteinen. Lain myötä valtion budjettiin varattiin vuosittain toimikuntia varten erillinen määräraha käytettäväksi taiteenedistämistoimenpiteiden rahoittamiseen sekä hallintomenoihin.¹⁰

Laki taiteen edistämisestä toi Taiteen selkeästi lailla säädeltäviin ja valtion vastuualueisiin kuuluviin alueisiin. Lain kirjaimen keskiössä olivat ensisijaisesti taiteen tuottajat. Lopullisesti taiteilijoiden tukijärjestelmä täydentyi vuoden 1969 alussa, kun laki taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista astui voimaan. Sen nojalla valtion taiteilija-apurahoja lisättiin aiempaan verrattuna huomattavasti.

Käytännössä vuonna 1968 voimaan astunut uusi suomalainen taidehallintojärjestelmä perustui vertaisarviointiin: päätöksiä tekivät elimet, joissa taiteen kenttä oli itse mukana. Hyvinvointiyhteiskunta-ajatuksen mukaan taiteilijalla oli oikeus taloudelliseen turvaan, joka valtion oli tarjottava. Suomalainen taidehallintomalli muodostui Ison-Britannian Arts Councilin esimerkin mukaiselle ja muista Pohjoismaista tutulle ”arm’s length” -periaatteelle: siten se sai mahdollisimman itsenäisen aseman, se oli ”käsivarren mitan päässä” varsinaisesta valtionhallinnosta. Periaatteen tarkoituksena oli ja on estää taiteen väärinkäyttö yhteiskunnassa sekä taata taiteen vapaus, sillä taiteilijoilla ja taiteen järjestöillä oli keskeinen asema muodostettavissa taidetoimikunnissa. Samalla malli kuitenkin usein vaikeutti uusien taidemuotojen pääsyä valtion tuesta osalliseksi suosiessaan ”vanhoja taiteita”.¹¹ Tilanne on säilynyt osin tähän päivään saakka.

Uudistuksista huolimatta valtiollista taiteen edistämispolitiikkaa arvosteltiin 1970-luvulle tultaessa kapea-alaisuudesta ja sen ylhäältä alas suuntautuvasta otteesta. Kulttuurin aktivointi ilmaantui 1970-luvun kulttuuripolitiikan tehtäväksi kulttuuriperinnön säilyttämisen rinnalle. Julkisen vallan vastuu kulttuurin demokratisoinnista lisääntyi,

¹⁰ AK n. 513/67; AK n. 328/67; KM 1965: A8, s. 40, 41; Mertanen 2010, 223–224; Mertanen 2009, 40, 56–60; Tuomikoski-Leskelä 1977, 56–60.

¹¹ AK n. 845/69; AK n. 734/69; Mertanen 2009, 64, 77–78.

jolloin kulttuuripolitiikan ala ja kohde laajeni, mikä merkitsi palveluiden hajauttamista. Tavoitteena oli kulttuuripalveluiden sosiaalinen ja alueellinen tasa-arvo, mitä vuonna 1974 mietintönsä jättänyt Kulttuuritoimintakomitea erityisesti painotti. Komitea ajoi myös kansalaisten omaehtoisen luovan toiminnan tukemista.

Kulttuuritoimintakomitean mietintö sisälsi myös esityksen kuntien kulttuuritoimen valtionosuudesta sekä kulttuuritoimintaa koskevasta lainsäädännöstä. Uudistuksen uskottiin täydentävän kuntatasolla taiteen edistämisen järjestelyllä annetulla lailla luotua valtion taidehallintoa ja merkitsevän yhtenäisen, kaikki hallinnon portaat käsittävän organisaation toteuttamista. Laki kuntien kulttuuritoiminnasta astui voimaan vuoden 1981 alussa.¹²

Hyvinvointivaltion rakentamisen yhteydessä taidejärjestelmä kietoutui poliittis-hallinnolliseen järjestelmään. Seurauksena syntyi laaja ja monimuotoinen taiteen rahoituslainsäädäntö, joka 1990-luvulle saakka oli varsin yksityiskohtainen säädellensään muun muassa kunnallisen kulttuuritoimen virkarakennetta. Kahdeksankymmentäluvun kulttuuripolitiikan lähtökohtien rinnalle ilmestyi 1990-luvulla uusi tekijä, taidejärjestelmän ja talousjärjestelmän yhteen kietoutuminen ja sen mukana tullut kulttuurin tuotteistamisen periaate. Kulttuuritoiminnan toimintaympäristö muuttui 1990-luvun aikana uudella tavalla liiketoiminnallisia ja markkinaehtoisia piirteitä omaavaksi. Valtion säätelemä kunnallinen kulttuuritoiminta haudattiin vuonna 1992, jolloin säädettiin sekä uusi kuntien kulttuuritoimintalaki että kehitettiin uusi laskennallinen valtionosuusjärjestelmä, joka kulttuurin osalta tiivistyi laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta.¹³

Yhdeksänkymmentäluvulla käynnistynyt säädösohjailun väljentäminen ja siirtyminen tiukasta budjettiohjauksesta väljempään tulosojaukseen huipentui taiteilijatuen säädösperustassa vuonna 2000 tehtyyn lakiuudistukseen. Se lisäsi lakisääteisen taiteilijatuen tukimuotojen joustavuutta sekä tuen taiteenaloittaisen kohdentamisen että apurahausien pituuden suhteen. Samalla taiteilijatuen hallinto keskitettiin entistä selvemmin taiteen keskustoimikuntaan.

¹² AK n. 1045/80; KM 1974: 2, passim.; Mertanen 2009, 165–170, 180–185.

¹³ Mertanen 2009, 411; Heiskanen 2001, 41–44; Autio 1997, 216.

Valtioneuvoston vuonna 2003 hyväksymässä periaatepäätöksessä katsottiin, että taiteilijoiden apurahamahdollisuuksia olisi lisättävä laajentamalla kirjasto- ja näyttöapurahajärjestelmiä sekä huolehtimalla apurahojen tasokorotuksista. Periaatepäätöksessä kannettiin huolta myös taiteilijatuen kattavuuden säilyttämisestä sekä nähtiin järjestelmän joustavuuden säilyminen erittäin keskeisenä tekijänä. Samalla periaatepäätöksessä edellytettiin taidehallinnon kehittämistä.¹⁴ Suoran taiteilijatuen järjestelmä on pysynyt varsin muuttumattomana koko olemassaolonsa ajan etenkin määrärahojen jaon osalta.

Opetus- ja kulttuuriministeriössä on parhaillaan käynnissä uudistushanke, jossa tavoitteena on korvata nykyinen taiteen keskustoimikunta uudella Taiteen edistämiskeskuskella vuoden 2013 alusta lukien. Uudistuksen tavoitteena on parantaa hallintoa ja sen läpinäkyvyyttä selkeyttämällä valtionavustus- ja apurahapäätöksentekoa. Tarkoituksena on, että sekä valtionavustuspäätöksiin että apurahapäätöksiin tulisi oikaisu- ja valitusoikeus laillisuusperusteella.

Taiteen edistämiskeskus olisi ministeriön alainen virasto, jolla olisi alueellisia toimipisteitä. Uudessa organisaatiossa taiteilija-apurahojen jakamisesta vastaisivat sekä valtakunnalliset että alueelliset vertaisarviointiryhmät. Taideneuvosto puolestaan laatisi budjetin sekä määrittäisi vertaisarviointiryhmien lukumäärän. Uudistuksessa nykyisiä taidetoimikuntia vastaavien valtakunnallisten vertaisarviointiryhmien lukumäärää on aikomus rajoittaa enintään yhdeksään¹⁵, mikä käytännössä tarkoittaa taiteenalojen yhdistämistä samaan arviointiryhmään. Lakiesitys on tätä kirjoitettaessa lausuntokierroksella.

APURAHAJÄRJESTELMÄN LAINSÄÄDÄNNÖLLINEN PERUSTA

Pohjoismaissa taiteilijatuki on alun alkaen ollut suunnattu erityisesti luoville taiteilijoille: kirjailijoille, kuvataiteilijoille ja säveltäjille. Sitten näiden alojen rinnalle on tullut myös muita taidemuotoja ja tukea on ohjattu yhä enemmän myös esiintyville taiteilijoille. Silti valtaosa apurahoista jaetaan edelleen luoville taiteilijoille, jotka edustavat kirjallisuutta, kuvataidetta, näyttämötaidetta sekä säveltaidetta.¹⁶

¹⁴ Rautiainen 2008, 27–28; Heikkinen 2004, 80.

¹⁵ Hallituksen esitys (luonnos) Eduskunnalle Taiteen edistämiskeskusta koskevaksi lainsäädännöksi 29.2.2012.

¹⁶ Karhunen 2011, 3, 12; Rautiainen 2006, 9; Heikkinen 2004, 86–87.

Valtion taiteilija-apurahoja myöntävät taiteen keskustoimikunta sekä valtion taidetoimikunnat taiteilijoiden niille osoittamien hakemusten perusteella. Myöntöperusteena on hakijoiden taiteellisen työn laatu. Taiteilija-apurahalaissa todetaan, että vähintään kolmivuotisia apurahoja myönnettäessä etusija on annettava luovan suorituskäytönsä jo osoittaneille taiteenharjoittajille. Vastaavasti vähintään 30 apurahavuotta vastaava määrä on vuosittain myönnettävä nuorille tai uransa alussa oleville taiteenharjoittajille. Sen sijaan kymmenvuotiset taiteilija-apurahat on tarkoitettu erittäin ansioituneille taiteilijoille, jotka apurahan saatuaan voivat käyttää taiteilijaprofessorin nimikettä. Apurahoja myönnettäessä on myös huomioitava kielelliset sekä alueelliset näkökohdat.

Taiteilija-apurahojen myöntämistä säätelee myös hallintolaki (434/2003), sillä taiteilija-apurahojen myöntämisen kaltaisessa vertaisarviointitilanteessa on huomioitava hallintolain mukaisten esteellisyysäännösten noudattaminen. Lisäksi myöntämiseen vaikuttavat yleiset hallinto-oikeudelliset oikeusperiaatteet eli yhdenvertaisuus-, tarkoitussidonnaisuus-, objektiviteetti-, suhteellisuus- ja luottamuksensuojaperiaatteet. Samalla on huomioitava tasa-arvolaki (609/1986), jonka nojalla viranomaisten on edistettävä naisten ja miesten välistä tasa-arvoa tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luotava ja vakiinnutettava sellaiset hallinto- ja toimintatavat, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa.¹⁷

Apurahojen myöntämisestä vastaavat Taiteen keskustoimikunta sekä valtion taidetoimikunnat toimivat itsenäisinä opetus- ja kulttuuriministeriön alaisina taiteen alan asiantuntijaelinä. Ne koostuvat taiteen kentän eri järjestöjen ja laitosten esityksistä nimitetyistä taiteenalan asiantuntijoista, jotka toimivat luottamustoimisina taiteenalan edustajina. Valtion taidetoimikuntia ovat näyttämötaide-, elokuvataide-, kirjallisuus-, säveltaide-, kuvataide-, muotoilu-, rakennustaide-, tanssitaide- ja valokuvataidetoimikunnat. Ne jakavat oman alansa taitelija-apurahat. Taiteen keskustoimikunta koostuu valtion taidetoimikuntien puheenjohtajista sekä kuudesta muusta valtioneuvoston määräämästä jäsenestä. Se jakaa osan viisivuotisista apurahoista sekä sellaiset apurahat, joita ei ole kohdistettu taidetoimikunnille. Sekä Taiteen keskustoimikunnan että taidetoimikuntien apurahapäätöksistä on laissa säädetty valituskielto. Muilta osin

¹⁷ AK n. 1135/10; AK n. 367/2000; Rautiainen 2006, 9–10; Tasa-arvolaki näyttäisi parantaneen naisten asemaa ainakin välillisesti muun muassa apurahojen ja projektirahoituksen saannissa. Toisaalta kyseisen lain vaikutus ei näyttäisi ulottuvan julkisen sektorin ulkopuolelle. Mitchell & Kanerva 2004, 88–89.

apurahoihin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001), jossa säädetään yleisesti valtionavustusten myöntämisestä, käyttämisestä sekä raportoinnista.

Valtion taiteilija-apurahojen lukumäärä ei enää ole kiintiöity taiteenaloittain kuten aiemmin, vaan vuosittain jaettavien taiteilija-apurahojen määrästä on säädetty taiteilija-apurahalaissa yhteenlasketun henkilötyövuosimäärän tarkkuudella. Vuonna 2010 henkilötyövuosien lukumäärä oli 545. Kiintiöt ovat tosin edelleen päätöksenteon pohjana siten, ettei taiteenalan aiempaa kiintiötä juurikaan aliteta. Näin ollen suurin osa tuesta ohjautuu edelleen kirjallisuutta ja kuvataidetta edustaville taiteilijoille. Tältä osin kyseessä on myös käytännöllinen näkökohta, sillä näin työllistävien taidelaitosten ja instituutioiden ulkopuolella toimiville niin sanotuille vapaille taiteilijoille taataan kohtuullinen toimeentulo.¹⁸

Apurahan on määrä toimia saajansa pääasiallisena tulonlähteenä apurahakauden ajan ja sen myöntävä taidetoimikunta voi taiteilija-apurahalain nojalla määrätä, ettei apurahan saaja voi apurahakautensa aikana tehdä palkkatyötä. Tällä hetkellä useimmat toimikunnat pääsääntöisesti kieltävät työskentelyn kolme- ja viisivuotisten apurahojen aikana. Sen sijaan toimikunnat voivat erillisestä pyynnöstä sallia palkkatyön lyhyen, puoli- tai yksivuotisen, apurahan ohessa. Taiteilija-apurahan verottomuuden vuoksi siihen ei voi kohdistaa tuloverolain (1535/92) mukaisia vähennyksiä.¹⁹

Koska valtion taiteilija-apurahat ovat perinteisesti olleet verottomia, eivät ne ole kartuttaneet sosiaaliturvaa kuten muut ansiotulot. Ongelmia on ollut erityisesti taiteilijoiden eläketurvassa, sillä vuoden 2008 loppuun saakka eläkettä kerryttivät ainoastaan viisivuotiset apurahat. Vuoden 2009 alusta lukien kaikkiin apurahiin liitettiin eläketurva. Apurahan saaja rahoittaa eläkkeensä itse maksamalla eläkemaksunsa Melalle (Maatalousyrittäjien eläkelaitos). Kaiken kaikkiaan nämä maksut ovat keskimäärin 12 prosenttia apurahan kokonaismäärästä. Vakuutusmaksu on verotuksessa vähennyskelpoinen.

Lakisääteinen työeläkejärjestelmä tarjoaa apurahansaajille vanhuuseläkkeen lisäksi turvaa työkyvyttömyyden ja sairauden varalle. Omaisille työeläkejärjestelmästä mak-

¹⁸ AK n. 1135/10; AK n. 1237/07; AK n. 366/00; AK n. 328/67; Rautiainen 2008, 35, 42–43; Minkkinen 1999, 7.

¹⁹ Taiteilijoiden verovähennysoikeudesta ks. tarkemmin Rautiainen 2008, 68–70; Rensujeff 2004, 121–124.

setaan perhe-eläke ja ryhmähenkivakuutuskorvaus. Uudistus toi apurahataiteilijoille ja -tutkijoille myös lakisääteisen työtaturmavakuutuksen. Tapaturman tai ammattitaidin kohdatessa työtaturmavakuutuksesta maksetaan hoitokustannukset ilman ylärajaa ja omavastuusuutta. Lisäksi tapaturmavakuutuksen kautta saa tapaturmapäivärahan.

MYEL-maksut ovat taiteilijalle pakollisia silloin, kun apurahan myöntäjä on määritellyt apurahan olevan tarkoitettu vähintään neljän kuukauden työskentelyyn ja apuraha on vuotuisesti työtuloksi muunnettuna suuruudeltaan vähintään 3280,47 euroa (vuoden 2009 tasossa). Alle neljän kuukauden työskentelyaikaa tai esimerkiksi matkaapurahaa tai soittimen hankintaan myönnettyä kohdeapurahaa MYEL-maksut eivät koske. Koska eläkevakuutuksen ottaminen tuli taiteilija-apurahan saajille pakolliseksi vuoden 2009 alusta, sitä aiemmin myönnettyjä mutta vielä vuonna 2009 voimassaolevia apurahoja säädös ei koske. Myöskään ennen vuotta 2009 myönnettyt yli viisivuotiset ja ne viisivuotiset taiteilija-apurajat, joihin oli aiemman lainsäädännön mukaisesti liitetty eläketurva, eivät oikeuta MYEL:n mukaiseen eläketurvaan.

Apurahojen myöntäjien on ilmoitettava myönnettyistä apurahoista Melalle. Ilmoitusten perusteella Mela valvoo vakuuttamisvelvollisuutta. Ensisijainen velvollisuus ottaa vakuutus on kuitenkin apurahansaajalla. Itse maksut ovat tarvittaessa ulosottokelpoisia. Vakuuttamisvelvollisuus voi koskea myös tilannetta, jossa apuraha on myönnetty työryhmälle. Mikäli apurahalla työskentely tapahtuu ulkomailla, saaja on vakuutusvelvollinen, jos hän ulkomailla työskennellessään kuuluu Suomen sosiaaliturvan piiriin. Lyhyet vierailut muissa maissa eivät katkaise vakuutusta.²⁰ Suurin osa apurahan myöntäjistä on korottanut myöntämiään apurahoja vakuutusmaksun verran.

²⁰ Uusi säädös ei koske aikanaan myönnettyjä 15-vuotisia apurahoja, joihin on liitetty oma eläketurvansa. <http://www.mela.fi/Vakuutusturva/Apurahansaajat/Apurahansaajan-eläkevakuutus>; Taiteilijoiden työmarkkina-asemasta yleensä ks. Rensujeff 2004, 105–111.

VALTION TAITEILIJAPURAHAN SAAJAT VUOSINA 2006–2010

SELVITYKSEN AINEISTO

Vuosina 2006–2010 erimittaisista valtion taiteilijapurahoista nautti yhteensä 1309 taiteilijaa. Pitkiä, 15-vuotisia, apurahoja oli voimassa vuosien 2006–2010 välisenä aikana kaikkiaan 48 taiteilijalla. Näiden apurahojen myöntäminen lopetettiin vuonna 1996. Koska aikanaan 1990-luvulla 15-vuotisen apurahan saaneet muodostavat monilta osin muista apurahan saajista erillisen joukon, on heidät jätetty seuraavan tarkastelun ulkopuolelle. Tätä puoltaa sekin, että kyseisistä apurahoista on jätettävä selvitys aikaisintaan vuoden 2016 aikana. Muutamaa lukuun ottamatta selvityksiä ei vuoden 2011 loppuun mennessä ollut annettu.

Taiteilijoita koskevat tiedot on kerätty taiteen keskustoimikunnan sekä opetus- ja kulttuuriministeriön yhteisestä Harava-rekisteristä.

APURAHATAITEILIJAT VUOSINA 2006–2010

Tutkimusajanjaksolla vuosina 2006–2010 valtion taiteilijapurahaa sai eripituisina kausina kaikkiaan 1261 taiteilijaa. Heistä miehiä oli 55 prosenttia ja naisia 45 prosenttia. Taiteilijapurahan saaneista puhui äidinkielenään suomea 91 prosenttia, ruotsia kuusi ja jotakin muuta kieltä kolme prosenttia. Pääkaupunkiseudulla heistä asui 61 ja Uudellamaalla 69 prosenttia. (Ks. Taulukko 2.)

Yllä mainitut luvut osoittavat, että taiteilijapuraha-asetuksen mukaiset kielelliset ja alueelliset näkökohdat on huomioitu hyvin kielen osalta; muiden kuin suomea äidinkielenään puhuvien osuus vastaa melko hyvin heidän osuuttaan koko väestöstä (noin 9,5 % vuonna 2010). Alueelliset näkökohdat sen sijaan toteutuvat heikommin, sillä sekä koko väestöön että taiteilijakuntaan suhteutettuna pääkaupunkiseutu ja Uusimaa ovat apurahan saajien kohdalla ylliedustettuina. Pääkaupunkiseutu on lievästi ylikorostunut myös suhteutettaessa apurahan saajien lukumäärä hakijoiden lukumäärään: vuo-

sina 2005–2009 taiteilija-apurahahakemuksista pääkaupunkiseudulta tuli yhteensä 55 prosenttia. (Ks. Liite 1.)²¹

Taiteilijoista 1157 sai vuosien 2006–2010 aikana yhden ainoan valtion taiteilija-apurahan. Vastaavasti 104 taiteilijaa nautti ajanjaksolla apurahasta useammin kuin kerran: sata taiteilijaa sai kaksi apurahaa ja neljä taiteilijaa sai ajanjaksolla kolme taiteilija-apurahaa. Tätä useampia apurahoja ei vuosina 2006–2010 saanut yksikään taiteilija. Kolme apuraha saaneista kaksi oli kuvataiteilijoita, yksi kirjailija ja yksi valokuvataiteilija.

Puolivuotinen apuraha myönnettiin vuosina 2006–2010 yhteensä 227 taiteilijalle, 583 sai yhden vuoden ja 451 yli vuoden mittaisen apurahan. Koko tutkimusajanjakson apurahalla oli 46 taiteilijaa, joilla kaikilla oli vuodesta 2006 vuoteen 2010 ylettynyt viisivuotinen apuraha. Kaikkiaan viisivuotisesta apurahasta mainittuna aikana nautti 209 taiteilijaa. Sen sijaan yksikään useita lyhyempiä apurahoja saanut taiteilija ei ollut tuella koko viittä vuotta. Pisin useammasta apurahasta koostunut yhtämittäinen kausi, neljä vuotta, oli kymmenellä taiteilijalla (sekä yksi- että kolmevuotinen apuraha). Joukkoon mahtui viisi kirjailijaa, kaksi valokuvataiteilijaa sekä yksi arvostelija, yksi elokuvataiteilija sekä yksi kuvataiteilija.

²¹ Pääkaupunkiseudulla asuvien taiteilija-apuraha hakeneiden määrä on selvitetty Harava-rekisteristä; Pääkaupunkiseudulla asui vuonna 2010 noin 20 prosenttia ja Uudellamaalla noin 29 prosenttia suomalaisista; Vuonna 2000 pääkaupunkiseudulla asui taiteilijakunnasta noin 49 prosenttia. Rensujeff 2003, 20.

TAULUKKO 2. Vuosina 2006–2010 valtion taiteilija-apurahaa saaneet taiteilijat sukupuolen, syntymävuoden, kielen, asuinpaikan, taiteenalan ja apurahan kokonais-keston mukaan (N = 1261) (%)

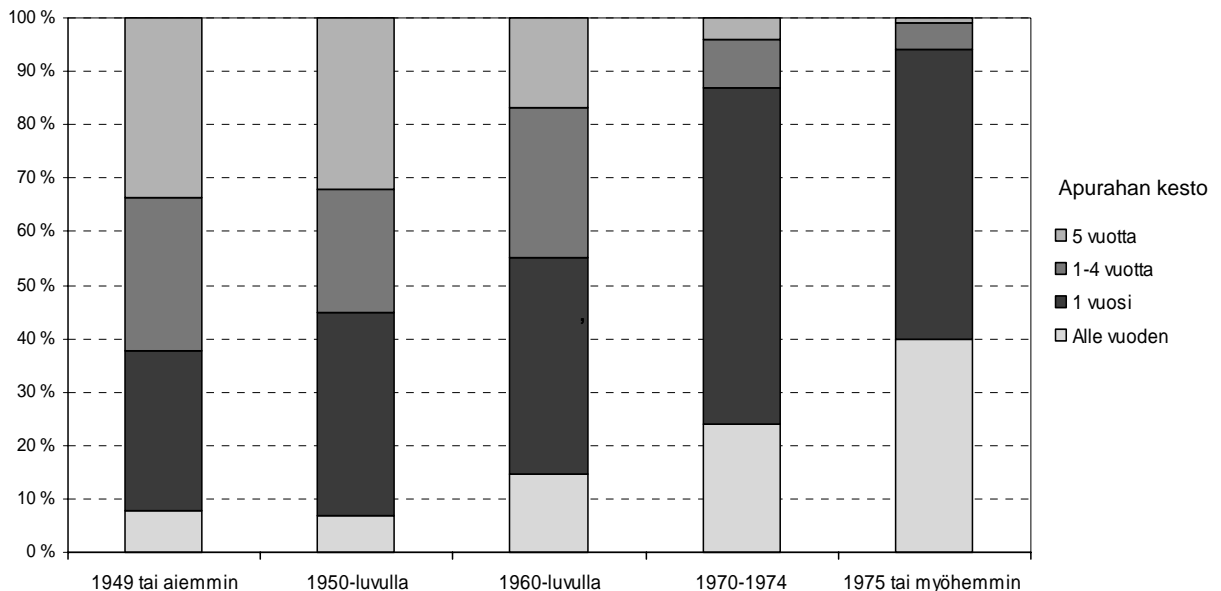
	Kaikki apurahan saajat (N=1261)	Vuoden tai lyhyemmän ajan apurahalla olleet (N=811)	Yli vuoden apurahalla olleet (N=242)	Viisi vuotta apurahalla olleet (N=208)
Sukupuoli				
Miehet	690 (55)	430 (53)	140 (58)	120 (58)
Naiset	571 (45)	381 (47)	102 (42)	88 (42)
Syntymävuosi				
1949 tai aiemmin	101 (8)	38 (5)	29 (12)	34 (16)
1950–1959	302 (24)	137 (17)	68 (28)	97 (47)
1960–1969	425 (34)	246 (30)	113 (47)	67 (32)
1970–1974	235 (18)	203 (25)	22 (9)	10 (5)
1975 tai myöhemmin	198 (16)	187 (23)	10 (4)	1 (0)
Kieli				
Suomi	1147 (91)	745 (92)	216 (89)	186 (89)
Ruotsi	77 (6)	43 (5)	17 (7)	17 (9)
Muu	37 (3)	23 (3)	9 (4)	5 (2)
Asuinpaikka				
Pääkaupunkiseutu	769 (61)	496 (61)	143 (59)	130 (62)
Muu	492 (39)	315 (39)	99 (41)	78 (38)
Taiteenala				
Arvostelijat	35 (3)	30 (4)	5 (2)	0 (0)
Elokuvataide	63 (5)	36 (4)	16 (7)	11 (5)
Kirjallisuus	246 (20)	139 (11)	58 (24)	49 (24)
Kuvataide	239 (19)	112 (14)	50 (21)	69 (33)
Mediataide	20 (1)	14 (2)	0 (0)	6 (3)
Näyttämötaide	165 (13)	146 (18)	6 (2)	13 (6)
Rakennustaide	46 (4)	35 (4)	5 (2)	6 (3)
Sirkustaide	14 (1)	12 (1)	0 (0)	2 (1)
Säveltaide	238 (19)	162 (20)	62 (26)	16 (8)
Taideteollisuus	63 (5)	37 (5)	15 (6)	11 (5)
Tanssitaide	76 (6)	56 (7)	9 (4)	11 (5)
Valokuvataide	56 (4)	32 (4)	10 (4)	14 (7)

Apurahan saajien keski-ikä oli noin 46 vuotta. Nuorin apurahan saaja oli tanssitaideetta edustanut 22-vuotias nainen, miehistä nuorin oli 23-vuotias säveltaiteilija. Vanhimmat apurahan saajat olivat 66-vuotiaita (mies, elokuvataide sekä nainen, säveltaide). Iällä näyttäisi olevan vaikutusta saatujen apurajojen pituuteen. Vuonna 1975 tai sitä myöhemmin syntyneistä apurahan saajista 40 prosenttia nautti alle vuoden mittaisesta apurahasta ja vain yhdelle (1/198) tähän ikäluokkaan kuuluvalla taiteilijalla oli myönnetty viisivuotinen taiteilija-apuraha. Sen sijaan vuonna 1949 tai sitä aiemmin syntyneistä taiteilijoista alle vuoden mittainen apuraha oli vain 8 prosentilla (8/101) ja viisivuotis-

ta apurahaa sai 34 prosenttia (34/101) tästä ikäluokasta. (Ks. Taulukko 2 sekä Kuvio 1.)

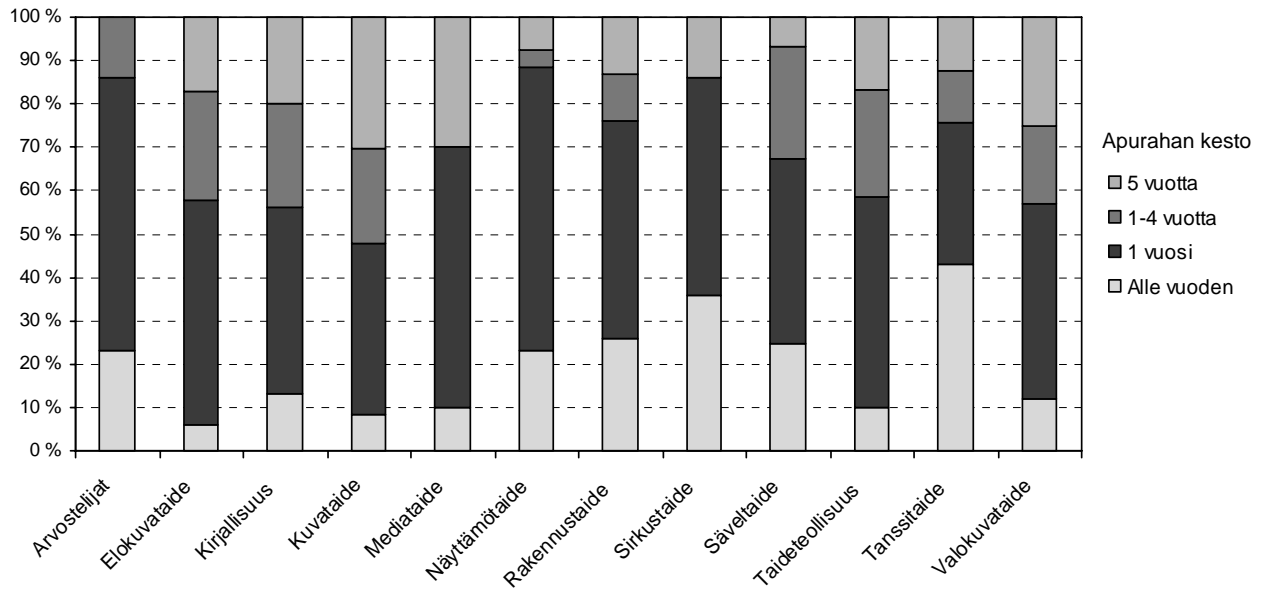
Taitelija-apurahojen jakauma näyttää tässä mielessä noudattavan taiteilija-apurahalain kirjainta: laissa todetaan, että vähintään kolmivuotisia taiteilija-apurahoja myönnettäessä etusija on annettava luovan suorituskäytönsä jo osoittaneille taiteilijoille. Vertailu Pauli Rautiaisen vuonna 2006 tekemään vastaavaan selvitykseen osoittaa viisivuotisten apurahojen lukumäärän vanhemmissa ikäluokissa entisestään korostuneen, nuoremmissa ikäluokissa taas lyhyitä apurahoja on myönnetty enemmän.

KUVIO 1. Vuosina 2006–2010 valtion taiteilija-apurahaa saaneiden taiteilijoiden apurahakauden kokonaiskesto syntymävuoden mukaan

Apurahojen kokonaiskesto vaihtelee taiteenaloittain huomattavasti. Näyttämötaiteeseen (88 %), arvostelijoille (86 %) sekä sirkustaiteelle (86 %) myönnetään selvästi muita taiteenaloja enemmän vuoden mittaisia tai sitä lyhyempiä apurahoja. Sen sijaan kuvataiteessa (46 %), kirjallisuudessa (56 %), elokuva- ja valokuvataiteissa (57 %) sekä taideteollisuudessa (59 %) kyseinen suhdeluku on muita taiteenaloja selvästi alhaisempi. (Ks. Taulukko 2 sekä Kuvio 2.)

KUVIO 2. Vuosina 2006–2010 valtion taiteilija-apuraha saaneiden taiteilijoiden apurahakauden kokonaispituus taiteenaloittain

Myös sukupuolella näyttäisi olevan merkitystä apurahakauden kokonaiskesto. Miesten apurahakausi on naisia pidempi arvostelijoilla, elokuvataiteessa, kirjallisuudessa, näyttämötaiteessa, rakennustaiteessa, sirkustaiteessa, säveltaiteessa, tanssitaiteessa sekä valokuvataiteessa. Suurimmat erot löytyvät sirkustaiteessa (miesten eduksi peräti 1 v 3 kk) säveltaiteessa ja tanssitaiteessa (7 kk) sekä valokuvataiteessa (6 kk).

Sen sijaan naisten apurahakauden kokonaiskesto on miehiä pidempi kuvataiteessa, mediataiteessa sekä taideteollisuudessa – joskin ero mainituilla aloilla on vain yhden kuukauden verran naisten eduksi. Tilanne näyttää kuitenkin tasoittuneen muutamassa vuodessa, sillä Rautiaisen vuonna 2006 tekemässä selvityksessä miesten apurahakausi oli kaikilla taiteenaloilla naisia pidempi. Kun huomioidaan kaikkien alojen yhteinen apurahakauden kokonaiskesto, ovat miehet apurahalla keskimäärin paria kuukautta naisia pidempään. Tarkasteltaessa kaikki aloja yhdessä voidaan todeta, että vuoteen 2006 verrattuna apurahakausien keskimääräinen pituus on kasvanut parilla kuukaudella sekä miehillä että naisilla.²² (Ks. Taulukko 3.)

²² Rautiainen 2006, 18–19.

TAULUKKO 3. Valtion taiteilija-apurahaa vuosina 2006–2010 saaneiden taiteilijoiden apurahakauden keskiarvo taiteenaloittain ja sukupuolittain

	Apurahakauden kokonaispituuden keskiarvo		
	Miehet	Naiset	Kaikki
Arvostelijat	1 v 2 kk	1 v 1 kk	1 v 2 kk
Elokuvataide	2 v 3 kk	1 v 10 kk	2 v 2 kk
Kirjallisuus	2 v 3 kk	2 v 2 kk	2 v 2 kk
Kuvataide	2 v 7 kk	2 v 8 kk	2 v 7 kk
Mediataide	2 v 1 kk	2 v 2 kk	2 v 2kk
Näyttämötaide	1 v 5 kk	1 v 2 kk	1 v 3 kk
Rakennustaide	1 v 8 kk	1 v 6kk	1 v 7 kk
Sirkustaide	1 v 11 kk	0v 8 kk	1 v 5 kk
Säveltaide	1 v 7 kk	1 v 0 kk	1 v 5 kk
Taideteollisuus	2 v 1 kk	2 v 2 kk	2 v 2 kk
Tanssitaide	2 v 0 kk	1 v 5 kk	1 v 7 kk
Valokuvataide	2 v 6 kk	2 v 0 kk	2 v 4 kk
Kaikki alat	2 v 0 kk	1 v 10 kk	2 v 0 kk

Sekä elokuvataiteessa että näyttämötaiteessa miehille jaettiin yli kaksi kertaa enemmän viisivuotisia apurahoja kuin naisille; sen sijaan molempien alojen naiset saivat runsaasti puolen vuoden mittaisia apurahoja. Elokuvataiteessa näitä apurahoja myönnettiin vain yhdelle miehelle. Tilanne ei ole kuitenkaan näin mustavalkoinen, sillä sekä elokuvan että näyttämötaiteen aloilla miehet ovat myös hakeneet viisivuotisia apurahoja kolme kertaa naisia useammin. Samaten naiset ovat molemmilla aloilla hakenneet lyhyimpiä apurahoja miehiä useammin. Kyseisten alojen toimikunnat näyttävät siten myöntäneen naisille pitkiä apurahoja hakemuksiin nähden suhteellisesti miehiä enemmän.

Sirkustaiteen yli vuoden mittaista eroa apurahakausien kokonaiskestossa selittää erityisesti se, ettei naisille myönnetty ainuttakaan viisivuotista apurahaa. Tosin miehetkin saivat niitä vain kaksi, mutta koska koko alan edustus on vähäinen, on niillä keskiarvoja laskettaessa erittäin suuri merkitys. Myöskään säveltaiteessa naisille ei myönnetty ainuttakaan viisivuotista apurahaa. Lisäksi alan naiset saivat selvästi miehiä enemmän puolivuotisia apurahoja. Tosin näilläkin aloilla pätee se, että naiset hakevat miehiä useammin lyhyitä apurahoja. Esimerkiksi säveltaiteessa miehet hakivat naisia kolme kertaa enemmän viisivuotisia apurahoja, naiset puolestaan kolme kertaa enemmän puolivuotisia apurahoja.

Tanssitaiteen osalta selittäviä tekijöitä näyttäisi löytyvän useampiakin: Ensinnäkin alan apurahansaajien sukupuolijakauma on erittäin epätasainen, sillä naisia on yli kaksi kertaa miehiä enemmän. Toisekseen naiset ovat hakeneet puolivuotisia apurahoja

suunnilleen neljä kertaa miehiä enemmän. Sen sijaan tanssitaiteen apurahan saaneista miehistä yli kolmasosalle myönnettiin vähintään kolmevuotinen apuraha – tosin miehet olivat myös hakeneet naisia selvästi enemmän pitkiä apurahoja. Myös valokuvataiteessa naiset saivat, mutta myös hakivat, lyhyitä apurahoja miehiä suhteellisesti enemmän. Vaikka apurahakauden kokonaispituuden keskiarvot ovat edellä mainituilla aloilla miehille edullisia, johtuvat ne kaikilla aloilla ennen kaikkea siitä, että naiset hakevat miehiä enemmän lyhyitä apurahoja.

Aloista, joilla apurahakauden kokonaispituuden keskiarvo on miehillä pidempi, arvostelijoilla, kirjailijoilla sekä rakennustaiteessa apurahajakauma on sukupuolten välillä varsin tasavertainen. Niillä taiteenaloilla, joilla naisten apurahakausien kokonaiskesto on keskimäärin miesten vastaavaa pidempi, ei ole löydettävissä varsinaisia syitä naisten eduksi, vaan apurahat jakautuvat tasaisesti hakemusten mukaan.

TAITEILIJAPURAHAN SAAJIEN ARVIOT APURAHOJEN VAIKUTTAVUUDESTA JA APURAHAJÄRJESTELMÄSTÄ

TUTKIMUSaineisto

Seuraava selvitys apurahan saajien kokemasta apurahojen vaikuttavuudesta ja apurahajärjestelmän toimivuudesta perustuu vuosina 2006–2010 taiteilija-apuraha Taiteen keskukselta tai valtion taidetoimikunnilta saaneiden taiteilijoiden apurahan käytöstä ja sen tarkoituksenmukaisuudesta täyttämään selvityslomakkeeseen. Lomake otettiin käyttöön vuonna 2002 ja se jaetaan apurahaselostuslomakkeen liitteenä kaikille taiteilija-apurahan saaneille. Taiteilija-apurahan saajan on palautettava selvityslomake apurahakauden päätyttyä apurahan myöntäneelle taidetoimikunnalle, muussa tapauksessa hän ei voi saada uutta apuraha.

Vuosina 2006–2010 apurahasta nauttineille taiteilijoille on lähetetty kahta erilaista selvityslomaketta. Kaikkiaan 126 taiteilijaa on antanut selostuksensa vanhalla lomakkeella. Uudempi, vuonna 2007 käyttöön otettu, lomake eroaa vanhemmasta vain kahden kysymyksen osalta. Kysymyksessä ”Työllistykö apurahalla toteuttamanne taiteellinen työ välittömästi muita kuin itsenne?”, vastaajia pyydetään uudessa lomakkeessa arvioimaan työllistettyjen lukumäärän lisäksi myös heidän työmääräänsä henkilötyövuosina sekä halutessaan täsmentämään antamaansa vastausta. Kysymyksessä ”Miten kuvaisitte saamanne apurahan merkitystä taiteellisen työnne kannalta?”, monivalintavaihtoehtojen määrää on lisätty. Muilta osin lomakkeet ovat keskenään identtiset. (Ks. Liitteet 2 ja 3.)

Kun 15-vuotiset apurahat jätetään tarkastelun ulkopuolelle, nautti vuosina 2006–2010 taiteilija-apuraha kaikkiaan 1261 taiteilijaa. Tämän selvityksen tutkimusjoukko on kuitenkin pienempi, sillä kaikki apurahan saajat eivät ole palauttaneet selvityslomaketta. Lisäksi osa on antanut vapaamuotoisen selvityksen, jossa ei vastata kyselylomakkeessa esitettyihin kysymyksiin. Näiden poistojen jälkeen lopullisen tutkimusjoukon muodostaa yhteensä 1180 vastauslomaketta. Lukumäärä on noin 94 prosenttia apurahan vuosina 2006–2010 saaneista taiteilijoista. Palautusprosentin ollessa näin suuren aineiston voi katsoa edustavan vuosina 2006–2010 apurahan saaneita taiteilijoita erittäin hyvin.

Aineistoon kuuluvien henkilöiden lukumäärä on hieman lomakkeiden määrää pienempi, sillä yhteensä 104 taiteilijaa oli saanut selvityksen aikarajauksen aikana useampia taiteilija-apurahoja ja vastannut näin ollen useita kertoja. Aineistoon kuuluvien taiteilijoiden lukumäärä on siten 1076.

Selvityslomakkeen palauttaneista taiteilijoista 55 prosenttia oli miehiä ja 45 prosenttia naisia. Suurimman ikäluokan muodostivat 1960-luvulla syntyneet, joita oli noin 35 prosenttia vastanneista. Nuorin taiteilija oli syntynyt vuonna 1986 ja vanhin vuonna 1939. Kolme viidestä selvityspyyntöön vastanneesta taiteilijasta asui pääkaupunkiseudulla.

Taiteenaloittain tarkasteltuna vastauslomakkeita on kertynyt sekä absoluuttisesti (239 kpl) että suhteellisesti (20 %) eniten kirjallisuuden alalta. Muita suuria taiteenaloja aineistossa ovat kuvataide (226 kpl ja 19 %) sekä säveltaide (218 kpl ja 19 %). Aineistoon kuuluvista apurahoista puolivuotisia oli 18 prosenttia, yksivuotisia 46 prosenttia ja yli vuoden mittaisia 36 prosenttia. Viimeisestä ryhmästä merkittävimmän osan muodostavat viisivuotiset apurahat, joita on 16 prosenttia kaikista apurahoista. (Ks. Taulukko 4.)

TAULUKKO 4. Kyselyyn vastanneet eli kyselyn kohteena oleva perusjoukko sukupuolen, kielen, syntymävuoden, asuinpaikan, taiteenalan ja apurahan keston mukaan (%)

	Taiteilija-apurahaa vuosina 2006–2010 saaneita henkilöitä (N=1261)	Aineistossa lomakkeita (N=1180)	Aineistossa yksittäisiä henkilöitä (N=1076)
Sukupuoli			
Miehet	690 (55)	646 (55)	587 (55)
Naiset	571 (45)	534 (45)	489 (45)
Syntymävuosi			
1949 tai aiemmin	101 (8)	90 (8)	84 (8)
1950–1959	302 (24)	283 (24)	262 (24)
1960–1969	425 (34)	401 (34)	373 (35)
1970–1974	235 (18)	217 (18)	191 (18)
1975 tai myöhemmin	198 (16)	189 (16)	166 (15)
Kieli			
Suomi	1147 (91)	1074 (91)	978 (91)
Ruotsi	77 (6)	72 (6)	69 (6)
Muu	37 (3)	34 (3)	29 (3)
Asuinpaikka			
Pääkaupunkiseutu	769 (61)	713 (60)	641 (60)
Muu	492 (39)	467 (40)	435 (40)
Taiteenala			
Arvostelijat	35 (3)	31 (3)	28 (3)
Elokuvataide	63 (5)	58 (5)	56 (5)
Kirjallisuus	246 (20)	239 (20)	206 (19)
Kuvataide	239 (19)	226 (19)	206 (19)
Mediataide	20 (1)	18 (2)	15 (1)
Näyttämötaide	165 (13)	151 (13)	147 (14)
Rakennustaide	46 (4)	45 (4)	43 (4)
Sirkustaide	14 (1)	13 (1)	12 (1)
Säveltaide	238 (19)	218 (18)	202 (19)
Taideteollisuus	63 (5)	58 (5)	54 (5)
Tanssitaide	76 (6)	71 (6)	64 (6)
Valokuvataide	56 (4)	52 (4)	43 (4)
Apurahan kesto*			
0,5 vuotta	227 (18)	221 (19)	192 (18)
1 vuosi	585 (46)	559 (47)	499 (46)
1,5 vuotta	22 (2)	19 (2)	19 (2)
2 vuotta	18 (2)	17 (2)	16 (2)
2,5 vuotta	10 (1)	9 (1)	9 (1)
3 vuotta	187 (15)	171 (14)	163 (15)
4 vuotta	3 (0)	3 (0)	3 (0)
5 vuotta	209 (16)	181 (15)	175 (16)

*Apurahojen pituus on pääsääntöisesti 0,5 vuotta, 1 vuosi, 1,5 vuotta, 2 vuotta, 3 vuotta ja 5 vuotta. Poikkeuksellisesti on myönnetty myös muun pituisia apurahoja, jotka on taulukossa pyöristetty lähimpään puoleen vuoteen. Yksi henkilö on voinut saada useampia erimittaisia apurahoja. Tällöin hänet on mainittu kaikissa niissä luokissa, joihin kuuluvia apurahoja hän on saanut.

Taulukossa 4 on vertailtu tutkimusjoukkoa vuosina 2006–2010 apurahalla olleisiin taiteilijoihin eli siihen perusjoukkoon, joka on ollut tämän selvityksen edellisen osan tutkimuskohteena (pääluvussa ”Valtion taiteilija-apurahan saajat vuosina 2006–2010”). Merkille pantavaa on, että kun taulukossa 4 esitettyjä suhdelukuja verrataan Pauli Rautiaisen vuonna 2006 tekemään selvitykseen, ei niissä juuri ole havaittavissa eroja. Tässä mielessä voidaan siis todeta, että apurahat ovat kohdentuneet vuosina 2006–2010 hyvin samalla tavoin eri sukupuolten, ikäluokkien, kieliryhmien, asuinpaikan sekä taiteenalan mukaan kuin vuosina 2002–2005.²³ Tämä osoittaa sen, ettei apurahojen jaossa juuri rikota jo pitkään vallinneita taiteenalakohtaisia tai muitakaan rajoja.

Tässä selvityksessä saatuja vastauksia tarkastellaan ennen kaikkea taiteenalakohtaisesti. Muita muuttujia, kuten vaikkapa sukupuolta ja ikää, käytetään tarkasteluperusteina silloin, kun niillä on taiteenala merkittävämpi selittävä vaikutus. Koska tutkimusjoukko vastaa käytännössä lähes identtisesti tämän selvityksen perusjoukkoa, voidaan alla esitettävien havaintojen katsoa edustavan vuosina 2006–2010 valtion taiteilija-apurahaan nauttineen taiteilijakunnan käsityksiä apurahajärjestelmän toimivuudesta sekä taiteilija-apurahojen vaikuttavuudesta. Samalla on kuitenkin syytä huomata, että tutkimusjoukon pienimpiin taiteenaloihin (arvostelijat, mediataiteilijat sekä sirkustaitelijat) kuuluu vain enintään 30 taiteilijaa, minkä vuoksi tehdyt havainnot ovat mainituilla aloilla lähinnä suuntaa-antavia. (Ks. Taulukko 4.)

APURAHALLA TEHDYN TAITEELLISEN TYÖN SEKÄ HAKEMUKSESSA ILMOITETUN TYÖSUUNNITELMAN VASTAAVUUS

Jokaisen apurahaan hakevan taiteilijan on esitettävä apurahahakemuksessaan työsuunnitelma tai muu vastaava selvitys haettavan apurahan suunnittelusta käytöstä ja sen käyttöaikataulusta. Selvityslomakkeen ensimmäisessä kohdassa kysyttiin: ”Mitä taiteellista työtä teitte saamallanne apurahalla?”. Lyhyenä yhteenvetona annetuista vastauksista voidaan mainita, että lähestulkoon kaikki taiteilijat ilmoittivat tehneensä ”taiteellista työtä” ja luettelivat muodossa tai toisessa, mitä kyseinen työ oli sisältänyt.

Kyselylomakkeen toisessa kysymyksessä tiedusteltiin: ”Vastasiko yllämainittu apurahahakemuksessa esittämääne työsuunnitelmaa?”. Yhteensä 58 prosenttia taiteilijoista

²³ Rautiainen 2006, 33.

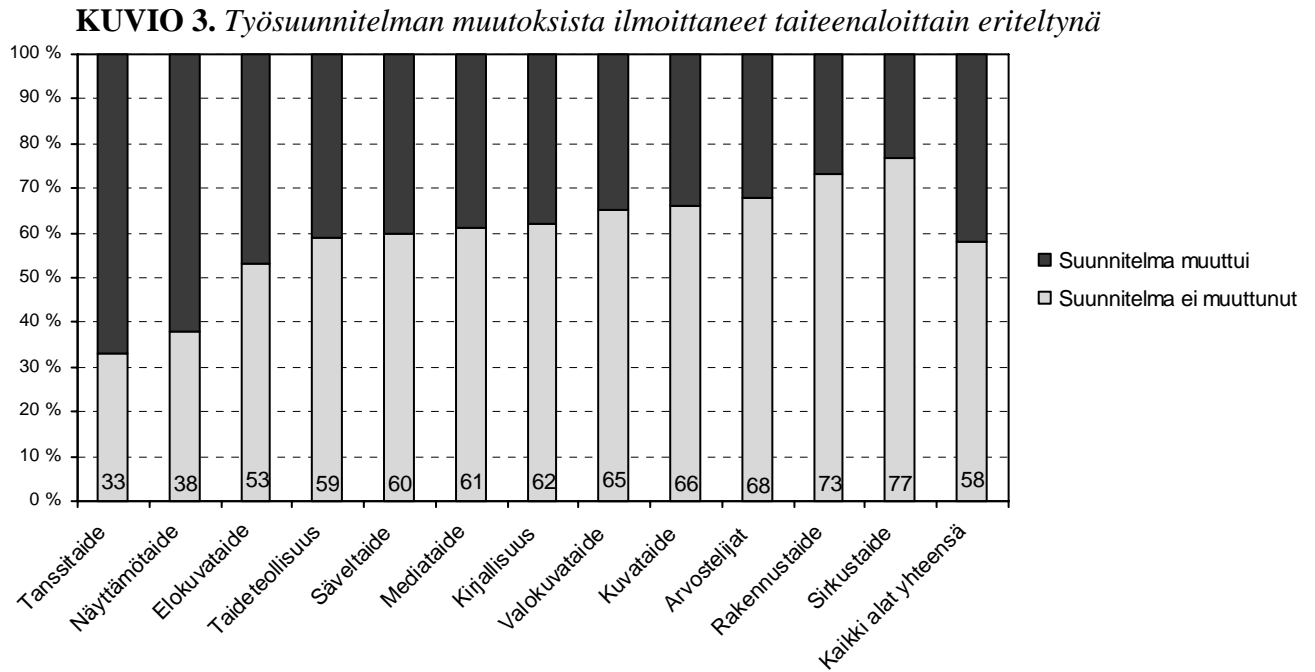
totesi apurahahakemuksessaan ilmoittamansa työsuunnitelman vastanneen apurahakaudella harjoitettua toimintaa. Sen sijaan 42 prosenttia vastaajista raportoi erinäisistä muutoksista suunnitelmaan. Vaikka monet vastanneista ilmoittivat suunnitelman sekä pysyneen ennallaan että muuttuneen, raportoivat he kuitenkin poikkeuksetta suunnitelman muutoksista varsin yksityiskohtaisesti. Tästä syystä heidät on luettu kuuluviksi muutoksista ilmoittaneeseen 42 prosenttiin.

Osa vastaajista raportoi taiteellisesta työstään hyvin yksityiskohtaisesti, osa varsin yleisellä tasolla (”Tein taiteellista työtä.”). Yksityiskohtaisesti taiteellisesta toiminnastaan raportoineet ilmoittivat yleisellä tasolla raportoineita useammin myös muutoksista työsuunnitelmassaan. Tässä mielessä voidaan yhtyä Rautiaisen arvioon siitä, etteivät mainittuun kysymykseen annetut vastaukset kerro pelkästään työsuunnitelman ja taiteellisen työn todellisesta vastaavuudesta vaan myös vastaajien erilaisesta suhtautumisesta raportointivelvollisuuteensa, raportoinnin tarkkuuteen sekä työsuunnitelmaan yleisesti ottaen.²⁴

Muita taiteenaloja useammin muutoksista ilmoittivat tanssitaiteen (67 %), näyttämötaiteen (62 %) sekä elokuvataiteen (47 %) edustajat. (Ks. Kuvio 3.) Mainituilla taiteenaloilla on tyypillistä ryhmässä tapahtuva taiteellinen työskentely, mikä lisää todennäköisyyttä suunnitelmien muuttumiselle. Samoilta taiteenaloilta raportoitiin eniten suunnitelman muutoksista myös Rautiaisen vuonna 2006 tekemässä selvityksessä.²⁵

²⁴ Rautiainen 2006, 35–36.

²⁵ Vrt. Rautiainen 2006, 35.

Naiset raportoivat muutoksista selvästi miehiä enemmän. Lähes joka toinen nainen (49 %) ilmoitti työsuunnitelman muuttuneen jollakin tavoin, kun miehistä vain noin joka kolmas (36 %) katsoi käyneen näin. Verrattaessa tilannetta vuoden 2006 selvitykseen havaitaan miesten suhdeluvun pysyneen suunnilleen samana, mutta naisilla se on noussut lähes kymmenen prosenttiyksikköä. Ainakin osa sukupuolten välisestä erosta selittyy sillä, että naiset näyttävät suhtautuneen esittämäänsä suunnitelmaan miehiä kriittisemmin. Eroa selittänee sekin, että runsaasti muutoksista ilmoittaneilla aloilla, tanssitaiteessa ja näyttämötaiteessa, naiset ovat apurahan saajista selvänä enemmistönä.

Ikäluokittain tarkasteltuna eroja ei juuri ole, joskin 1950-luvulla syntyneet miehet (33 %) ja naiset (40 %) ilmoittivat muutoksista työsuunnitelmassa hieman keskiarvoa harvemmin. Muilta osin eroja ei ole havaittavissa.

Toisin kuin Pauli Rautiainen vuoden 2006 selvityksessään havaitsi, muutoksista raportoinnilla ei näyttäisi olevan yhteyttä apurahan aiheuttamien käytännön ongelmien kanssa. Ongelmista ilmoittaminen oli vain hieman yleisempää niillä, jotka ilmoittivat myös työsuunnitelman muutoksista (81 vastaajaa) kuin niillä, joiden työsuunnitelma oli toteutunut suunnitellusti (73 vastaajaa). Naiset (8 % vastaajista) ilmoittivat miehiä (6 % vastaajista) suhteellisesti hieman useammin sekä työsuunnitelman muutoksista

että apurahan aiheuttamista käytännön ongelmista. Erot sukupuolten välillä eivät tässä mielessä ole kuitenkaan merkittäviä. Iällä ei ole vaikutusta asiaan.²⁶

Vastaajien ilmoittamat muutokset voidaan karkeasti luokitella viiteen eri ryhmään. Miltei puolet muutoksista raportoineista taiteilijoista ilmoitti suunnitelman sisällön muuttuneen. Tällä tarkoitettiin lähinnä työmäärän pysymistä ennallaan, mutta valmiiksi oli saatettu eri töitä kuin työsuunnitelmassa oli ilmoitettu. Useissa vastauksissa suunnitelman katsottiin toteutuneen osittain, muuttuneen aikataulullisesti tai töitä ilmoitettiin tehdyn suunnitelmaa huomattavasti enemmän. Nämä kolme muuttujaa ilmoitettiin yhteensä noin puolessa vastauksista. Noin viisi prosenttia muutoksista raportoineista totesi suunnitelman muuttuneen jollakin muulla tavoin.

Noin kolmannes muutoksista raportoineista katsoi suunnitelman muuttuneen itsestä riippumattomista syistä. Tällaisia syitä olivat muun muassa projektin peruuntuminen yhteistyökumppanista johtuen. Niin sanotun taiteellisen syyn muutokselle ilmoitti noin viidennes vastaajista. Tällöin esimerkiksi säveltäjä oli vaihtanut teoksensa tyyliä, koska katsoi sen sopivan itselleen suunniteltua paremmin. Syiksi muutokselle ilmoitettiin myös omat aikatauluongelmat, taloudelliset syyt sekä muun kuin taiteellisen työn tekeminen. Noin viidennes muutoksista ilmoittaneista totesi suunnitelman muuttuneen jostakin muusta syystä. Tällaisia syitä olivat muun muassa vakava sairastuminen tai raskaus.

Muuttuneita suunnitelmia ja niiden syitä kommentoitiin muun muassa seuraavasti:

”Suunnitelma muuttui osittain. Osa asioista jäi pois, uusia tuli tilalle.” (mies, kuvataide)

”Yksityisnäyttely siirtyi aiemmin arvioimastani ajankohdasta noin puolella vuodella ja on toteutumassa huhtikuussa 2010.” (nainen, kuvataide)

”Työn määrä pysyi samana mutta projektien ajankohdat vaihtoivat paikkaa.” (nainen, tanssitaide)

”Tulin raskaaksi alkuvuodesta 2010, jouduin jäämään pois toisesta suunnitellusta ja harjoittelemastani näytelmästä.” (nainen, näyttämötaide)

”En ollut maininnut suunnitelmassani kaikkia projekteja, sillä en vielä hakuvaiheessa tiennyt niistä. Hakemuksessa mainitsin myös suunnitteilla olevia projekteja, jotka eivät toteutuneet.” (nainen, tanssitaide)

²⁶ Vrt. Rautiainen 2006, 35.

”Tosin suunnitelma muuttui siinä mielessä, että äkillisestä sairastumisestani ja sairaalassa olostani johtuen töiden valmistuminen siirtyi.” (mies, kirjallisuus)

”Kokonaisuus kasvoi enkä ehtinyt saattaa projektia loppuun.” (mies, taideteollisuus)

”Ei oikeastaan muuttunut vaan työskentely jatkuu, aika ei riittänyt.” (mies, kuvataide)

”On tavallista, että yksittäiset projektit siirtyvät eteenpäin. Niiden tilalle saattaa tulla kiireellisempiä projekteja.” (mies, säveltaide)

”Gallerian mielestä syksyn näyttelyaika sopi minulle paremmin.” (nainen, kuvataide)

”Kustantaja päätti toisin.” (nainen, kirjallisuus)

”Tulevan kirjan muoto vaihteli lyhytproosan ja proosarunon välillä pitkään. Säkeellisen runon myötä kirja alkoi ottaa vahvemmin runokokoelman ilmettä ja tekstit kääntyivät runoiksi. Aikataulun viivästyminen johtui siis muodon hakemisesta.” (mies, kirjallisuus)

”Minulle tarjoutui uusia työtilaisuuksia hakemuksen jättöajankohdan jälkeen.” (nainen, tanssitaide)

Huomionarvoista on, että valtaosa muutoksista raportoineista näyttää kokeneen ne kuitenkin lähinnä positiivisesti. Koska taiteilija-apurahan tarkoituksena on mahdollistaa taiteilijan taiteellinen toiminta ylipäänsä, eikä tukea vain tiettyä yksittäistä projektia, ei työsuunnitelman muuttuminen sinällään liene apurahajärjestelmän kannalta negatiivinen asia – niin kauan kuin apurahan saaja ylipäänsä on harjoittanut taiteellista toimintaa apurahallaan. Mainitun näkökohdan toivat esille myös muutamat työsuunnitelman muutoksista raportoineet taiteilijat.

APURAHAN TYÖLLISTÄVÄ VAIKUTUS

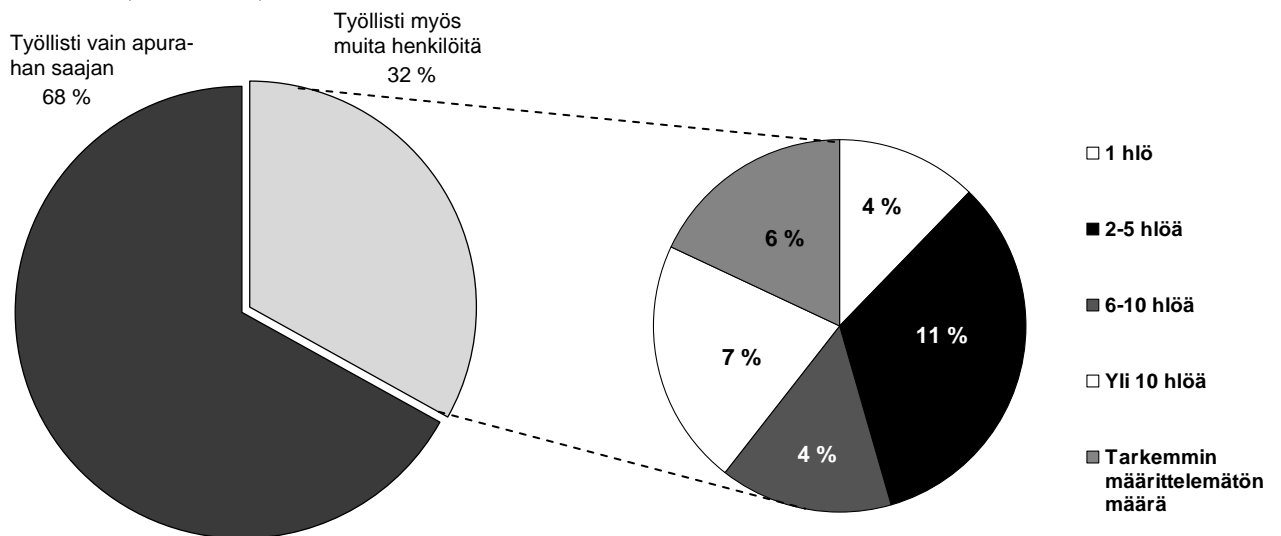
Valtion taiteilija-apuraha myönnetään yksittäiselle taiteilijalle ja sen tarkoituksena on turvata kyseisen henkilön taiteellinen toiminta. Taiteilija-apurahoja ei siten myönnetä taiteilijaryhmälle tai produktion valmistamiseen.

Apurahan saajilta kysyttiin selvityslomakkeessa: ”Työllistikö apurahalla toteuttamanne taiteellinen työ välittömästi muita kuin itsenne?” Vastanneista 68 prosenttia kertoi työllistäneensä apurahalla vain itsensä. Vastaavasti 32 prosenttia ilmoitti apurahan

työllistäneen taiteilijan itsensä lisäksi myös muita henkilöitä. Tulos on pitkälti sama kuin Rautiaisen selvityksessä vuonna 2006.²⁷

Vuosien 2006–2010 aikana apurahasta nauttineille taiteilijoille on lähetetty kahta erilaista selvityslomaketta. Mainitun kysymyksen osalta apurahan saajille toimitetuista selvityslomakkeesta löytyy eroja. Uudessa lomakkeessa vastaajia pyydettiin työllistettyjen lukumäärän lisäksi arvioimaan myös heidän työmääräänsä henkilötyövuosina sekä tarvittaessa täsmentämään antamaansa vastausta. Tällä lomakkeella annettuja vastauksia on valtaosa, sillä kaikkiaan vain 126 taiteilijaa on vastannut vanhalla selvityslomakkeella. Seuraavassa selvityksessä lomakkeita on käsitelty yhtenä joukkona, sillä uudellakin lomakkeella vastanneista selkeä vähemmistö on jollakin tavoin arvioinut työllistamiensä henkilöiden henkilötyövuosia. Kappalemääräisesti tällaisia lomakkeita on hieman yli sata.

KUVIO 4. Vastaajien arvio apurahahalla toteutetun taiteellisen työn työllistävyydestä (N = 1160)

Noin 15 prosenttia vastaajista raportoi apurahalla toteutetun taiteellisen toiminnan työllistäneen heidän itsensä lisäksi 1–5 henkilöä. Apurahan katsoi työllistäneen yli viisi henkilöä yhteensä noin 12 prosenttia vastaajista. Lisäksi noin kuusi prosenttia vastaajista ilmoitti apurahan työllistäneen myös muita ihmisiä, muttei määritellyt lu-

²⁷ Rautiainen 2006, 35.

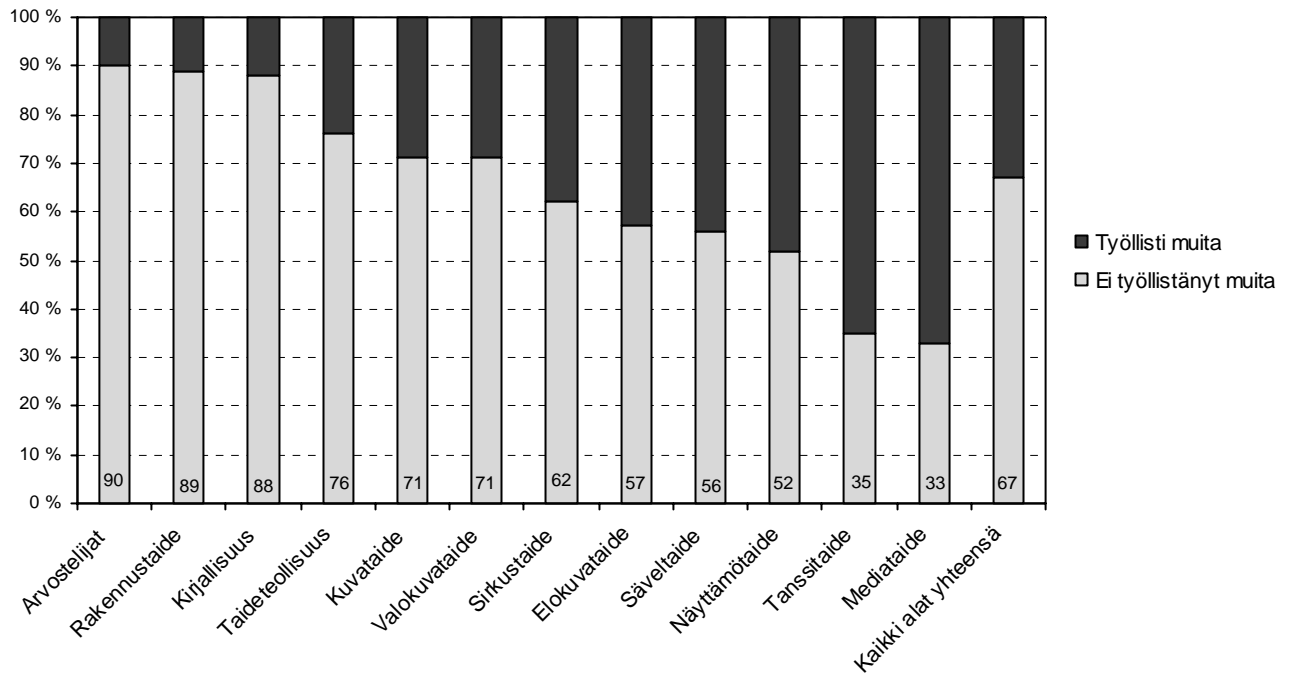
kumäärää sen tarkemmin. Mainitut luvut ovat hyvin samansuuntaisia kuin Rautiaisen selvityksessä vuonna 2006.²⁸ (Ks. Kuvio 4.)

Kysymykseen annetut vastaukset eivät tosin ole täysin keskenään vertailtavissa, sillä on ilmeistä, että käsite ”välittömästi työllistyminen” on ymmärretty eri tavoin. Joissakin vastauksissa työllistyneiksi on ilmoitettu esimerkiksi soittajia keikoilla kuljettaneet satunnaiset taksikuskit sekä ravintolan tarjoilijat, toiset vastaajat ovat taas huomioineet tiukasti vain taiteellisen toiminnan välittömästi työllistämät henkilöt. Tarkimman yksilöidyn työllistyneiden lukumäärän (179 henkilöä) ilmoitti eräs mediataiteilija – joskaan hän selittänyt, ketä lukumäärään oli laskettu.

Kun apurahan työllistävyttä tarkastellaan taiteenaloittain, ilmenee, että muita työllistävästä vaikutuksesta ovat raportoineet erityisesti esittävät taiteilijat sekä ryhmässä toimimiselle perustuvien taiteiden edustajat. Tanssitaiteen ja mediataiteen vastaajista yli puolet ja näyttämötaiteen, säveltaiteen ja elokuvataiteen vastaajista suunnilleen puolet ilmoitti apurahan työllistäneen myös muita henkilöitä. Arvostelijoiden, rakennustaiteen sekä kirjallisuuden vastaajista suunnilleen vain joka kymmenes arvioi työllistäneensä apurahallaan myös muita. (Ks. kuvio 5.) Työllistävyuden taiteenalakohtainen jakauma on hyvin pitkälti samanlainen kuin Rautiaisen vuonna 2006 tekemässä selvityksessä.²⁹

²⁸ Vrt. Rautiainen 2006, 38.

²⁹ Rautiainen 2006, 39.

KUVIO 5. Vastaajien arvio apurahalla toteutetun taiteellisen työn työllistävyydestä taiteenaloittain eriteltyinä

Tarkasteltaessa esittäviä taiteita edustavien vastaajien (erityisesti tanssi-, mutta myös näyttämö- ja säveltaiteilijoiden) työselostuksia yhdessä heidän taiteellisen toiminnan rahoitusta ja taiteellisen toiminnan työllistävyyttä käsittelevien vastaustensa kanssa, havaitaan, että joukkoon kuuluu muutamia sellaisia taiteilijoita, jotka henkilökohtaisella taiteilija-apurahallaan ovat rahoittaneet myös jonkin projektin tai taiteilijaryhmän kuluja. Useampia tällaisia henkilöitä löytyy tanssitaiteesta, mutta muutamia yksittäisiä myös näyttämö- sekä säveltaiteilijoista. Syynä tähän lienee se, että etenkin vapaalla taiteen kentällä toimivien tanssitaiteilijoiden, kuten muidenkin taiteilijoiden, hankerahoitus on käytännössä hyvin heikko. Selvityslomakkeiden perusteella sama ilmiö on ollut havaittavissa koko 2000-luvun ajan.³⁰

Vaikka vastaajia pyydettiin uudessa lomakkeessa arvioimaan työllistämiensä henkilöiden työmäärä henkilötyövuosina, monet eivät ole esittäneet mitään arviota tai ovat ilmoittaneet, ettei työmäärää voi arvioida henkilötyövuosina. Toisaalta työmäärää arvioineiden osalta vastaukset vaihtelevat nollan ja 45 henkilötyövuoden välillä.

Yleisesti ottaen suurimpia henkilötyövuosimääriä on ilmoitettu elokuvataiteen, näyttämötaiteen, säveltaiteen sekä tanssitaiteen aloilta. Tämä selittyy sillä, että kyseiset

³⁰ Rautiainen 2006, 39.

taiteilijat ovat katsoneet apurahansa työllistäneen esimerkiksi koko elokuvan tekoon tarvittavan henkilökunnan tai jonkin tietyn näytelmäproduktion teatterihenkilöstön. Taiteilijat, jotka ovat arvioineet työllistämiensä henkilöiden työvuosien määrää, jakautuvat taiteenaloittain niin epätasaisesti, ettei tällä perusteella voi antaa luotettavaa selitystä eri taiteenalojen keskinäisistä suhteista työvuosilla mitattuna.

Noin puolet työmäärää arvioineista katsoi sen jääneen muutamaa kuukausiin ja noin 75 prosenttia henkilötyövuosia arvioineista katsoi määrän jäävän alle yhteen henkilötyövuoteen. Täten apurahoilla ei näyttäisi olevan suurta työllistävää vaikutusta – mikä ei toisaalta ole niiden perimmäinen tarkoituskaan. Tosin taiteenalamuotoisesti erot ovat saatujen vastausten perusteella varsin suuria. Mutta koska vastaajat ovat selvästi arvioineet työvuosia omista lähtökohdistaan hyvin eri tavoin, on edellä esitetyllä lähinnä suuntaa näyttävä merkitys. Taiteilijan iällä ei ole työllistämistä selittävää vaikutusta.

TAITEELLISEN TYÖSKENTELYN RAHOITUSSUUNNITELMA

Valtion taiteilija-apuraha on yhtä suuri kaikille apurahan saajille. Toisin sanoen apurahan kuukausierän suuruudessa ei huomioida hakijoiden työsuunnitelmien eroja eikä taiteenalojen erilaisuudesta johtuvia vaihtelevia kustannuksia. Apurahoihin eivät myöskään vaikuta taiteilijoille heidän työskentelynsä tuloksena syntyneen taiteen esittämisestä tai myynnistä kertyvät tulot (tekijänoikeuskorvaukset, teosmyyntitulot, kustannussopimukset jne.). Joillakin aloilla taiteellisen toiminnan toteuttaminen vaatii suuria materiaali- tai laitekustannuksia, kun taas toisilla aloilla näitä kustannuksia ei ole käytännössä lainkaan. Muutamilla taiteenaloilla taiteellinen työskentely tapahtuu ryhmässä tai liittyy toimintaan, johon haetaan myös hankeapurahoja tai jossa taiteellista toimintaa rahoittavat myös taidelaitokset tai jokin muu julkista rahoitusta nauttiva yhteisö.

Suomalaiset taiteilijat saavat keskimäärin puolet kokonaistuloistaan taiteellisesta työstään. Kirjallisuuden, kuvataiteen ja valokuvan aloilla apurahatulot ovat yhtä suuri tulonlähde kuin taiteellinen työ, ja apurahatulot ovat keskimäärin noin kolmanneksen verran kaikkien apurahoja saaneiden taiteilijoiden nettotuloista.³¹

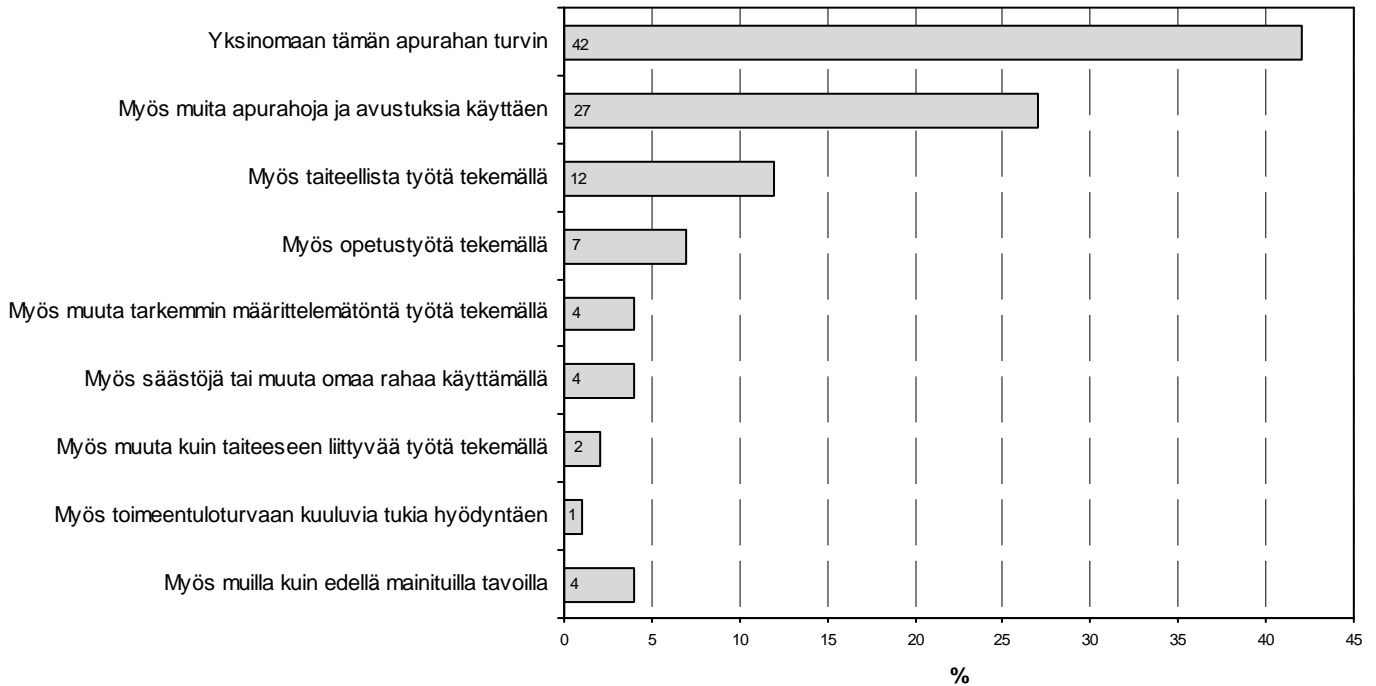
³¹ Rautiainen 2006, 40; Heikkinen 2004, 93; Rensujeff 2004, 111.

Taiteilija-apurahan saajille lähetetyssä selvityslomakkeessa kysyttiin: ”Miten taiteellisen työnne rahoitus oli alun perin suunniteltu kyseiselle ajanjaksolle?” Vastausvaihtoehtoja oli kaksi. Ensimmäisen mukaan rahoitus oli suunniteltu ”yksinomaan tämän apurahan turvin” ja toisessa ”myös muuta rahoitusta käyttäen”. Jälkimmäisen vaihtoehdon valinnoita pyydettiin myös nimeämään muut rahoituslähteet. Osa vastaajista on valinnut molemmat vaihtoehdot. Koska he kuitenkin ovat selittäneet, mitä muita tuloja heillä on ollut tarkoitus taiteellisen toimintansa rahoitukseen käyttää, on heidät seuraavassa tarkastelussa laskettu mukaan myös muun rahoituksen käyttöä suunnitelleiden joukkoon.

Vastaajista 42 prosenttia ilmoitti suunnitelleensa taiteellisen työnsä rahoituksen alun perin tapahtuvan yksinomaan valtion taiteilija-apurahan turvin. Sen sijaan 58 prosenttia vastaajista raportoi suunnitelleensa toiminnalleen taiteilija-apurahan ohella myös muuta rahoitusta. Miehistä (57 %) ja naisista (56 %) suunnilleen yhtä moni ilmoitti suunnitelleensa toiminnalleen apurahan lisäksi myös muuta rahoitusta.

Yleisin mainittu muu rahoitusmuoto oli muut apurahat ja avustukset, jonka ilmoitti 310 vastaajaa (27 %). Seuraavaksi yleisimmäksi muodoksi raportoitiin taiteellisesta työstä saatavat tulot, joiden käyttöä oli suunnitellut 143 vastaajaa (12 %). (Ks. Kuvio 6.) Mainitut kaksi rahoitusmuotoa olivat yleisimmät myös Rautiaisen selvityksessä vuonna 2006, joskin niiden järjestys oli päinvastainen.³²

³² Rautiainen 2006, 41.

KUVIO 6. Alun perin suunniteltu taiteellisen työn rahoitus apurahakaudella (N = 1160)*

* Avoimet vastaukset on voitu luokitella useampaan kuin yhteen luokkaan, joten prosenttilukujen summa ei ole sata (100).

Apurahan saajien ikä näyttäisi vaikuttavan taiteellisen työn suunniteltuun rahoitukseen sikäli, että vuonna 1949 tai sitä aiemmin syntyneistä apurahan saajista 52 prosenttia oli suunnitellut toteuttavansa työnsä ainoastaan valtion taiteilija-apurahan turvin ja 48 prosenttia oli kaavailut hankkivansa myös muuta rahoitusta. Muissa ikäluokissa suunnitellun rahoituksen jakaumassa oltiin varsin lähellä koko vastaajajoukon keskiarvoja. Tosin vuonna 1970 tai sen jälkeen syntyneistä apurahan saaneista naisista 62 prosenttia ilmoitti suunnitelleensa taiteelliselle työlleen taiteilija-apurahan lisäksi myös muuta rahoitusta. Saman ikäluokan miehistä samaa oli suunnitellut kuitenkin vain alle puolet. Tulos näyttäisi viittaavan siihen, että vanhimman ikäluokan taiteilijat ovat jo vakiinnuttaneet taiteellisen asemansa ja mahdollisesti uskovat nuorempia vahvemmin saavansa valtion taiteilija-apurahan. Käänteisestä syystä nuorimman ikäluokan naiset suunnittelevat jo lähtökohtaisesti hankkivansa rahoitusta useista eri lähteistä. Toisena selittävä tekijänä toiminee se, että vanhimman ikäluokan taiteilijoilla ei välttämättä ole intoa hakea taiteelliselle työlleen rahoitusta useista eri lähteistä.

Taiteellisen työskentelyn rahoitussuunnitelman osalta luotettavien johtopäätösten tekoa vaikeuttaa se, että vastaajat ovat ymmärtäneet käsitteen ”alun perin” eri tavoin,

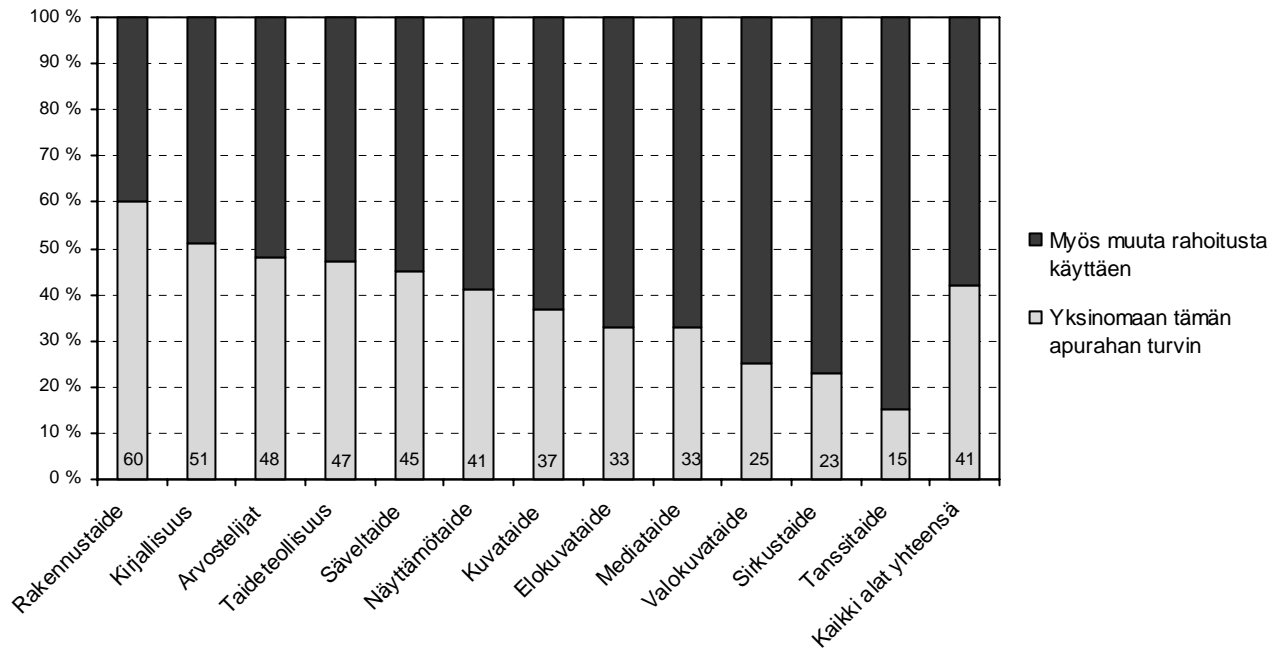
mikä ilmenee annetuista vastauksista. Osa vastaajista on hakenut rahoitusta taiteelliseen toimintaansa useasta eri lähteestä, jolloin valtion taiteilija-apuraha on mielletty vain yhdeksi vaihtoehdoksi taiteellisen toiminnan rahoittamiseksi. Nämä henkilöt olisivat todennäköisesti joka tapauksessa pyrkineet toteuttamaan suunnitelmansa tavalla tai toisella, vaikka eivät olisi valtion apurahaa saaneetkaan. Joillekin vastaajille valtion myöntämä apuraha on ollut vain yksi osa taiteilijaryhmän yhdessä toteuttaman taiteellisen työskentelyn rahoitusta.

Taiteenalakohtainen tarkastelu tuo esille selkeitä eroja eri alojen kesken. Rakennustaitteen ja kirjallisuuden edustajista yli puolet oli suunnitellut rahoittavansa taiteellisen työskentelynsä vain valtiolta saamallaan apurahalla, arvostelijoista ja taideteollisuuden edustajista määrä oli noin puolet vastaajista. Vastaavasti valokuvataiteen, sirkustaiteen sekä tanssitaiteen edustajista yli 70 prosenttia oli kaavailut hankkivansa myös muuta rahoitusta. Eniten muuta rahoitusta olivat suunnitelleet käyttävänsä tanssitaiteilijat, joista peräti 85 prosenttia oli suunnitellut muun rahoituksen hankkimista. (Ks. Kuvio 7.) Kyseistä tulosta selittänee parhaiten se, että tanssitaiteilijoista suuri osa on nuoria naisia, jotka ylipäänsä olivat suunnitelleet muita useammin myös muun rahoituksen hankkimista.

Suunnitellun rahoituksen jakauma eri taiteenaloilla on pitkälti samansuuntainen kuin Pauli Rautiaisen vuonna 2006 tekemässä selvityksessä, mikä näyttäisi viittaavan siihen, että tietyille taiteenaloille on ominaista rahoituksen hankkiminen useista eri lähteistä oman taiteellisen toiminnan turvaamiseksi.³³

³³ Rautiainen 2006, 43.

KUVIO 7. Alkuperäinen rahoitussuunnitelma taiteenaloittain tarkasteltuna (N = 1160)

Säveltaiteilijat, tanssijat sekä valokuvataiteilijat nimesivät taiteellisen työn muita aloja useammin apurahan lisänä käytettäväksi rahoitusmuodoksi. Sen sijaan eniten opetustöitä apurahan lisäksi olivat suunnitelleet tekemänsä kuvataiteilijat, mediataiteilijat sekä tanssitaiteilijat. Ylivoimaisesti suosituin muu rahoitusmuoto oli kuitenkin muut apurahat ja avustukset, joita oli suunnitellut hakevansa suuri joukko kaikilta taiteenaloilta. Esimerkiksi noin kolmannes mediataiteen, tanssitaiteen, kirjallisuuden sekä näyttämötaiteen edustajista ilmoitti suunnitelleensa muiden apurajojen hakemista.

APURAHAN MERKITYS TAITEELLISEN TOIMINNAN KANNALTA

Valtion taiteilija-apurahaan liittyy selkeästi taiteilijan toimeentuloa yleisesti turvaava merkitys. Toisaalta sen tarkoituksena on mahdollistaa saajan taiteellinen työskentely apurahakauden ajaksi. Taidetoimikunnilla on apurahalain mukaan mahdollisuus määrätä, ettei apurahan saaja saa olla kautensa aikana palkkatyössä.

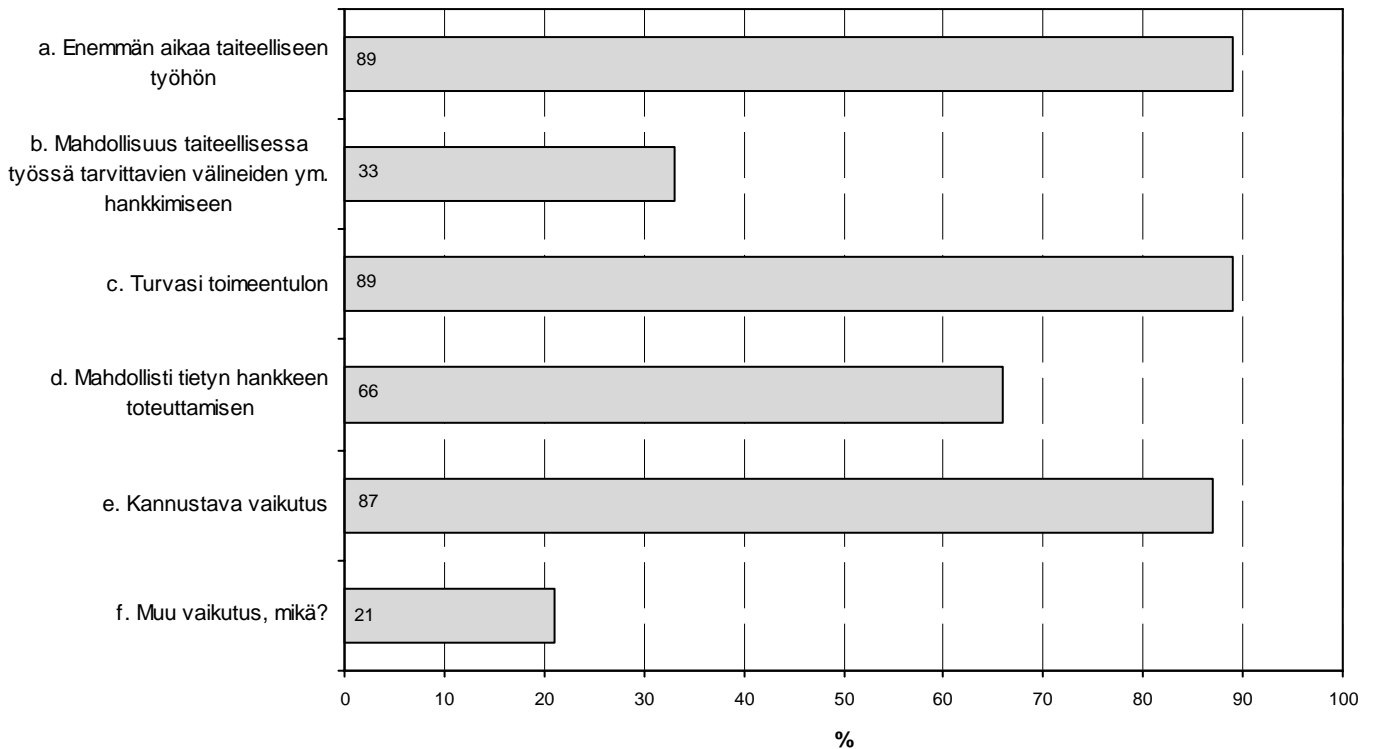
Apurahan saajille lähetetyssä selvityslomakkeessa kysyttiin: ”Miten kuvaisitte saamanne apurahan merkitystä taiteellisen työnne kannalta?” Kysymykseen oli annettu useita vastausvaihtoehtoja, joista vastaaja sai valita niin monta kuin katsoi aiheelliseksi.

Vuosina 2006–2010 apurahaa nauttineille taiteilijoille on lähetetty kahta erilaista selvityslomaketta. Mainitun kysymyksen osalta lomakkeet eroavat siten, että uuteen lomakkeeseen vastausvaihtoehtoja on lisätty. Tällä lomakkeella annettuja vastauksia on valtaosa, sillä kaikkiaan vain 126 taiteilijaa on vastannut vanhalla selvityslomakkeella. Koska lomakkeet kuitenkin eroavat annettujen vastausvaihtoehtojen osalta huomattavasti, käsitellään vastaajia seuraavassa kahtena erillisenä vastauslomakkeen mukaisena joukkona.

Vanhassa lomakkeessa mainittuun kysymykseen oli annettu seuraavat vastausvaihtoehdot:

- a. Enemmän aikaa taiteelliseen työhön
- b. Mahdollisuus taiteellisessa työssä tarvittavien välineiden ym. hankkimiseen
- c. Turvasi toimeentulon
- d. Mahdollisti tietyn hankkeen toteuttamisen
- e. Kannustava vaikutus
- f. Muu vaikutus, mikä?

Lähes 90 prosenttia vanhalla selvityslomakkeella vastanneista ilmoitti apurahan sekä antaneen enemmän aikaa taiteelliseen työhön että turvanneen heidän toimeentulonsa. Saman verran katsoi apurahalla olleen myös kannustavan vaikutuksen. Noin kaksi kolmannesta vastaajista ilmoitti taiteilija-apurahan mahdollistaneen jonkin tietyn hankkeen toteuttamisen. Kolmannes vastaajista katsoi apurahan mahdollistaneen taiteellisessa työskentelyssä tarvittavien välineiden hankkimisen. Suunnilleen joka viides ilmoitti apurahan vaikuttaneen heidän taiteelliseen työskentelyynsä jollakin muulla tavoin. Näitä tekijöitä olivat muun muassa työrauha, mielenrauha sekä oman ammatillisen identiteetin vahvistuminen. (Ks. Kuvio 8.)

KUVIO 8. Vanhalla lomakkeella vastanneiden arvio taiteilija-apurahan merkityksestä taiteelliselle työlle (N = 126)*

* Vastaja on voinut valita useita vaihtoehtoja, joten prosenttilukujen summa ei ole sata (100).

Huomionarvoista on, että edellä esitetyt tulokset ovat miltei identtisiä Pauli Rautiaisen vuonna 2006 tekemän selvityksen kanssa. Myös tuolloin a-, c- ja e-vaihtoehdon oli valinnut lähes 90 prosenttia vastaajista. Yhtenevät tulokset osoittavat, että taiteilija-apurahoilla on taiteilijoille erityisesti heidän toimeentulonsa turvaava merkitys, minkä lisäksi ne mahdollistavat paneutumisen omaan taiteelliseen työhön. Mainitut tekijät on yleisesti liitetty kiinteästi taiteilija-apurahiin ja niiden on katsottu selvimmin ilmentävän apurahojen luonnetta.³⁴

Kaikissa ikäluokissa vaihtoehdot a, c ja e ovat eniten valittuja, joskin prosenttiosuudet vaihtelevat hieman. Tämä näyttäisi vain vahvistavan edellä esitettyä arvioita apurahojen vaikuttavuudesta yksittäiselle taiteilijalle. Sukupuolella ei ole merkitystä tämän kysymyksen osalta.

Vastausten taiteenaloittainen tarkastelu osoittaa niiden eroavan jonkin verran toisistaan. Vanhalla selvityslomakkeella vastanneita arvostelijoita (1 vastaaja), mediataiteen (2), sirkustaiteen (1) sekä valokuvataiteen (4) edustajia on liian vähän luotettavan tuloksen aikaansaamiseksi. Muillakin taiteenaloilla tuloksia voidaan pitää lähinnä suun-

³⁴ Rautiainen 2006, 43–45.

taa-antavina otannan pienen lukumäärän vuoksi, sillä vanhalla lomakkeella vastanneita on vain noin kymmenen prosenttia kaikista selvityksessä mukana olevista lomakkeista. (Ks. Taulukko 5.) Tästä syystä vanhalla lomakkeella selvityksen antaneiden taiteilijoiden vastausten tarkempi analysointi ei ole mielekäästä.

TAULUKKO 5. Vanhalla lomakkeella vastanneiden arvio taiteilija-apurahan merkityksestä taiteelliselle työlle taiteenaloittain*

	Enemmän aikaa taiteelliseen työhön	Mahdollisuus taiteellisessa työssä tarvittavien välineiden ym. hankintaan	Turvasi toimeentulon	Mahdollisesti tietyn hankkeen toteuttamisen	Kannustava vaikutus	Muu vaikutus
Arvostelijat
Elokuvataide	80 %	60 %	100 %	60 %	80 %	0 %
Kirjallisuus	82 %	21 %	91 %	59 %	85 %	21 %
Kuvataide	96 %	50 %	96 %	74 %	89 %	21 %
Mediataide
Näyttämötaide	67 %	22 %	89 %	89 %	78 %	33 %
Rakennustaide	83 %	17 %	100 %	67 %	67 %	33 %
Sirkustaide
Säveltaide	100 %	33 %	83 %	67 %	96 %	13 %
Taideteollisuus	100 %	50 %	83 %	67 %	83 %	17 %
Tanssitaide	83 %	17 %	50 %	50 %	100 %	50 %
Valokuvataide
Kaikki alat yhteensä	89 %	33 %	89 %	66 %	87 %	21 %

* Vastaja on voinut valita useita vaihtoehtoja, joten prosenttilukujen summa ei ole sata (100).

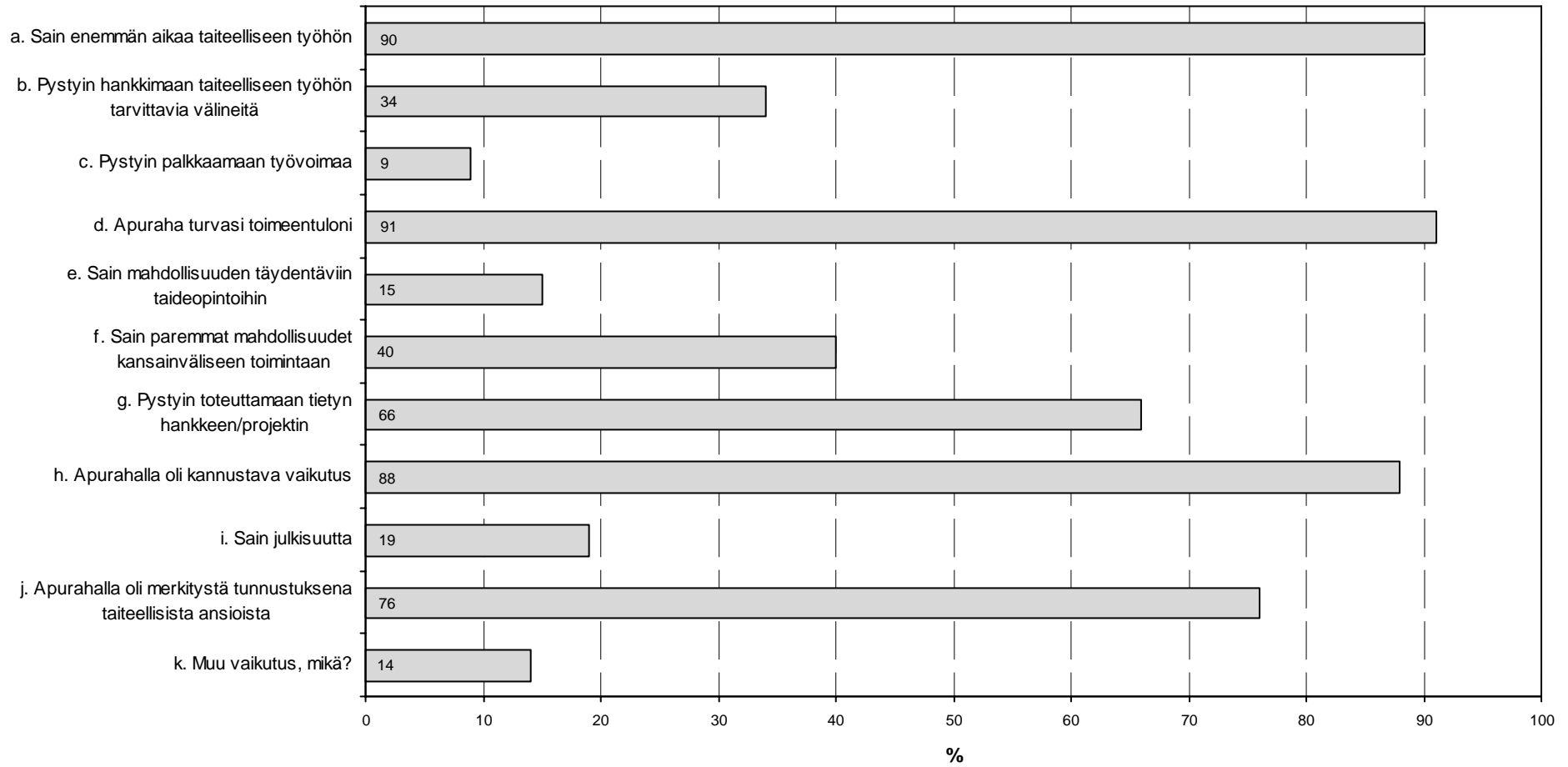
Uudessa lomakkeessa vastausvaihtoehdot olivat seuraavat:

- a. Sain enemmän aikaa taiteelliseen työhön
- b. Pystyin hankkimaan taiteelliseen työhön tarvittavia välineitä
- c. Pystyin palkkaamaan työvoimaa
- d. Apuraha turvasi toimeentuloni
- e. Sain mahdollisuuden täydentäviin taideopintoihin
- f. Sain paremmat mahdollisuudet kansainväliseen toimintaan
- g. Pystyin toteuttamaan tietyn hankkeen/projektin
- h. Apurahalla oli kannustava vaikutus
- i. Sain julkisuutta
- j. Apurahalla oli merkitystä tunnustuksena taiteellisista ansioista
- k. Muu vaikutus, mikä?

Vaikka uuteen selvityslomakkeeseen oli lisätty viisi uutta vastausvaihtoehtoa, olivat suosituimpia silti samat vaihtoehdot kuin vanhassakin lomakkeessa. Myös uudella

lomakkeella vastanneista noin 90 prosenttia ilmoitti apurahan antaneen enemmän aikaa taiteelliseen työhön, turvanneen heidän toimeentulonsa sekä sillä olleen kannustavan vaikutuksen. Huomionarvoista on sekin, että myös muut sekä vanhassa että uudessa selvityslomakkeessa esiintyvät vaihtoehdot olivat molemmissa ryhmissä yhtä suosittuja. (Ks. Kuvio 9.) Toisin sanoen, taiteilijan kannalta katsottuna valtion myöntämän apurahan tärkein merkitys on sen tarjoama työrauha ja toimeentulon turvaaminen. Samalla apuraha kannustaa taiteilijoita entistä aktiivisempaan toimintaan.

KUVIO 9. Uudella lomakkeella vastanneiden arvio taiteilija-apurahan merkityksestä taiteelliselle työlle (N = 1039)*

* Vastaaja on voinut valita useita vaihtoehtoja, joten prosenttilukujen summa ei ole sata (100).

Edellä mainittujen merkitysten ohella taiteilijat näyttävät myös pitävän apurahojen saantia eräänlaisena ”oikean taiteilijan” merkinä, sillä kolme neljästä uudella lomakkeella vastanneesta piti apurahaa tunnustuksena omalle taiteelliselle toiminnalle. Vaihtoehdon valinnan merkitystä korostaa se, että valtion taiteilija-apurahoista ovat päättämässä taidetoimikuntiin valitut taiteilijat. Toisin sanoen, oman taiteenkentän myöntämää apurahaa pidetään merkinä oman taiteellisen toiminnan korkeasta tasosta ja siten huomattavana tunnustuksena. Esimerkiksi julkisuutta apurahan ansiosta koki saaneensa vain viidennes vastaajista. Tämäkin osoittaa, että taiteilija-apurahoilla katsotaan olevan erityistä merkitystä juuri taiteenalojen sisäisessä arvostusjärjestelmässä. Huomio on tuttu jo aiemmasta tutkimuksesta.

Kaksi viidestä uudella lomakkeella vastanneesta koki saaneensa paremmat mahdollisuudet kansainväliseen toimintaan. Tämä kielii siitä, ettei apurahan sinällään katsota tarjoavan riittävää taloudellista mahdollisuutta oman toiminnan kansainvälistämiseen. Tämä käy ilmi myös silloin, kun tarkastellaan taiteilijoiden vastauksia taiteellisen toiminnan rahoitusta koskevaan kysymykseen: useimmat ilmoittavat hakevansa muuta rahoitusta tai tukimuotoja työskennelläkseen ulkomailla. On myös huomioitava, ettei kansainvälistyminen edes ole kaikilla aloilla taiteilijan kannalta yhtä merkityksellistä. Selvityslomakkeen perusteella vähiten merkitystä koko taiteilijajoukolla näyttäisi olevan mahdollisuudella täydentäviin taideopintoihin tai aputyövoiman palkkaamiseen. Nämä vaihtoehdot valitsi vain noin joka kymmenes vastaaja.

Apurahan muista merkityksistä taiteellisen työn kannalta ilmoitti noin 14 prosenttia vastaajista. Niiksi nähtiin muun muassa taloudellisesta ahdingosta johtuneen stressin väheneminen ja sitä kautta lisääntynyt levon määrä. Joidenkin mielestä apuraha antoi luottamusta omaan näkemykseen, toisten mukaan se mahdollisti taiteellisia kokeiluja sekä syventymisen oman taiteenalan kenttään aiempaa paremmin. Eräs taiteilija ilmoitti korjauttaneensa apurahan turvin hampaansa.

Taiteenaloittainen tarkastelu tuo selvimmän esille eroja eri ryhmien välillä. Tosin kaikilla aloilla apurahan kolme merkittävintä tekijää olivat samat kuin koko vastaajajoukolla yleisesti: apurahan ilmoitettiin antaneen enemmän aikaa taiteelliseen työhön sekä turvanneen toimeentulon, minkä lisäksi sillä katsottiin olleen myös kannustavan vaikutuksen. Ainoastaan rakennustaiteen edustajat pitivät apurahan merkitystä tunnustuksena taiteellisesta toiminnasta tärkeämpänä kuin sen toimeentuloa turvaavaa vaiku-

tusta. Muilta osin tärkeimmäksi koetut tekijät olivat muun taiteilijajoukon kanssa samat. Selityksenä edelliseen lienee se, että monet rakennustaiteen apurahoja hakeneista työskentelevät joko omassa tai jossakin muussa arkkitehtitoimistossa.³⁵ Apurahan merkitystä tunnustuksena taiteellisista ansioista pidettiin kaikilla aloilla erittäin suurena kolmen edellä mainitun tekijän jälkeen; muutamilla aloilla, kuten kirjallisuudessa sekä sirkustaiteessa, se nousi tasoihin niiden kanssa.

Sirkustaiteessa 83 prosenttia sekä kuvataiteessa 64 prosenttia vastaajista katsoi apurahan mahdollistaneen taiteelliseen työhön tarvittavien välineiden hankinnan, kun koko vastaajajoukosta vain joka kolmas oli tätä mieltä. Vastaavasti tanssitaiteen ja taideteollisuuden edustajista 25 prosenttia, sekä sirkustaiteilijoista 35 prosenttia ilmoitti pysyneensä palkkaamaan työvoimaa apurahallaan, kun keskimäärin vain joka kymmenes apurahan saaja oli tätä mieltä. Tanssitaiteilijoista yli 60 prosenttia ja sirkustaiteilijoista lähes puolet ilmoittikin apurahan työllistävyyttä koskeneessa kysymyksessä apurahansa työllistäneen saajansa ohella myös muita henkilöitä.

Apurahan antamasta mahdollisuudesta täydentäviin taideopintoihin raportoivat keski-vertoa useammin näyttämötaiteen (36 %), taideteollisuuden (28 %) sekä tanssitaiteen edustajat (28 %). Vastaavasti paremmista mahdollisuuksista kansainväliseen toimintaan ilmoittivat mediataiteen (81 %), taideteollisuuden (60 %), tanssitaiteen (60 %), kuvataiteen (53 %) sekä sirkustaiteen (50 %) edustajat. Mediataiteen (81 %), näyttämötaiteen (77 %) sekä kuvataiteen (75 %) vastaajat puolestaan raportoivat keskimääräistä useammin apurahan mahdollistaneen jonkin tietyn hankkeen tai projektin toteuttamisen. Apurahan katsoivat tuoneen enemmän julkisuutta etenkin kuvataiteen (28 %), mediataiteen (25 %) sekä rakennustaiteen (23 %) aloilta vastanneet. Sen sijaan vain neljä prosenttia kirjallisuuden apurahataiteilijoista katsoi apurahan myös tuoneen julkisuutta.

Mediataiteilijat (25 %), näyttämötaiteilijat (21 %) sekä elokuvataiteilijat (20 %) näkivät muiden alojen edustajia useammin apurahalla olleen myös muita merkityksiä. Yksittäisinä huomioina mainittakoon, että yksi mediataiteilija sekä muutamat näyttämötaiteilijat ilmoittivat tehneensä apurahalla tutkimusta. Muutamat näyttämötaiteilijat totesivat apurahalla aloitetun projektin todennäköisesti tarjoavan heille tulevaisuudes-

³⁵ Tutkimusten mukaan rakennustaiteen edustajien keskimääräinen tulotaso on Suomessa korkein muiden alojen taiteilijoihin verrattuna. Matalin tulotaso Suomessa on puolestaan tanssi- ja kuvataiteilijoilla. Heikkinen 2004, 91; Ks. myös Rensujeff 2003, 46–61.

sa mahdollisuuden jatkuvaan palkalliseen työhön. Yleisesti ottaen näilläkin aloilla merkitykset olivat kuitenkin hyvin samankaltaisia kuin muillakin aloilla, eli apurahan katsottiin lisänneen työrauhaa sekä lievittäneen jatkuvaa stressiä. (Ks. Taulukko 6.)

TAULUKKO 6. Uudella lomakkeella vastanneiden arvio taiteilija-apurahan merkityksestä taiteelliselle työlle taiteenaloittain*

	a. Sain enemmän aikaa taiteelliseen työhön	b. Pystyin hankkimaan taiteelliseen työhön tarvittavia välineitä	c. Pystyin palkkaamaan työvoimaa	d. Apuraha turvasi toimeentuloni	e. Sain mahdollisuuden täydentäviin taideopintoihin	f. Sain paremmat mahdollisuudet kansainväliseen toimintaan	g. Pystyin toteuttamaan tietyn hankkeen/projektin	h. Apurahalla oli kannustava vaikutus	i. Sain julkisuutta	j. Apurahalla oli merkitystä tunnustuksena taiteellisista ansioista	k. Muu merkitys, mikä?
Arvostelijat	93 %	20 %	0 %	90 %	10 %	20 %	57 %	83 %	10 %	50 %	17 %
Elokuvataide	94 %	26 %	8 %	88 %	18 %	32 %	60 %	82 %	12 %	76 %	20 %
Kirjallisuus	84 %	18 %	0 %	95 %	4 %	11 %	53 %	87 %	4 %	84 %	8 %
Kuvataide	94 %	64 %	14 %	95 %	12 %	53 %	75 %	87 %	28 %	77 %	16 %
Mediataide	100 %	44 %	13 %	94 %	19 %	81 %	81 %	81 %	25 %	75 %	25 %
Näyttämötaide	82 %	24 %	9 %	91 %	36 %	44 %	77 %	91 %	21 %	71 %	21 %
Rakennustaide	90 %	36 %	5 %	67 %	23 %	41 %	49 %	90 %	23 %	71 %	15 %
Sirkustaide	92 %	83 %	35 %	83 %	17 %	50 %	67 %	83 %	8 %	92 %	0 %
Säveltaide	93 %	24 %	8 %	90 %	14 %	39 %	63 %	83 %	18 %	69 %	10 %
Taideteollisuus	94 %	24 %	25 %	97 %	28 %	60 %	69 %	94 %	17 %	83 %	15 %
Tanssitaide	94 %	24 %	25 %	97 %	28 %	60 %	69 %	94 %	17 %	83 %	15 %
Valokuvataide	65 %	31 %	8 %	63 %	5 %	40 %	48 %	62 %	18 %	52 %	8 %
Kaikki alat yhteensä	90 %	34 %	9 %	91 %	15 %	40 %	66 %	88 %	19 %	76 %	14 %

* Vastaaja on voinut valita useita vaihtoehtoja, joten prosenttilukujen summa ei ole sata (100).

Sukupuolittain tarkasteltuna eroja löytyy jonkin verran, joskin vaihtoehdot a, d ja h ovat yleisimmin valitut sekä miehillä että naisilla. Suurimmat erot sukupuolten välillä ovat vaihtoehdoissa e (Sain mahdollisuuden täydentäviin taideopintoihin), g (Pystyin toteuttamaan tietyn hankkeen/projektin) ja j (Apurahalla oli merkitystä tunnustuksena taiteellisista ansioista). Ensin mainitun oli miehistä valinnut vain 12 prosenttia ja naisista 19 prosenttia. Taiteenaloittain erot ovat tältä osin selviä, sillä elokuvan, säveltaiteen sekä valokuvataiteen aloilla miehet katsoivat apurahan tarjonnan mahdollisuuden jatkokoulutuksen naisia yli kaksi kertaa useammin. Vastaavasti arvostelijoilla, kirjallisuudessa, näyttämötaiteessa, rakennustaiteessa sekä tanssitaiteessa naiset katsoivat kouluttautuneensa miehiä selvästi useammin. Muilla taiteenaloilla jakauma oli suunnilleen tasan. Vaihtoehdon g oli miehistä valinnut 63 prosenttia ja naisista 73 prosenttia sekä j-vaihtoehdon 70 prosenttia miehistä ja 83 prosenttia naisista. Naiset siis näyttävät miehiä useammin pitävän valtion taiteilija-apurahaa tunnustuspalkintona. Niin ikään naiset näyttävät käyttävän apurahaa miehiä selvästi useammin täydentäviin taideopintoihin pyrkien sitä kautta kehittämään omaa taiteilijuuttaan.³⁶

Myös ikäluokittain tarkasteltuna vaihtoehtojen jakaumat ovat varsin lähellä tutkimusjoukon keskiarvoja. Joitakin yksittäisiä huomioita voidaan kuitenkin tehdä. Vuonna 1970 tai sen jälkeen syntyneet taiteilijat sukupuolesta riippumatta (n. 40 %) olivat valinneet vaihtoehdon b (Pystyin hankkimaan taiteelliseen työhön tarvittavia välineitä) selvästi keskimääräistä useammin. Vastaavasti vuonna 1949 tai sitä ennen syntyneet (14 %) sekä vuonna 1970 tai sen jälkeen syntyneet (13 %) taiteilijat katsoivat keskimääräistä useammin apurahan mahdollistaneen aputyövoiman palkkaamisen, kun taas 1950–1960-luvulla syntyneistä taiteilijoista keskimääräistä harvempi (6 %) antoi saman vastauksen.

Muina yksittäisinä huomioina iän ja sukupuolen vaikutuksen osalta eri vaihtoehtojen kohdalla voidaan mainita, että vuonna 1970 tai sen jälkeen syntyneistä naisista peräti 98 prosenttia katsoi apurahan turvanneen heidän toimeentulonsa, saman ikäluokan miehistä tätä mieltä oli 89 prosenttia. Vastaavasti 1950–1960-luvulla syntyneet naiset raportoivat miehiä huomattavasti useammin apurahan tarjonnan mahdollisuuden täydentäviin taideopintoihin. Viisikymmentäluvulla syntyneistä naisista tätä mieltä oli 17

³⁶ Tutkimuksen mukaan suomalaiset naistaiteilijat ovat miestaiteilijoita koulutetumpia. Ks. tarkemmin Rensujeff 2003, 30–31.

prosenttia vastanneista ja kuusikymmentäluvulla syntyneistä naisista 24 prosenttia; miehillä vastaavat luvut olivat yhdeksän ja 12 prosenttia.

Nuorimmasta ikäluokasta lähes puolet (49 %) katsoi apurahan tarjonnan paremmat mahdollisuudet kansainväliseen toimintaan, kun taas vanhimmasta ikäluokasta tätä mieltä oli vain noin joka neljäs (27 %). Tosin miesten ja naisten ero vanhimmassa ikäluokassa on varsin suuri, miehistä kansainvälisyyden edistymistä oli kokenut 20 prosenttia vastaajista, mutta naisista peräti 39 prosenttia. Nuorempi taiteilijapolvi näyttää muun nuorison tavoin olevan kansainvälisesti suuntautunutta ja kiinnostunut luomaan kontakteja ulkomaille.

Tarkasteltaessa tilannetta nuorimmassa ikäluokassa taiteenaloittain ilmenee suuria eroja. Mediataiteilijoista 89 prosenttia, valokuvataiteilijoista 88 prosenttia ja taideteollisuuden edustajista 82 prosenttia koki saaneensa apurahakaudella paremmat mahdollisuudet kansainväliseen toimintaan. Myös sirkustaiteessa (67 %), tanssitaiteessa (66 %) ja kuvataiteessa (62 %) yli puolet ikäluokasta näki apurahalla olleen tämän vaikutuksen. Muilla aloilla alle puolet ikäluokasta koki kansainvälistyneensä; arvostelijoista näin ei ollut käynyt yhdenkään vastaajan kohdalla.

Sukupuolittain tarkasteltuna miehet kokivat kansainvälistyneensä naisia useammin elokuvataiteessa (50 % miehistä / 25 % naisista), kirjallisuudessa (14 % / 9 %), näyttämötaiteessa (67 % / 33 %) tanssitaiteessa (73 % / 64 %) sekä valokuvataiteessa (100 % / 75 %). Naiset olivat harrastaneet miehiä enemmän kansainvälistä toimintaa mediataiteessa (100 % naisista / 75 % miehistä) ja rakennustaiteessa (100 % / 33 %). Kuvataiteessa, sirkustaiteessa, säveltaiteessa sekä taideteollisuudessa sukupuolten välillä ei ollut eroa.

Merkittävä ero eri ikäpolvien välillä näyttää olevan myös käsityksessä apurahan tuomasta julkisuudesta. Kun vanhimmasta ikäluokasta 15 prosenttia ilmoitti saaneensa apurahan myötä myös julkisuutta, nuorimmasta ikäluokasta tätä mieltä oli 21 prosenttia. Mainittakoon vielä, että 1950-luvulla syntyneistä miehistä 63 prosenttia piti apurahaa tunnustuksena taiteellisista ansioista, kun saman ikäluokan naisista näin ajatteli 80 prosenttia. Lähes vastaava jakauma oli nuorimmalla, vuonna 1970 tai sen jälkeen, syntyneellä ikäluokalla. Näistä miehistä 66 prosenttia piti taiteilija-apurahaa tunnustuksena taiteellisista ansioista, naisista näin ajatteli 82 prosenttia.

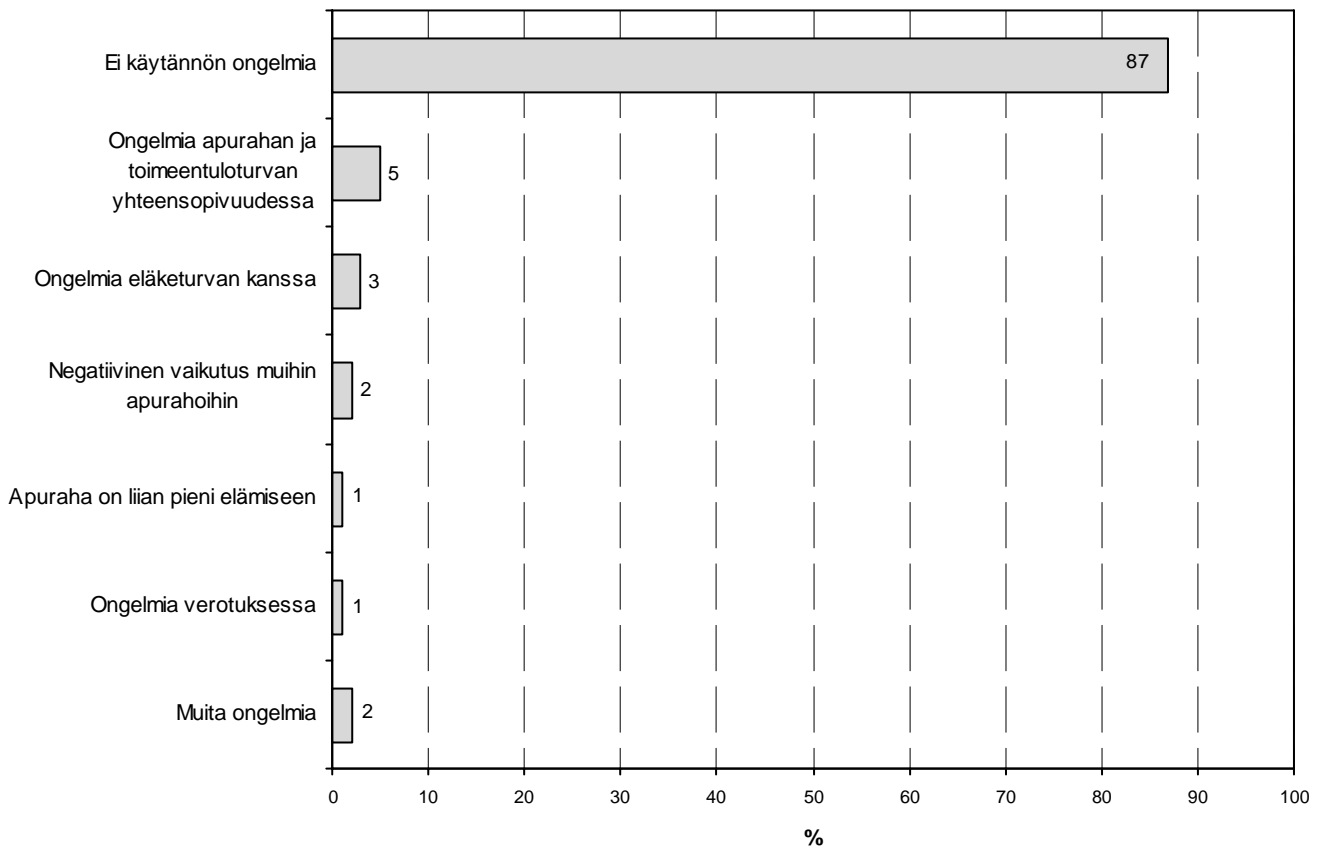
APURAHAN AIHEUTTAMAT KÄYTÄNNÖN ONGELMAT

Valtion taiteilija-apurahojen saajat elävät monista eri syistä varsin erilaisissa olosuhteissa. Siksi on mahdollista, että apurahasta voi aiheutua toisille ongelmia. Apurahan saajien selvityslomakkeessa kysyttiin: ”Onko apurahan saaminen aiheuttanut teille käytännön ongelmia (esim. verotuksen, sosiaaliturvan, muun rahoituksen järjestämisen kannalta)?”. Peräti 87 prosenttia kysymykseen vastanneista ilmoitti, ettei apurahasta ollut koitunut minkäänlaisia ongelmia. Loput 13 prosenttia vastaajista kertoi erilaisista ongelmista, jotka voidaan luokitella karkeasti viiteen eri ryhmään. Useimmiten vastaajat raportoivat ongelmista apurahan ja toimeentuloturvan yhteensovittamisen kanssa (5 %). (Ks. Kuvio 10.) Tulokset ovat hyvin samankaltaisia kuin Rautiainen selvityksessä vuonna 2006.³⁷

Käytännön ongelmista ilmoittivat hieman yleisemmin ne taiteilijat, jotka olivat raportoineet myös työsuunnitelman muutoksista; näistä taiteilijoista 16 prosenttia kertoi kohdanneensa käytännön ongelmia apurahan kanssa. Sen sijaan työsuunnitelman muuttumattomana toteuttaneista 11 prosenttia kertoi apurahan aiheuttaneen käytännön ongelmia. Suurimmaksi ongelmaksi selvityslomakkeen vastausten perusteella taiteilijat kokivat apurahan ja toimeentuloturvan yhteensopimattomuuden; tästä raportoi lähes 42 prosenttia ongelmista ilmoittaneista taiteilijoista. Apurahan eläketurvaan liittyvistä ongelmista ilmoitti 21 prosenttia ongelmia kohdanneista ja muiden apurahojen saantiin valtion taiteilija-apurahan katsoi negatiivisesti vaikuttavan 14 prosenttia ongelmia kohdanneista.

Käytännön ongelmien taiteenaloittainen tarkastelu tarjoaa korkeintaan suuntaa-antavaa tietoa, sillä ongelmia kokeneiden taiteilijoiden osuus muutamilla taiteenaloilla on hyvin pieni. Esimerkiksi arvostelijoista, elokuvataiteilijoista sekä sirkustaiteilijoista vain viisi vastaajaa tai vähemmän ylipäänsä raportoi käytännön ongelmista. Tutkimusjoukon ollessa näin pienen, yksittäisen vastaajan osuus tietyillä aloilla korostuu liikaa, mikä heikentää analyysin luotettavuutta.

³⁷ Rautiainen 2006, 46–47.

KUVIO 10. Vastaajien arvio apurahan saamisesta aiheutuneista käytännön ongelmista (N = 1169)*

* Avoimet vastaukset on voitu luokitella useampaan kuin yhteen luokkaan, joten prosenttilukujen summa ei ole sata (100).

Eniten ongelmista ilmoittivat näyttämötaiteen (22 %), rakennustaiteen (18 %), tanssitaiteen (18 %) sekä kuvataiteen (15 %) edustajat. Ongelmat apurahojen ja toimeentuloturvan yhteensovittamisen kanssa koettelivat erityisesti näyttämö- ja kuvataiteilijoita, joista puolet ongelmista ilmoittaneista oli tätä mieltä. Sen sijaan ongelmista raportoineista kirjailijoista kolmanneksen mielestä apuraha oli liian pieni elämiseen. Joka neljäs ongelmista raportoinut kuvataiteilija koki taiteilija-apurahan vaikuttaneen negatiivisesti muiden apurahojen saantiin ja niin ikään joka neljäs ongelmia kohdannut säveltaiteilija oli kokenut ongelmia verottajan kanssa.

Naiset raportoivat ongelmista hieman miehiä useammin, sillä kaikista selvityslomakkeen palauttaneista miehistä jonkinlaisista ongelmista ilmoitti 12 prosenttia ja naisista 15 prosenttia. Ongelmista raportoitiin varsin tasaisesti kaikissa ikäryhmissä. Ennen vuotta 1950 syntyneistä apurahan saajista noin yhdeksän prosenttia kertoi apurahan tuottamista ongelmista, 1950-luvulla syntyneistä noin 14 prosenttia, 1960-luvulla syntyneistä 13 prosenttia ja vuoden 1970 jälkeen syntyneistä niin ikään 13 prosenttia. Sukupuolittain tarkasteltuna suhdeluvut ovat suunnilleen tasan kaikissa muissa ikä-

ryhmissä paitsi vuoden 1970 jälkeen syntyneissä: tämän ikäluokan naisista ongelmista apurahan kanssa ilmoitti 16 prosenttia, kun miesten osuus oli kymmenen prosenttia. Mitään yksittäistä syytä tähän ei vastauksista löydy.

Sekä miehet että naiset ilmoittivat yleisimmin apurahan ja toimeentuloturvan yhdistämiseen liittyvistä ongelmista. Vaikeuksista raportoineista miehistä tällaisia ongelmia oli kohdannut 34 prosenttia ja naisista peräti 45 prosenttia. Miehillä seuraavaksi yleisimmin ongelman syynä olivat eläketurvakysymykset sekä taiteilija-apurahan koettu negatiivinen vaikutus muihin apurahoihin. Naisilla muut yleisimmät ongelmat johtuivat taiteilija-apurahan koetusta negatiivisesta vaikutuksesta muihin apurahoihin sekä muut syyt. Tosin, vuonna 2008 apurahajärjestelmä uudistui siten, että 1.1.2009 alkaen vähintään neljän kuukauden mittaisen apurahan saajat veloitettiin ottamaan itselleen erillinen eläkevakuutus Maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta (Mela).³⁸ Apurahan saajat maksavat apurahastaan itse oman eläkevakuutuksensa, minkä vuoksi apurahoihin tehtiin pieni korotus. Tämä ei kuitenkaan kokonaan poistanut ongelmaa, sillä monien taiteilijoiden mielestä MYEL-vakuutusmaksut pitäisi voida maksaa kuukausittain, ei neljännesvuosittain.

Ongelmien luokittelun pohjana toimineissa avoimissa vastauksissa taiteilijat luonnehtivat kohtaamiaan vaikeuksia muun muassa seuraavaan tapaan:

”Kun apurahan saaja on yrittäjä ja apurahaan liittyy sosiaaliturva/eläkeosuus, miksei sitä osuutta saa yrittäjänä käyttää pakollisiin eläkevakuutusmaksuihin? Kukaan ei osannut antaa tähän neuvoja, joten luovuin koko sosiaaliturvasta. Tätä vois selventää. Kun apuraha ei riitä näyttelyiden/prototyypin kuluihin, eikä muita apurahoja ole helppoa saada samanaikaisesti, on yhtälö aika vaikea.” (mies, taideteollisuus)

”Itse apuraha on elinkustannuksiin ja työhuoneen ylläpitoon riittämätön, ilman lisäansioita pankkitilini läheni kuukausittain nolaa – etenkin kesäaikana – edellä mainittu koskee erityisesti pääkaupunkiseutua.” (mies, valokuvataide)

”Apurahatyötä ei lasketa työksi työttömyyskorvausta määriteltäessä – nykyinen korvaukseni on 0 euroa. Siinä on hiukan säästämistä.” (mies, elokuvataide)

”Kela lakkautti asumistukeni laskien apurahan kokonaisuudessa palkkatuloiksi. Tein asiasta valituksen sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle elokuussa 2008, mutta valitustani ei ole vielä käsitelty.” (nainen, kuvataide)

”En saanut Kelasta sairaspäivärahaa, koska tiettyinä vuonna minulla ei ollut muuta tuloa kuin apuraha. Eli en ollut tehnyt muuta työtä kuin taidetta, kun se oli apura-

³⁸ <http://www.mela.fi/Vakuutusturva/Apurahansaajat/Apurahansaajan-eläkevakuutus>.

halla mahdollista. Apuraha pitäisi katsoa tuloksi myös sairaspäivärahaa laskettaessa!” (nainen, kuvataide)

”Ongelmat ilmenevät lähinnä apurahatyöskentelyn jälkeen, jolloin sosiaalietuuksien saaminen on vaikeampaa, koska apurahalla tehty työ ei kerrytä esim. ansiotulonnaista työttömyysturvaa eikä vanhempainrahaa.” (nainen, näyttämötaide)

”Esti vuokratuen saamisen asuntoon.” (mies, rakennustaide)

”Tulevan lapsen syntymän jälkeen saatavan isyyseränsä määrää on minimi.” (mies, säveltaide)

”Asiointi MELA:n kanssa tuntui aika kankealta. Toisinaan tuli ikävä työterveyshuoltoa.” (mies, arvostelijat)

”Eläkejärjestely on hieman huono. Sen voisi periä suoraan apurahasta. Parasta olisi, jos apurahan määrä nousisi eläkemaksun verran ja se perittäisiin suoraan.” (mies, kirjallisuus)

”Tarkoitukseni oli aloittaa jatkokoulutus, mutta pyrkiessäni tutkijakouluun, sain kuulla, että en voi saada paikkaa, koska minulla on taiteilija-apuraha. Olen osallistunut tutkijaseminaareihin ’ulkojäsenenä’.” (mies, rakennustaide)

”Yliopisto ei myöntänyt minulle pyynnöstäni huolimatta virkavapautta, eli voidakseni vastaanottaa apurahan jouduin irtisanoutumaan yliopistonlehtorin virastani. Koska en myöskään saanut jatkoa apurahalleni, olen 3 viikon päästä nälkätaiteilija.” (mies, säveltaide)

”Puolivuotinen apuraha, niin kiitollisena kuin otinkin sen vastaan, oli kuitenkin ’puolivuotinen’. Hakiessani muita apurahoja tämä kultainen kädenojennus oli hieman tulppana, se huomioitiin, se kavensi tai kokonaan jätti meikäläisen ulos toisista apurahoista ts. ’sähän sait jo!’” (mies, kirjallisuus)

”Valtion taiteilija-apuraha-aikana on turha yrittää saada näyttelyavustuksia, matka-apurahoja tai muita kohdeluonteisia stipendejä. Kuukausittaisen taiteilija-apurahan luullaan ja katsotaan riittävän sellaisenaan sekä elinkustannuksiin että taiteilijatoiminnan täysipainoiseen harjoittamiseen.” (nainen, taideteollisuus)

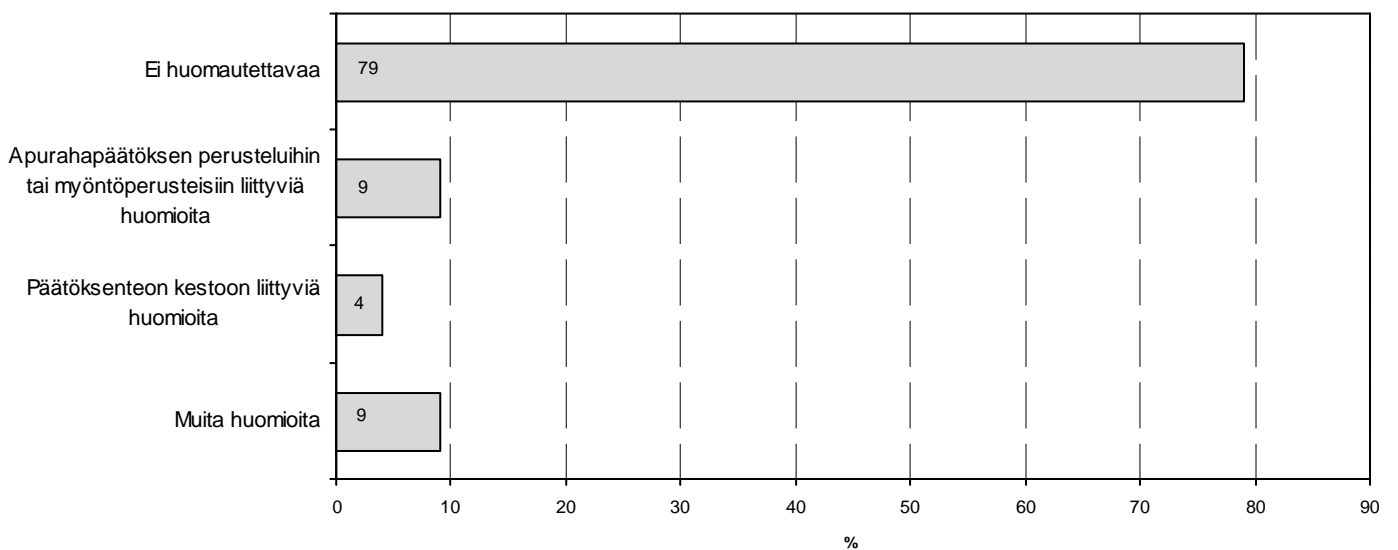
ARVIOT APURAHAN HAKUPROSESSISTA

Selvityslomakkeen kaksi viimeistä kysymystä olivat avoimia kysymyksiä. Ensimmäisessä niistä apurahan saajilta kysyttiin: ”Kuinka arvioisitte valtion taiteilija-apurahan hakuprosessia? Saitteko esimerkiksi riittävästi tietoa apurahan hakemisesta ja päätöksenteosta?” Kysymystä kommentoi jotenkin miltei 93 prosenttia kaikista vastanneista taiteilijoista. Heistä noin 79 prosenttia piti hakuprosessia yksinomaan hyvänä tai positiivisena asiana, eikä löytänyt siitä huomauttamista. Lyhimmillään vastaus kuului ytimekkäästi: ”Ok!”. Monet myös kiittivät apurahan myöntäjiä saamastaan apurahasta tai ilmoittivat, etteivät olisi pystyneet harjoittamaan taiteilijanammattiaan ilman sitä.

Lopuissa 21 prosentissa annetuista vastauksista kritisoitiin päätöksenteon perustelemattomuutta tai sen hitautta sekä myöntöperusteiden epäselvyyttä. Useat vastaajat myös avasivat omia tuntojaan muutoin kuin kehumalla hakuprosessia tai esittämällä kritiikkiä sitä kohtaan. (Ks. Kuvio 11.) Apurahan saaneiden taiteilijoiden tyytyväisyys hakuprosessia kohtaan on pysynyt ennallaan, sillä Pauli Rautiaisen vuonna 2006 tekemässä selvityksessä niin ikään noin 20 prosenttia samaan kysymykseen vastanneista kritisoivat hakuprosessia tai ilmoitti tyytymättömyydestään sitä kohtaan.

Sukupuolten välillä on pieni ero, sillä miehistä 81 prosenttia piti hakuprosessia hyvänä, naisista samaa mieltä oli 76 prosenttia. Taiteenalakohtaisesti eroja on havaittavissa siten, että mediataiteen, sirkustaiteen sekä tanssitaiteen edustajat esittivät muiden alojen taiteilijoita hieman useammin huomioita tai kritiikkiä apurahajärjestelmästä. Kahdella ensin mainitulla alalla maininnat tiivistyivät lähinnä epävarmuuteen siitä, mille toimikunnalle hakemus olisi lähetettävä. Arvostelijoita, rakennustaiteilijoita sekä sirkustaiteilijoita lukuun ottamatta miehet pitivät hakuprosessia naisia useammin toimivana kaikilla aloilla. Yleisesti ottaen taiteenalojen välillä ei ole havaittavissa suuria eroja. Sekä kysymykseen vastanneet miehet (9 %) että naiset (10 %) esittivät useimmiten kritiikkiä apurahapäätöksen perusteluja ja myöntöperusteita kohtaan. Ikäryhmittäin tarkasteltuna ei ole havaittavissa merkittäviä eroja.

KUVIO 11. Vastaajien arvio apurahan hakemiseen käytettävästä lomakkeesta ja apurahaprosessista yleensä (N = 1095)

* Avoimet vastaukset on voitu luokitella useampaan kuin yhteen luokkaan, joten prosenttilukujen summa ei ole sata (100).

Vaikka noin viidennes kysymykseen vastanneista kertoi huomioita tai esitti jonkinlaisia kritiikkiä apurahajärjestelmää kohtaan, ei sitä kohdistettu pääsääntöisesti yksittäisiin päätöksiin vaan laajemmin apurahoista tehtävään päätöksentekoon. Muina huomioina, joita antoi noin yhdeksän prosenttia vastaajista, apurahajärjestelmästä muun muassa esitettiin, ettei ”ihannehakemuksesta” ole kunnollista tietoa. Toisin sanoen monet hakijat eivät olleet mielestään riittävän selvillä siitä, toivottiinko hakemukseen tarkkoja kuvauksia yksittäisistä hankkeista vai suurempien työskentelylinjojen luonnehdintaa. Ongelmaksi koettiin myös se, kuinka esimerkiksi kuvaliitteet tai videoteokset pitäisi hakemuksessa esitellä. Muutamille taiteilijoille ei ollut selvää sekään, mihin tarkoitukseen taiteilija-apuraha saa käyttää. Useat vastaajat halusivat myös siirtyä sekä sähköiseen haku- että selvityslomakkeeseen.

Avoimet vastaukset sisälsivät muun muassa seuraavanlaisia kommentteja:

”Hakemisesta - kyllä. Päätöksenteosta? Sehän on ymmärtääkseni salaista. (mies, kirjallisuus)

”Apurahan hakemiseen liittyvä informaatio on mielestäni riittävää. Päätöksentekoon liittyviä perusteita olisi mielestäni syytä tehdä näkyvämmiksi, jotta vältettäisiin mielivaltaisuuden leima.” (nainen, tanssitaide)

”Se, että raadissa on tuttuja, on kiusallista. Mutta tilannetta ei voine Suomessa välttää. Hyvä, että raati on niin laaja. Yhden ihmisen päättäessä asioista herää helpommin epäily puolueellisuudesta.” (nainen, kuvataide)

”En saanut tietoa. Edelleen apurahan saamisen kriteerit ovat hämärät. Joskus saa apurahan – joskus ei – samanlaisella hakemuksella. Olisi myös hyvä tietää, mitä pitäisi tehdä, että saa jatkoa apurahakaudelle, ja voiko ylipäänsä saada?” (nainen, taideteollisuus)

”Hakuprosessi on hyvin selkeä. Koska oma työskentelyni liikkuu elokuvan ja kuvataiteen välimaastossa, oli itselleni hieman vaikea hahmottaa tulisiko minun hakea apurahaa elokuvataide- vai kuvataidetoimikunnasta – vai molemmista.” (mies, mediataide)

”Tietoa oli saatavilla riittävästi ja hakeminen oli tehty melko helpoksi. Koska oma taiteilijuuteni sijoittuu sekä sävel- että näyttämötaiteen puolelle, minun oli vaikea päättää minne kohdistan hakemukseni ja päädyin hakemaan molemmista. Tästä olisi hyvä saada selkeä ohjeistus jatkossa.” (mies, näyttämötaide)

”Sain tietoa riittävästi. Suosittelijoista kysyisin, kuinka jo pitkään alalla ollut voisi ketään pyytää, en ymmärrä.” (mies, kuvataide)

”Erityisesti hylkääviin päätöksiin olisi hyvä liittää tietoa hylkäysperusteista, jotta hakemuksia voisi kehittää.” (nainen, näyttämötaide)

”Tietoa on hyvin saatavilla ja hakemuslomakkeet ovat selkeät. Taiteellisen toiminnan suunnittelun kannalta päätös tulee varsin myöhään; käytännössä työt on usein pitänyt sopia joka tapauksessa seuraavalle vuodelle, jo ennen kuin tiedetään,

saadaanko apurahaa vai ei. Tässä aikaisempi tieto myöntämisestä tai ei-myöntämisestä auttaisi.” (nainen, valokuvataide)

MUITA ESIINTUOTUJA ASIOITA

Lomakkeen viimeisessä kysymyksessä apurahan saajille annettiin mahdollisuus kertoa vapaasti omia mielipiteitä apurahajärjestelmästä. Kyselylomakkeen palauttaneista taiteilijoista noin 71 prosenttia antoi jonkinlaista palautetta. Vapaamuotoiset vastaukset vaihtelivat suuresti.

Ylivoimaisesti suurimman osan annetusta palautteesta muodostivat vallitsevaa apurahajärjestelmää kiittävät tai siihen positiivisesti suhtautuvat kommentit, joita oli reilut kaksi kolmannesta (68 %) saadusta palautteesta. Tämä on sikäli luonnollista, että tutkimusjoukko muodostuu taiteilija-apurahan saaneista henkilöistä. Noin kolmasosassa vastauksista esitettiin jonkinasteista kritiikkiä apurahajärjestelmää kohtaan. Keskeisimmän kritiikin kohteen muodostavat apurahan euromääräiseen suuruuteen, pituuteen tai apurahojen lukumäärään liittyvät huomautukset. Itse apurahojen lisäksi vastauksissa on kommentoitu myös apurahojen myöntöperusteita, työn ja apurahan yhdistämisen vaikeutta sekä apurahan olematonta sosiaaliturvaa.

Osa vallitsevan apurahajärjestelmän myönteiseksi kokeneista vastaajista tyytyi vain lyhyesti kiittämään apurahasta, sen sijaan useat avasivat tuntojaan huomattavan laajasti. Useissa kommenteissa apurahakausi nähtiin korvaamattoman tärkeänä taiteelliselle työskentelylle ja sen jatkuvuudelle. Apurahoja pidettiin myös erittäin hyödyllisinä ja merkittävänä tekijänä työrauhan turvaamiseksi. Niiden katsottiin lisäksi takaavan taiteen autonomisuuden turvaamalla taiteilijan talouden apurahakauden ajaksi.

”En fantastisk möjlighet till långsiktig planering av konstnärligt arbete, tack!”
(nainen, kirjallisuus)

”Erittäin hyvä, ainutlaatuinen koko maailmassa.” (mies, elokuvataide)

”Taiteellinen uudistuminen ja jatkokouluttautuminen ei ole mahdollista ilman kii-reisistä työprosessista irrottautumista, apuraha välttämätön.” (mies, näyttämötaide)

”Eipä tässä valittaakaan voi. Tämän kokoisessa maassa ei parane toimia vain markkinoiden ehdoilla, taiteen tuki on todella tarpeen.” (mies, arvostelijat)

”Järjestelmä = välttämätön, ilman mahdollisuutta apurahatyöskentelyyn moni hieno teos tai uusi idea jäisi toteutumatta, ja Suomen kulttuuritarjonta olisi köyhempää ja kapea-alaisempaa. Taiteen tehtävänä ei ole tuottaa, vaan rikastuttaa

ihmisten henkistä elämää, ajatuksia ja tunteita. Olen kiitollinen apurahasta.” (nainen, säveltaide)

”On todella hienoa, että meillä on Suomessa tällainen järjestelmä, joka mahdollistaa taiteellisia riskinottoja ja kokeiluja. Olen hyvin kiitollinen saamastani tuesta, se kannustaa etenemään.” (nainen, näyttämötaide)

”Koin apurahani erityisesti merkityksellisenä tunnustuksena taiteellisista ansioista. Apurahakaudellani paljosta työnteosta huolimatta koin vähemmän stressiä, koska talouteni oli hetkeksi turvattu.” (nainen, tanssitaide)

”Apurahalla oli erittäin suuri taloudellinen ja henkinen merkitys.” (nainen, kirjallisuus)

”Oli ihanaa saada ’kuukausipalkkaa’ kolmen vuoden ajan. Koska olen tottunut niukkaan elämään, apuraha turvasi toimeentuloni, sain laskut maksettua ja voin ostaa ruokaa perheelleni. Apurahojen oikeudenmukainen jako on mahdotonta, liian moni hyvä hakija jää siitä turvasta paitsi.” (nainen, kirjallisuus)

Taiteenalakohtaisesti esitettiin kritiikkiä apurahojen lukumäärästä. Useissa kriittisissä vastauksissa valiteltiin apurahan euromääräistä pienuutta, muutamissa vastauksissa kaivattiin lisää pitkiä apurahoja.

”Apurahan määrä ei riitä, Helsingissä perheellinen taiteilija on pakotettu tekemään lisäansioita.” (nainen, kuvataide)

”Apurahan määrä riittää tuskin kattamaan omat elinkustannukset. Teollisena muotoilijana en saa juuri ollenkaan myyntituloja itse näyttelyistä ja uusien prototyyppien omaehtoinen kehittäminen on kallista puuhaa. Kun sivutoimiakin rajoitetaan, yliktiivisuus johtaa väistämättä velkaantumiseen.” (mies, taideteollisuus)

”Apurahan summa on jonkin verran liian pieni elinkustannuksiin nähden, etenkin jos perheessä on lapsia. Apurahajärjestelmä on tärkeä kannustin sekä tuki, ei palkintojärjestelmä. Apurahoista kilpailu on ehkä tarpeettoman kovaa – ja maasamme koulutetaan liikaa taiteilijoita.” (mies, valokuvataide)

”Apurahan suuruutta määriteltäessä pitäisi ottaa huomioon lasten lukumäärä ja asuinpaikkakunta (’kalleusluokka’): jos nämä tekijät otettaisiin huomioon, apurahansaajien taiteellisen työn tukeminen olisi tasa-arvoisempaa. Apuraha on päivähoitomaksua määriteltäessä tuloa, josta ei saa vähentää taiteellisen työn kuluja. Monessa tapauksessa päivähoitomaksu nousee apurahansaamisen myötä.” (nainen, kuvataide)

”Vuosiapuraha saisi olla suurempi. Jos ei ole aikaisempia säästöjä, ei apurahalla ole mahdollista elää Helsingissä, jossa on korkeimmat elantokustannukset, asunnot ja työhuoneet.” (mies, kuvataide)

”Valtion taiteilija-apurahat tulisi muuttaa apurahakauden pituisiksi taiteilijapalkkioiksi. Erityisesti pitkiä (3–5 v.) apurahoja tulisi saada lisää.” (mies, näyttämötaide)

”Järjestelmä on tärkeä! Toivoisin, että varsinkin pitkiä apurahoja pyrittäisiin lisäämään. Tai ainakaan niitä ei päätettäisi lyhyemmiksi.” (nainen, kuvataide)

Monissa kommenteissa puolen vuoden mittaisia apurahakausia pidettiin liian lyhyinä, kun taas muutamissa vastauksissa kaivattiin jopa 2–4 kuukauden mittaisia apurahoja. Myös sekä taidetoimikuntien kokoonpano että apurahojen myöntöperusteet arveluttivat useissa vastauksissa:

”Toivon ja pidän sitä välttämättömänä, että jatkossakin taiteilijat päättävät apurahojen jaosta. Se on välttämätöntä taiteilijapolitiikan kannalta. Ei virkamiesvaltaa pidä kasvattaa.” (mies, kuvataide)

”Ei mitään muuta moitittavaa kuin se, että edelleen ’taide’toimikuntiin otetaan ikäikäisten sosiaalidemokraattisten periaatteiden mukaan mm. kamerakauppiaita tms. ’asiantuntijoita’! ’Taidetoimikunta’ pitäisi ehkä määritellä nykypäivän kriteereiden mukaisesti.” (mies, valokuvataide)

”Kirjallisilla perusteilla päätöksistä apurahalautakunta tekisi järjestelmästä läpinäkyvän ja vähentäisi hakijoiden kohtaamaa arvaamattomuuden ja mielivaltaisuuden kokemusta. Nyt pitkänkään kirjailijauran näytöillä ei tunnu olevan painoa.” (nainen, kirjallisuus)

”Apurahojen myöntöperusteet mietittyvät. Mielestäni minulla oli parempi (enemmän meriittejä) vuoden 2008 anomuksessa, jolloin minulle ei myönnetty 2009 apuraha, kuin 2007 anomuksessa, jolloin minulle myönnettiin apuraha vuodelle 2008. Minulle on epäselvää, mitä minun tulisi tehdä saadakseni työskentelyapurahan myös tulevaisuudessa. Joka tapauksessa teen kaikkeni sävellystyöni eteen.” (mies, säveltaide).

”Toivoisin, että ’hänhän on jo saanut niin paljon’ -argumenttia ei käytetä. Itse olen +50v. ja toiminut 30v. päätoimisesti kuvataiteilijana. Onhan selvää, että ikäiseni taiteilija on saanut enemmän apurahoja kuin esim. 25-vuotias. Sehän todistaa vain, että on toiminut aktiivisesti. Jos avustukset ikäisiltäni lopetetaan, miten voimme jatkaa uraa?” (nainen, kuvataide)

”On toiminut kohdallani. Voisitte kyllä vastaisuudessa tutkia suurempia kysymyksiä. Muiden helsinkiläisten tapaan myös teiltä irtoaa turhan usein ja paljon rahaa ns. julkisuuden tuntemille taiteilijoille – jolloin tuntuu siltä, että instituutio palkitsee itseään palkitessaan jo moneen kertaan huomiota saaneita taiteilijoita.” (mies, kirjallisuus)

”Apurahojen myöntämisessä toivoisi lisää alueellista painotusta. Luulen, että apuraha on melko mahdotonta saada, jos ei esiinny Helsingissä. Kovin on Helsinki-keskeistä.” (mies, kuvataide).

”Järjestelmä suosii edelleen suurten keskusten tekijöitä. Kaukana menneisyydessä ovat ajat, jolloin taidelautakunnat tutustuivat laajemmin keskusten ulkopuolella olevaan maailmaan.” (mies, näyttämötaide)

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että vastaukset olivat hyvin samantyyllisiä kuin Rautiaisen selvityksessä vuonna 2006.³⁹

³⁹ Rautiainen 2006, 53–54.

YHTEENVETO

Tässä selvityksessä esille nousseet huomiot näyttäisivät vahvistavan useissa aiemmissa taiteilijan asemaa koskevissa tutkimuksissa ilmi tulleita seikkoja. Kun tätä selvitystä verrataan Pauli Rautiaisen vastaavaan selvitykseen vuodelta 2006, ilmenee, että tulokset ovat useimpien muuttujien osalta hyvin samankaltaisia. Valtion taiteilija-apurahat jakautuvat suunnilleen samalla tavoin kaikki muuttujat (ikä, sukupuoli, taiteenala, äidinkieli, asuinpaikka) huomioiden. Myös useimpien vastauslomakkeen kysymysten kohdalla erot näiden kahden selvityksen välillä ovat niin pieniä, että niiden voi katsoa sopivan tilastolliseen vaihteluun.

Edellä kerrottu osoittaa, että valtiollinen taiteilija-apurahajärjestelmä on Suomessa stabiili ja että se muutamista ongelmistaan huolimatta koetaan melko toimivaksi. Seuraavaksi esitetään kootusti tämän selvityksen keskeiset tulokset teemoittain tarkasteltuna.

TAITEENALA JA TAITEILIJAPURAHAN

Kuten aiemmassa tutkimuksessa on käynyt ilmi, apurahojen merkitys ja vaikuttavuus eri taiteenaloilla on hyvin erilainen. Tässä raportissa saadut tulokset vahvistavat näkemystä. Osin tämä lienee seurausta jo siitä, että apurahojen kokonaiskesto vaihtelee taiteenaloittain huomattavasti. Näyttämötaiteeseen, arvostelijoille sekä sirkustaiteelle myönnetään selvästi muita taiteenaloja enemmän vuoden mittaisia tai sitä lyhyempiä apurahoja. Sen sijaan kuvataiteessa, kirjallisuudessa, elokuva- ja valokuvataiteissa sekä taideteollisuudessa kyseinen suhdeluku on muita taiteenaloja selvästi alhaisempi. Vastaavasti kirjailijoille ja kuvataiteilijoille myönnetään muita aloja selvästi enemmän viisivuotisia apurahoja.

Kun apurahan työllistävyttä tarkastellaan taiteenaloittain, ilmenee, että muita työllistävästä vaikutuksesta ovat raportoineet erityisesti esittävät taiteilijat sekä ryhmässä toimimiselle perustuvien taiteiden edustajat. Tanssitaiteen ja mediataiteen vastaajista yli puolet ja näyttämötaiteen, säveltaiteen ja elokuvataiteen vastaajista suunnilleen puolet ilmoitti apurahan työllistäneen myös muita henkilöitä. Arvostelijoiden, rakennustaiteen sekä kirjallisuuden vastaajista suunnilleen vain joka kymmenes arvioi työllistäneensä apurahallaan myös muita. Tanssitaiteen, näyttämötaiteen sekä elokuvatai-

teen edustajat raportoivat muita aloja edustavia taiteilijoita useammin myös työsuunnitelman muutoksista. Mainituilla taiteenaloille on tyypillistä ryhmässä tapahtuva taiteellinen työskentely, mikä lisää todennäköisyyttä suunnitelmien muuttumiselle.

Tarkasteltaessa apurahan merkitystä taiteilijan taiteellisen toiminnan kannalta on havaittavissa sekä eroja että yhtäläisyyksiä. Kaikilla aloilla apurahan kolme merkittävintä tekijää olivat samat: apurahan ilmoitettiin antaneen enemmän aikaa taiteelliseen työhön sekä turvanneen toimeentulon, minkä lisäksi sillä katsottiin olleen myös kannustavan vaikutuksen. Vain rakennustaiteen edustajat pitivät apurahan merkitystä tunnustuksena taiteellisesta toiminnasta tärkeämpänä kuin sen toimeentuloa turvaavaa vaikutusta.

Selkeitä eroja sen sijaan on havaittavissa apurahan muiden koettujen vaikutusten osalta. Sirkustaiteen sekä kuvataiteen edustajat katsoivat muita aloja selvästi yleisemmin apurahan mahdollistaneen taiteelliseen työhön tarvittavien välineiden hankinnan. Vastaavasti tanssitaiteen, taideteollisuuden sekä sirkustaiteen edustajat raportoivat keskimääräistä selvästi useammin pystyneensä palkkaamaan työvoimaa apurahallaan. Kuvataiteen, mediataiteen sekä rakennustaiteen aloilta vastanneista noin neljännes katsoi apurahan tuoneen enemmän julkisuutta; sen sijaan vain noin joka kahdeskymmenes kirjallisuuden apurahataiteilijoista näki apurahan vaikuttaneen tällä tavoin omalla kohdallaan.

SUKUPUOLI JA TAITEILIJAPURAHAN

Aiemmissä valtion taiteilija-apurahajärjestelmää koskevissa tutkimuksissa ei pääsääntöisesti ole havaittu taiteilijan sukupuolella olevan merkitystä taiteilija-apurahojen jakamiseen tai sen koettuun merkitykseen.

Rautiaisen vuonna 2006 tekemässä selvityksessä kuitenkin ilmeni, että sukupuoli oli taiteenalaa merkittävämpi tekijä apurahajärjestelmään liittyneiden ongelmien selittäjänä. Erityisesti ongelmia olivat kohdanneet nuoret naistaiteilijat. Tämän raportin aineiston perusteella mainittu tekijä on kuitenkin poistunut, vaikka naiset raportoivatkin ongelmista miehiä hieman useammin. Tosin ero on vain muutaman prosenttiyksikön suuruinen.

Naiset kuitenkin raportoivat apurahasuunnitelman muutoksista selvästi miehiä enemmän. Lähes joka toinen nainen ilmoitti työsuunnitelman muuttuneen jollakin tavoin, kun miehistä vain noin joka kolmas katsoi käyneen näin. Verrattaessa tilannetta vuoteen 2006 havaitaan miesten suhdeluvun pysyneen suunnilleen samana, mutta naisilla se on noussut lähes kymmenen prosenttiyksikköä. Ainakin osa sukupuolten välisestä eroista selittyy sillä, että naiset näyttävät suhtautuneen esittämäänsä suunnitelmaan miehiä kriittisemmin. Eroa selittänee sekin, että runsaasti muutoksista ilmoittaneilla aloilla, tanssitaiteessa ja näyttämötaiteessa, naiset ovat apurahan saajista enemmistönä. Edellä mainituilla aloilla työskennellään usein ryhmissä, mikä lisää todennäköisyyttä suunnitelman muuttumiselle.

Sukupuolella näyttäisi olevan merkitystä apurahakauden kokonaiskesto, joskin vain osittain. Miesten apurahakauden kokonaiskesto on naisia pidempi arvostelijoilla, elokuvataiteessa, kirjallisuudessa, näyttämötaiteessa, rakennustaiteessa, sirkustaiteessa, säveltaiteessa, tanssitaiteessa sekä valokuvataiteessa. Suurimmat erot kokonaiskestossa olivat sirkustaiteessa, säveltaiteessa, tanssitaiteessa sekä elokuvataiteessa. Suurin selittävä tekijä on kuitenkin se, että naiset hakivat kaikilla edellä mainituilla aloilla miehiä selvästi useammin lyhyitä apurahoja, samalla kun miehet anoivat selvästi naisia enemmän pitkiä taiteilija-apurahoja.

Toisaalta naisten apurahakauden kokonaiskesto on miehiä pidempi kuvataiteessa, mediataiteessa sekä taideteollisuudessa. Kun huomioidaan kaikkien alojen yhteinen apurahakauden kokonaiskesto, on miesten apurahakausi keskimäärin paria kuukautta naisten apurahakautta pidempi. Tilanne on tältä osin kuitenkin tasoittunut jonkin verran, sillä Rautiaisen selvityksessä miesten apurahakauden kokonaiskesto oli kaikilla taiteenaloilla naisten apurahakauden kokonaiskesto pidempi.

Taiteenaloittain tarkasteltuna apurahojen jakautumisessa eri sukupuolten kesken on havaittavissa huomattavia eroja. Sekä elokuvataiteessa että näyttämötaiteessa miehille jaettiin yli kaksi kertaa enemmän viisivuotisia apurahoja kuin naisille, kun taas molempien alojen naiset saivat runsaasti puolen vuoden mittaisia apurahoja. Elokuvataiteessa näitä apurahoja myönnettiin vain yhdelle miehelle. Vastaava tilanne on havaittavissa myös tanssitaiteessa: Vaikka naisia alan apurahan saajista on yli kaksi kertaa miehiä enemmän, on heille jaettu pääsääntöisesti vuoden mittaisia tai sitä lyhyempiä apurahoja. Sen sijaan tanssitaiteen apurahan saaneista miehistä yli kolmasosalle

myönnettiin vähintään kolmevuotinen apuraha. Tosin kaikilla aloilla suurin selittävä syy on se, että naiset itse hakevat selvästi miehiä enemmän lyhyitä apurahoja, kun taas miehet hakevat naisia useammin pidempiä apurahoja.

Mitään erityistä syytä sille, miksi naiset hakevat miehiä useammin lyhyitä apurahoja, ei tutkimusaineistosta ole löydettävissä. On mahdollista, että esimerkiksi perhesyiden tai lasten vuoksi naiset hakevat lyhyitä apurahoja miehiä enemmän. Toisaalta naistaitelijat saattavat ylipäänsä suosia lyhyempiä projekteja, minkä vuoksi he myös tekevät miehiä lyhytkestoisempia työsuunnitelmia. Voi myös olla, etteivät naiset esimerkiksi muiden työtehtävien vuoksi pysty jättäytymään apurahalle yhtä pitkiksi ajoiksi kuin miehet.

Taiteilija-apurahojen jakautuminen sukupuolten kesken kaipaa huomiota myös sikäli, että vaikka naiset ovat joka vuosi vuosien 2005–2009 aikana hakeneet miehiä useammin apurahoja, ovat he joka vuosi saaneet niitä miehiä vähemmän. Enimmillään miehet ovat saaneet yli kymmenen prosenttiyksikköä enemmän vuosiapurahoista kuin naiset (miehet 56 % ja % naiset 44 % kaikista taiteilija-apurahoista vuonna 2006), pienimmillään ero on ollut vain yhden taiteilija-apurahan verran (vuonna 2008). (Ks. Liite 1.) Koko tutkimusajanjaksolla miehet saivat 53 ja naiset 47 prosenttia kaikista myönnetyistä valtion taiteilija-apurahoista. Tältä osin ei kuitenkaan voida yksiselitteisesti puhua miesten suosimisesta apurahoja jaossa, sillä on mahdollista, että miesten hakemukset ovat olleet taiteelliselta kannalta katsottuna naisten vastaavia korkeatasoisempia tai muuten paremmin toteuttamiskelpoisia.

IKÄ JA TAITEILIJAPURAHAN

Valtion taiteilijapolitiikan on aiemmassa tutkimuksessa todettu suosineen asemansa jo vakiinnuttaneita taiteilijoita, kun sen sijaan säätiöt ja rahastot ovat enemmänkin keskittyneet tukemaan uraansa aloittelevia taiteilijoita. Näkemys saa vahvistusta myös tämän selvityksen tuloksista. Toisaalta on hieman harhaanjohtavaa puhua varttuneiden taiteilijoiden suosimisesta valtion taiteilija-apurahojen jaossa, sillä taiteilija-apurahalainsäädännössä pidempiä apurahoja velvoitetaan myöntämään taiteelliset kykynsä jo osoittaneille taiteilijoille.

Taiteilija-apurahalainsäädännön kirjain toteutuikin tämän selvityksen perusteella tältä osin erittäin hyvin, sillä taiteilijan iällä on vaikutusta saatujen apurahojen pituuteen. Vuonna 1975 tai sitä myöhemmin syntyneistä apurahan saajista kaksi viidestä nautti alle vuoden mittaisesta apurahasta ja vain yhdelle tähän ikäluokkaan kuuluvalla taiteilijalle oli myönnetty viisivuotinen taiteilija-apuraha. Sen sijaan vuonna 1949 tai sitä aiemmin syntyneistä taiteilijoista alle vuoden mittainen apuraha oli harvemmalla kuin joka kymmenennellä ja viisivuotista apurahaa sai kolmasosa ikäluokasta.

Toisaalta on huomioitava, että vuonna 1970 tai sen jälkeen syntyneet taiteilijat ovat myös hakeneet muita ikäluokkia harvemmin valtion taiteilija-apurahoja. Vuosina 2005–2009 apurahaa hakeneista taiteilijoista noin 34 prosenttia oli syntynyt 1970–1980-luvulla, kun taas 1950–1960-luvulla hakijoista oli syntynyt yhteensä 55 prosenttia (Ks. Liite 1.). Molempien ikäluokkien taiteilijoille on myönnetty suunnilleen heidän suhteellista hakuosuuttaan vastaava määrä valtion taiteilija-apurahoja. Tässä mielessä lakiin asetetulla apurahakiintiöllä ei näyttäisi juuri olevan merkitystä, sillä ainoastaan 1940-luvulla tai aiemmin syntyneet taiteilijat saavat selvästi hakemaansa vähemmän valtion taiteilija-apurahoja. Sen sijaan nuoret ja keski-ikäiset taiteilijat saavat apurahoja hakemuksiin verrattuna yhtä helposti.

Apurahan saajien ikä näyttäisi vaikuttavan taiteellisen työn suunniteltuun rahoitukseen. Vuonna 1949 tai sitä aiemmin syntyneistä apurahan saajista yli puolet oli suunnitellut toteuttavansa työnsä ainoastaan valtion taiteilija-apurahan turvin, kun taas koko tutkimusjoukosta noin kaksi viidestä oli suunnitellut toteuttavansa työnsä pelkällä taiteilija-apurahalla. Tulos saattaa viitata siihen, että vanhimman ikäluokan taiteilijat ovat jo vakiinnuttaneet taiteellisen asemansa ja mahdollisesti uskovat nuorempia vahvemmin saavansa valtion taiteilija-apurahan.

Iällä on vaikutusta myös apurahan koettuun vaikutukseen sikäli, että nuorimmasta ikäluokasta puolet katsoi apurahan tarjonnan paremmat mahdollisuudet kansainväliseen toimintaan, kun taas vanhimmasta ikäluokasta tätä mieltä oli vain noin joka neljäs. Tosin miesten ja naisten ero vanhimmassa ikäluokassa on varsin suuri: miehistä kansainvälisyyden edistymistä oli kokenut vain joka viides vastaaja, naisten suhteellinen osuus oli kaksinkertainen.

Merkittävä ero eri ikäpolvien välillä on myös käsityksessä apurahan tuomasta julkisuudesta. Kun vanhimmasta ikäluokasta vain joka seitsemäs totesi saaneensa apurahan myötä myös julkisuutta, nuorimmasta ikäluokasta tätä mieltä oli joka viides.

TAITEILIJAPURAHAJÄRJESTELMÄN YLEINEN TOIMIVUUS

Tämän selvityksen tutkimusaineistona käytettävien taiteilijoiden palauttamien apurahaselvityslomakkeiden perusteella vallitsevaa apurahajärjestelmää voidaan pitää pääosin toimivana. Apurahalainsäädännössä esitetyt kriteerit toteutuvat hyvin kaikilta osin. Jako kieliryhmien, sukupuolen, iän ja taiteenalojen kohdalla noudattaa hyvin eri muuttujien suhteellisia osuuksia apuraha saaneista taiteilijoista. Ainoastaan pääkaupunkiseutu saa edelleen hieman muuta maata suhteellisesti enemmän apurahoja myös hakijoiden lukumäärään suhteutettuna. Tilannetta tosin tasoittavat alueellisten taide-toimikuntien myöntämät apurahat.

Neljä viidestä selvityslomakkeen palauttaneesta taiteilijasta ei löytänyt järjestelmästä mitään huomauttamista. Sukupuolten välillä on pieni ero, sillä miehet (81 %) pitivät naisia (76 %) hieman useammin hakuprosessia toimivana. Mediataiteessa, sirkustaiteessa sekä tanssitaiteessa hakuprosessin hyväksi kokeneiden osuus on muita aloja alhaisempi. Arvostelijoita, rakennustaiteilijoita sekä sirkustaiteilijoita lukuun ottamatta miehet pitivät hakuprosessia naisia useammin toimivana kaikilla aloilla. Ikäryhmittäin tarkasteltuna ei tässä suhteessa ole havaittavissa merkittäviä eroja.

Apurahajärjestelmää voidaan pitää toimivana myös siinä mielessä, että miltei yhdeksän kymmenestä vastaajasta ilmoitti, ettei apurahasta ollut koitunut minkäänlaisia ongelmia. Käytännön ongelmista apurahan kanssa ilmoittivat hieman yleisemmin ne taiteilijat, jotka olivat raportoineet myös työsuunnitelman muutoksista. Suurimmaksi ongelmaksi selvityslomakkeen vastausten perusteella taiteilijat kokivat apurahan ja toimeentuloturvan yhteensopimattomuuden; tästä raportoi noin kaksi viidestä ongelmia kohdanneesta taiteilijasta. Tilanne olisi luonnollisesti helppo korjata korottamalla valtio taiteilija-apurahoja hieman ja muuttamalla ne verollisiksi, jolloin ne kartuttaisivat sosiaaliturvaa. Tähän taiteilijakenttä tuskin kuitenkaan suostuu, sillä apurahat on perinteisesti haluttu säilyttää verottomina juuri taiteilijoiden vaatimuksesta.

Eniten ongelmista ilmoittivat näyttämötaiteen, rakennustaiteen, tanssitaiteen sekä kuvataiteen edustajat. Naiset raportoivat ongelmista miehiä hieman useammin. Iällä ei tässä suhteessa ollut vaikutusta. Yleisesti ottaen apurahan saaneet taiteilijat pitävät prosessia varsin toimivana. Lähinnä he haluaisivat lisää läpinäkyvyyttä päätöksentekoon ja nopeutta siitä tiedottamiseen.

Nyt tehty selvitys myös vahvistaa jo aiemman tutkimuksen esittämää näkemystä, että taiteilijan kannalta katsottuna valtion myöntämän apurahan tärkein merkitys on sen tarjoama työrauha ja toimeentulon turvaaminen. Samalla apuraha kannustaa taiteilijoita entistä aktiivisempaan toimintaan. Huomionarvoista on, että kyseiset tulokset ovat miltei identtisiä Pauli Rautiaisen vuonna 2006 tekemän selvityksen kanssa. Mainitut tekijät on yleisesti liitetty kiinteästi taiteilija-apurahiin ja niiden on katsottu selvimmin ilmentävän apurahojen luonnetta.

Yksittäisenä huomiona iän ja sukupuolen osalta voidaan mainita, että vuonna 1970 tai sen jälkeen syntyneistä naisista peräti 98 prosenttia katsoi apurahan turvanneen heidän toimeentulonsa. Edellä mainittujen vaikutusten ohella taiteilijat näyttävät myös pitävän apurahojen saantia eräänlaisena ”oikean taiteilijan” merkinä, sillä kolme neljästä taiteilijasta piti apurahaa tunnustuksena omasta taiteellisesta toiminnasta. Esimerkiksi julkisuutta apurahan ansiosta koki saaneensa vain viidennes vastaajista. Julkisuuden osalta ikäpolvien välillä näyttää kuitenkin olevan selkeä ero, sillä kun vanhimmasta ikäluokasta 15 prosenttia ilmoitti saaneensa apurahan myötä myös julkisuutta, nuorimmasta ikäluokasta tätä mieltä oli 21 prosenttia.

Yhteenvedona voidaan todeta, että valtion taiteilija-apurahat ovat kohdentuneet vuosina 2006–2010 hyvin samalla tavoin eri sukupuolten, ikäluokkien, kieliryhmien, asuinpaikan sekä taiteenalan mukaan kuin vuosina 2002–2005. Tämä osoittaa sen, ettei apurahojen jaossa juuri rikota jo pitkään vallinneita taiteenalakohtaisia tai muitakaan käytäntöjä.

Tilanteen pysyessä tältä osin vakaana vuodesta toiseen on tietysti paikallaan kysyä, onko vallitseva apurahajärjestelmä liian stabiili ja suosiiko se kenties joitakin taiteenaloja tai ikäluokkia. Uusien taiteenalojen kannalta olisi luonnollisesti parempi, jos ne saisivat nykyistä enemmän apurahoja. Toisaalta taiteilijoiden lukumäärä uusilla aloilla on vanhoihin taiteenlajeihin nähden niin paljon pienempi, että nykyistä jakosuhdetta

voidaan siltä osin pitää oikeutettuna. Järjestelmä on myös vuosien saatossa kyennyt muuttumaan sikäli, että tukea saavia taiteenaloja on tullut koko ajan vähitellen lisää. Tältä osin taidetoimikuntalaitos on pystynyt kohtuullisen hyvin vastaamaan ajan haasteisiin. Sen sijaan käytettävissä olevat määrärahat asettavat omat rajansa sille, minkä verran ja mille aloille apurahoja voidaan jakaa.

LÄHTEET

Tietokannat:

HARAVA – Harkinnanvaraisten valtionavustusten asiankäsitelyjärjestelmä. Taiteen keskustoimikunta sekä Opetus- ja kulttuuriministeriö.

Virallisjulkaisut:

Komiteamietinnöt (KM):

1965: A8 (15.11.1965) Valtion taidekomitean mietintö.
1974: 2 (10.1.1974) Kulttuuritoimintakomitean mietintö.

Suomen Asetuskokoelma (AK):

N:o 328/1967 Laki taiteen edistämisen järjestelystä. (14.7.1967)
N:o 513/1967 Asetus taiteen edistämisen järjestelystä. (24.11.1967)
N:o 734/1969 Laki taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista. (28.11.1969)
N:o 845/1969 Asetus taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista. (30.12.1969)
N:o 1045/1980 Laki kuntien kulttuuritoiminnasta. (30.12.1980)
N:o 366/2000 Laki taiteen edistämisen järjestelystä annetun lain muuttamisesta. (14.4.2000)
N:o 367/2000 Laki taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamisesta (14.4.2000)
N:o 1237/2007 Valtioneuvoston asetus taiteen edistämisen järjestelystä annetun asetuksen muuttamisesta. (13.12.2007)
N:o 1135/2010 Laki taiteilijaprofessorin viroista ja valtion taiteilija-apurahoista annetun lain muuttamisesta. (17.12.2010)

Lakiesitykset:

Hallituksen esitys (luonnos) Eduskunnalle Taiteen edistämiskeskusta koskevaksi lain-säädännöksi 29.2.2012.

Kirjallisuus:

Alasuutari, Pertti (1996) *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994*. Jyväskylä: Vastapaino.

Autio, Veli-Matti (1997) *Opetusministeriön historia VII – Vakiintuneisuudesta uusien muotojen etsimiseen*. Pieksämäki: OPM.

Heikkinen, Merja (2004) *Pohjoismaisen taiteilijatuon neljä muunnelmaa*. Teoksessa Arpo, Robert (toim.) *Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset*. Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n. 28. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Heiskanen, Ilkka (2001) *Muuttuivatko laitokset, miksi ja miten? Taide- ja kulttuurilaitoksen institutionaalinen muutos 1990-luvulla*. TaiLa-projektin julkaisuja n. 28. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Karhunen, Paula (2011) *Taidetoimikuntien myöntämä tuki 2010*. Tilastotiedote 1/2011. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Karttunen, Sari (2004) *Taiteilijoiden lukumäärän kehitys 1950-luvulta 2000-luvulle – kasvaako työvoima työllisyyttä nopeammin?* Teoksessa Arpo, Robert (toim.) *Taiteilija*

Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset. Taiteen keskustoimikunnan julkaisu n. 28. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Mertanen, Tomi (2009) *Harkinnanvaraisuudesta lakisääteiseen. Suomen valtiollisen taidehallinnon sekä taiteenalojen tukijärjestelmien muotoutuminen 1960–1980-luvulla.* Cuporen julkaisuja n. 17. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämmissäätiö.

Mertanen, Tomi (2010) *Taiteen tukijat ja tekijät. Valtion taidelautakunnat sekä valtiollinen kulttuuri- ja taidepolitiikka 1940–1950-luvun Suomessa.* Cuporen julkaisuja n. 18. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämmissäätiö.

Minkkinen, Virpi (1999) *Taiteellinen työ ja apurahat.* Tilastotietoja taiteesta n. 22. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Mitchell, Ritva – Kanerva, Anna (2004) *Onko sukupuolella merkitystä, onko toimenpiteillä vaikutusta taiteissa ja kulttuurissa? Sukupuolivaikutuksen arviointia taiteen ja kulttuurin toimialalla.* Cuporen julkaisuja n. 2. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämmissäätiö.

Rautiainen, Pauli (2008) *Suomalainen taiteilijatuki. Valtion suora ja välillinen taiteilijatuki taidetoimikuntien perustamisesta tähän päivään.* Taiteen keskustoimikunta, Tutkimusyksikön julkaisuja n. 34. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Rautiainen, Pauli (2006) *Taiteilija-apurahajärjestelmän toimivuus ja koettu vaikuttavuus. Selvitys valtion taiteilija-apurahan saajista 2002–2005.* Taiteen keskustoimikunnan työpapereita n:o 45. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Rensujeff, Kaija (2004) *Taiteellinen työ ja toimeentulo – taiteilijan työmarkkinat, työttömyysturva, verotus ja eläketurva Suomessa.* Teoksessa Arpo, Robert (toim.) *Taiteilija Suomessa. Taiteellisen työn muuttuvat edellytykset.* Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n. 28. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Rensujeff, Kaija (2003) *Taiteilijan asema. Raportti työstä ja tulonmuodostuksesta eri taiteenaloilla.* Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja n. 27. Helsinki: Taiteen keskustoimikunta.

Sokka, Sakarias (2005) *Sisältöä kansallisvaltiolle. Taide-elämän järjestäytyminen ja asiantuntijavaltaistuva taiteen tukeminen.* Cuporen julkaisuja n. 8. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämmissäätiö.

Tuomikoski-Leskelä, Paula (1977) *Taide ja politiikka. Kansanedustuslaitoksen suhtautuminen taiteen edistämiseen Suomessa.* Historiallisia tutkimuksia 103. Rovaniemi: SHS.

Internet-lähteet:

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen kotisivut.
(<http://www.mela.fi/Vakuutusturva/Apurahansaajat/Apurahansaajan-elakevakuutus>, lainattu 13.2.2012).

LIITE 1

Valtion taiteilija-apurahaa vuodelle 2006 hakeneet ja sen saaneet

	Apurahaa hakeneita	Apurahan saaneita	Saajia hakijoista
Yhteensä	2012	247	12 %
Sukupuoli			
Miehet	1004 (50 %)	139 (56 %)	14 %
Naiset	1008 (50 %)	108 (44 %)	11 %
Syntymävuosi			
1949 tai aiemmin	276 (14 %)	21 (9 %)	8 %
1950–1959	503 (25 %)	60 (24 %)	12 %
1960–1969	664 (33 %)	83 (34 %)	13 %
1970–1974	339 (17 %)	55 (22 %)	16 %
1975 tai myöhemmin	230 (11 %)	28 (11 %)	12 %
Kieli			
suomi	1860 (93 %)	230 (93 %)	12 %
ruotsi	104 (5 %)	11 (4 %)	11 %
muu	48 (2 %)	6 (3 %)	13 %
Asuinpaikka			
Pääkaupunkiseutu	1094 (54 %)	158 (64 %)	14 %
Muu	918 (46 %)	89 (36 %)	10 %
Taiteenala			
Arvostelijat	33 (2 %)	6 (2 %)	18 %
Elokuvataide	82 (4 %)	11 (4 %)	13 %
Kirjallisuus	300 (15 %)	48 (20 %)	16 %
Kuvataide	718 (35 %)	45 (18 %)	6 %
Mediataide	3 (0 %)	3 (1 %)	100 %
Näyttämötaide	226 (11 %)	33 (13 %)	15 %
Rakennustaide	54 (3 %)	8 (3 %)	15 %
Sirkustaide	2 (0 %)	2 (1 %)	100 %
Säveltaide	280 (14 %)	53 (22 %)	19 %
Taideteollisuus	144 (7 %)	12 (5 %)	8 %
Tanssitaide	95 (5 %)	17 (7 %)	18 %
Valokuvataide	75 (4 %)	9 (4 %)	12 %

Valtion taiteilija-apurahaa vuodelle 2007 hakeneet ja sen saaneet

	Apurahaa hakeneita	Apurahan saaneita	Saajia hakijoista
Yhteensä	2104	234	11 %
Sukupuoli			
Miehet	1035 (49 %)	120 (51 %)	12 %
Naiset	1067 (51 %)	114 (49 %)	12 %
Syntymävuosi			
1949 tai aiemmin	273 (13 %)	19 (8 %)	7 %
1950–1959	527 (25 %)	51 (22 %)	10 %
1960–1969	672 (32 %)	89 (38 %)	13 %
1970–1974	350 (17 %)	51 (22 %)	15 %
1975 tai myöhemmin	282 (13 %)	24 (10 %)	9 %
Kieli			
suomi	1935 (92 %)	219 (94 %)	11 %
ruotsi	119 (6 %)	11 (5 %)	9 %
muu	50 (2 %)	4 (2 %)	8 %
Asuinpaikka			
Pääkaupunkiseutu	1130 (54 %)	153 (65 %)	14 %
Muu	974 (46 %)	81 (35 %)	8 %
Taiteenala			
Arvostelijat	35 (2 %)	6 (3 %)	17 %
Elokuvataide	87 (4 %)	11 (5 %)	13 %
Kirjallisuus	335 (16 %)	45 (19 %)	13 %
Kuvataide	757 (36 %)	43 (18 %)	6 %
Mediataide	7 (0 %)	2 (1 %)	29 %
Näyttämötaide	234 (11 %)	33 (14 %)	14 %
Rakennustaide	38 (2 %)	8 (3 %)	21 %
Sirkustaide	2 (0 %)	2 (1 %)	100 %
Säveltaide	264 (13 %)	47 (20 %)	18 %
Taideteollisuus	171 (8 %)	12 (5 %)	7 %
Tanssitaide	80 (4 %)	14 (6 %)	18 %
Valokuvataide	94 (5 %)	11 (5 %)	12 %

Valtion taiteilija-apurahaa vuodelle 2008 hakeneet ja sen saaneet

	Apurahaa hakeneita	Apurahan saaneita	Saajia hakijoista
Yhteensä	2078	229	11 %
Sukupuoli			
Miehet	1036 (50 %)	115 (50 %)	11 %
Naiset	1042 (50 %)	114 (50 %)	11 %
Syntymävuosi			
1949 tai aiemmin	203 (10 %)	18 (8 %)	9 %
1950–1959	496 (24 %)	61 (27 %)	12 %
1960–1969	668 (32 %)	80 (35 %)	12 %
1970–1974	360 (17 %)	36 (16 %)	10 %
1975 tai myöhemmin	351 (17 %)	34 (15 %)	10 %
Kieli			
suomi	1894 (91 %)	201 (88 %)	11 %
ruotsi	119 (6 %)	20 (9 %)	17 %
muu	65 (3 %)	8 (3 %)	12 %
Asuinpaikka			
Pääkaupunkiseutu	1134 (55 %)	130 (57 %)	11 %
Muu	944 (45 %)	99 (43 %)	10 %
Taiteenala			
Arvostelijat	33 (2 %)	8 (3 %)	24 %
Elokuvataide	81 (4 %)	12 (5 %)	15 %
Kirjallisuus	324 (16 %)	47 (21 %)	15 %
Kuvataide	793 (38 %)	45 (20 %)	6 %
Mediataide	1 (0 %)	1 (0 %)	100 %
Näyttämötaide	263 (13 %)	31 (14 %)	12 %
Rakennustaide	26 (1 %)	9 (4 %)	35 %
Sirkustaide	1 (0 %)	1 (0 %)	100 %
Säveltaide	245 (12 %)	37 (16 %)	15 %
Taideteollisuus	140 (7 %)	13 (6 %)	9 %
Tanssitaide	90 (4 %)	14 (6 %)	16 %
Valokuvataide	81 (4 %)	11 (5 %)	14 %

Valtion taiteilija-apurahaa vuodelle 2009 hakeneet ja sen saaneet

	Apurahaa hakeneita	Apurahan saaneita	Saajia hakijoista
Yhteensä	2052	280	14 %
Sukupuoli			
Miehet	1013 (49 %)	149 (53 %)	15 %
Naiset	1039 (51 %)	131 (47 %)	13 %
Syntymävuosi			
1949 tai aiemmin	191 (9 %)	9 (3 %)	5 %
1950–1959	484 (24 %)	70 (25 %)	14 %
1960–1969	595 (29 %)	86 (31 %)	15 %
1970–1974	374 (18 %)	61 (22 %)	16 %
1975 tai myöhemmin	408 (20 %)	54 (19 %)	13 %
Kieli			
suomi	1891 (92 %)	250 (89 %)	13 %
ruotsi	102 (5 %)	20 (7 %)	20 %
muu	59 (3 %)	10 (4 %)	17 %
Asuinpaikka			
Pääkaupunkiseutu	1130 (55 %)	164 (59 %)	15 %
Muu	922 (45 %)	116 (41 %)	13 %
Taiteenala			
Arvostelijat	33 (2 %)	8 (3 %)	24 %
Elokuvataide	76 (4 %)	14 (5 %)	18 %
Kirjallisuus	307 (15 %)	49 (17 %)	16 %
Kuvataide	771 (37 %)	57 (20 %)	7 %
Mediataide	7 (0 %)	7 (2 %)	100 %
Näyttämötaide	231 (11 %)	38 (14 %)	16 %
Rakennustaide	33 (2 %)	10 (4 %)	30 %
Sirkustaide	6 (0 %)	6 (2 %)	100 %
Säveltaide	269 (13 %)	42 (15 %)	16 %
Taideteollisuus	138 (7 %)	16 (6 %)	12 %
Tanssitaide	105 (5 %)	19 (7 %)	18 %
Valokuvataide	76 (4 %)	14 (5 %)	18 %

Valtion taiteilija-apurahaa vuodelle 2010 hakeneet ja sen saaneet

	Apurahaa hakeneita	Apurahan saaneita	Saajia hakijoista
Yhteensä	2031	275	14 %
Sukupuoli			
Miehet	986 (49 %)	147 (53 %)	15 %
Naiset	1045 (51 %)	128 (47 %)	12 %
Syntymävuosi			
1949 tai aiemmin	152 (7 %)	7 (3 %)	5 %
1950–1959	416 (20 %)	55 (20 %)	13 %
1960–1969	594 (30 %)	94 (34 %)	16 %
1970–1974	363 (18 %)	49 (18 %)	13 %
1975 tai myöhemmin	506 (25 %)	70 (25 %)	14 %
Kieli			
suomi	1844 (91 %)	246 (89 %)	13 %
ruotsi	117 (6 %)	18 (7 %)	15 %
muu	70 (3 %)	11 (4 %)	16 %
Asuinpaikka			
Pääkaupunkiseutu	1125 (55 %)	176 (64 %)	16 %
Muu	906 (45 %)	99 (36 %)	11 %
Taiteenala			
Arvostelijat	28 (1 %)	7 (3 %)	25 %
Elokuvataide	99 (5 %)	16 (6 %)	16 %
Kirjallisuus	268 (13 %)	52 (19 %)	19 %
Kuvataide	732 (36 %)	57 (20 %)	8 %
Mediataide	53 (3 %)	7 (3 %)	13 %
Näyttämötaide	200 (10 %)	34 (12 %)	17 %
Rakennustaide	27 (1 %)	7 (3 %)	26 %
Sirkustaide	27 (1 %)	6 (2 %)	22 %
Säveltaide	262 (13 %)	44 (16 %)	17 %
Taideteollisuus	153 (8 %)	16 (6 %)	10 %
Tanssitaide	94 (5 %)	17 (6 %)	18 %
Valokuvataide	88 (4 %)	12 (4 %)	14 %

Valtion taiteilija-apurahaa vuosiksi 2006–2010 hakeneet ja saaneet

	Apurahaa hakeneita	Apurahan saaneita	Saajia hakijoista
Yhteensä	10277	1265	12 %
Sukupuoli			
Miehet	5075 (49 %)	670 (53 %)	13 %
Naiset	5202 (51 %)	595 (47 %)	11 %
Syntymävuosi			
1949 tai aiemmin	1095 (11 %)	74 (6 %)	7 %
1950–1959	2426 (24 %)	298 (23 %)	12 %
1960–1969	3193 (31 %)	431 (34 %)	14 %
1970–1974	1786 (17 %)	252 (20 %)	14 %
1975 tai myöhemmin	1777 (17 %)	210 (17 %)	13 %
Kieli			
suomi	9424 (92 %)	1146 (91 %)	12 %
ruotsi	561 (5 %)	80 (6 %)	14 %
muu	292 (3 %)	39 (3 %)	13 %
Asuinpaikka			
Pääkaupunkiseutu	5613 (55 %)	781 (62 %)	14 %
Muu	4664 (45 %)	484 (38 %)	10 %
Taiteenala			
Arvostelijat	162 (2 %)	35 (3 %)	22 %
Elokuvataide	425 (4 %)	64 (5 %)	15 %
Kirjallisuus	1534 (15 %)	241 (19 %)	16 %
Kuvataide	3771 (37 %)	247 (20 %)	7 %
Mediataide	71 (1 %)	20 (2 %)	28 %
Näyttämötaide	1154 (11 %)	169 (13 %)	15 %
Rakennustaide	178 (2 %)	42 (3 %)	24 %
Sirkustaide	38 (0 %)	17 (1 %)	44 %
Säveltaide	1320 (13 %)	223 (18 %)	17 %
Taideteollisuus	746 (7 %)	69 (5 %)	9 %
Tanssitaide	464 (4 %)	81 (6 %)	17 %
Valokuvataide	414 (4 %)	57 (5 %)	14 %

LIITE 2

Vanha apurahaselvityslomake

Taiteen keskustoimikunta
PI 293
00171 HELSINKI
Centralkommissionen för konst
PB 293
00171 HELSINGFORS

Selvitys taiteilija-apurahan käytöstä - Utredning över användning av konstnärsstipendium

1. Mitä taiteellista työtä teitte saamallanne apurahalla?
För vilket konstnärligt arbete använde ni ert stipendium?

2. Vastasiko yllämainittu apurahahakemuksessa esittämäanne työsuunnitelmaa?
Motsvarade ovan nämnda svar arbetsplanen i er stipendieansökan?

a kyllä - ja

b ei, suunnitelma on muuttunut - nej planen har ändrats

- o kuinka suunnitelma muuttui? - på vilket sätt ändrades den?

- o mistä syystä suunnitelma muuttui? - varför ändrades planen?

Päiväys - Datum

Allekirjoitus - Underskrift

Nimen selvennys - Namnet förtydligat

Osoite - Adress

Laajemman selostuksen apurahan turvin tehdystä taiteellisesta toiminnasta voi antaa erillisellä liitteellä.
En utförligare utredning över den konstnärliga verksamhet som utfördes för stipendiemedlen kan lämnas i en separat bilaga.

Lisäksi pyydämme vastaamaan oheisiin apurahan tarkoituksenmukaisuutta ja mahdollisia kehittämistarpeita koskeviin kysymyksiin. Vastauksia tullaan käyttämään tutkimustarkoituksiin.

Ympyröikää sopivin vaihtoehto.

Vi ber er dessutom svara på nedan stående frågor om stipendiets ändamålsenlighet och huruvida det behöver utvecklas. Svaren används för forskningsändamål. Omringa det lämpligaste alternativet.

3. Työllistikö apurahalla toteuttamanne taiteellinen työ välittömästi muita kuin itsenne?

Sysselsattes andra än ni själv i det konstnärliga arbete som genomfördes för stipendiemedlen?

- a ei - nej
- b kyllä, noin ___ henkilöä - ja, omkring ___ personer

4. Miten taiteellisen työnne rahoitus oli alun perin suunniteltu kyseiselle ajanjaksolle?

Hur var finansieringen av ert konstnärliga arbete ursprungligen planerad för perioden i fråga?

- a yksinomaan tämän apurahan turvin - enbart med detta stipendiet
- b myös muuta rahoitusta käyttäen, mitä? - också med annan finansiering, vilken?

5. Miten kuvaisitte saamanne apurahan merkitystä taiteellisen työnne kannalta? Voitte valita useita vaihtoehtoja. - Hur vill ni beskriva betydelsen av stipendiet för ert konstnärliga arbete? Ni kan välja flera alternativ.

- a enemmän aikaa taiteelliseen työhön - mer tid för konstnärligt arbete
- b mahdollisuus taiteellisessa työssä tarvittavien välineiden ym. hankkimiseen - möjliggjorde anskaffning av nödvändig utrustning m.m. för det konstnärliga arbetet
- c turvasi toimeentulon - det gav tryggad utkomst
- d mahdollisti tietyn hankkeen toteuttamisen - möjliggjorde ett visst projekt
- e kannustava vaikutus - betydde uppmuntran
- f muu vaikutus, mikä? _____
annan effekt, vilken? _____

6. Onko apurahan saaminen aiheuttanut teille käytännön ongelmia (esim. verotuksen, sosiaaliturvan, muun rahoituksen järjestämisen kannalta)?

Har stipendiet inneburit praktiska problem för er (t.ex. i fråga om beskattning, socialskydd, annan finansiering)?

- a ei - nej
- b kyllä, millaisia? - ja, hurdana?

7. Kuinka arvioisitte valtion taiteilija-apurahan hakemiseen käytettävää lomaketta ja yleensä haku-prosessia? Saitteko esimerkiksi riittävästi tietoa apurahan hakemisesta ja päätöksenteosta? - Er bedömning av blanketten för ansökan om statens konstnärstipendium och ansökningsproce-sen över lag? Fick ni t.ex. tillräcklig information om stipendieansökan och beslutsfattandet?

8. Muita mielipiteitänne apurahakaudesta ja/tai apurahojen hakemis- ja myöntämismenettelyistä - Andra åsikter som ni har om stipendieperioden och/eller förfarandet vid ansökan och beviljandet av stipendier

Kiitos vastauksestanne! - Tack för svaret!

LIITE 3

Uusi apurahaselvityslomake

Taiteen keskustoimikunta
PL 293, 00171 HELSINKI
Centralkommissionen för konst
PB 293, 00171 HELSINGFORS

Dn:o - Dnr

Saapumispvm - Ankomstdatum

Selvitys taiteilija-apurahan käytöstä - Utredning över användning av konstnärsstipendium

Nimi - Namn

Jakeluosoite, postinumero ja -toimipaikka - Utdelningsadress, postnummer och postanstalt

Puhelin - Telefon

Sähköpostiosoite - E-postadress

1. Mitä taiteellista työtä teitte saamallanne apurahalla? *)
För vilket konstnärligt arbete använde ni ert stipendium? *)

2. Vastasiko yllämainittu apurahahakemuksessa esittämäanne työsuunnitelmaa?
Motsvarade ovan nämnda svar arbetsplanen i er stipendieansökan?
- a kyllä - ja
 - b ei, suunnitelma on muuttunut - nej planen har ändrats
 - o kuinka suunnitelma muuttui? - på vilket sätt ändrades den?

- o mistä syystä suunnitelma muuttui? - varför ändrades planen?

*) Laajemman selostuksen apurahan turvin tehdystä taiteellisesta toiminnasta voi antaa erillisellä liitteellä.
*) En utförligare utredning över den konstnärliga verksamhet som utfördes för stipendiemedlen kan lämnas i en separat bilaga.

Lisäksi pyydämme vastaamaan oheisiin apurahan tarkoituksenmukaisuutta ja mahdollisia kehittämistarpeita koskeviin kysymyksiin. Vastauksia tullaan käyttämään tutkimustarkoituksiin.

Ympyröikää sopivin vaihtoehto.

Vi ber er dessutom svara på nedan stående frågor om stipendiets ändamålsenlighet och huruvida det behöver utvecklas. Svaren används för forskningsändamål. Omringa det lämpligaste alternativet.

3. Työllistikö apurahalla toteuttamanne taiteellinen työ välittömästi muita kuin itsenne?
Sysselesattes andra än ni själv i det konstnärliga arbete som genomfördes för stipendiemedlen?
- a ei - nej
b kyllä - ja
- noin ____ henkilöä - omkring ____ personer
yhteensä noin ____ täyttä työvuotta - sammanlagt omkring ____ heltidsarbetsår
Täsmentäkää halutessanne - Precisera om ni vill

4. Miten taiteellisen työnne rahoitus oli alun perin suunniteltu kyseiselle ajanjaksolle?
Hur var finansieringen av ert konstnärliga arbete ursprungligen planerad för perioden i fråga?
- a yksinomaan tämän apurahan turvin - enbart med detta stipendiet
b myös muuta rahoitusta käyttäen, mitä? - också med annan finansiering, vilken?

5. Miten kuvaisitte saamanne apurahan merkitystä taiteellisen työnne kannalta? Voitte valita useita vaihtoehtoja.

Hur vill ni beskriva betydelsen av stipendiet för ert konstnärliga arbete? Ni kan välja flera alternativ.

- a sain enemmän aikaa taiteelliseen työhön - jag fick mer tid för konstnärligt arbete
b pystyin hankkimaan taiteelliseen työhön tarvittavia välineitä ym. - jag fick möjligheter att skaffa utrustning m.m. för det konstnärliga arbetet
c pystyin palkkaamaan työvoimaa - jag kunde anställa hjälparbetskraft
d apuraha turvasi toimeentulon - stipendiet säkrade min försörjning
e sain mahdollisuuden täydentäviin taideopintoihin - jag fick möjligheter till kompletterande konstnärliga studier
f sain paremmat mahdollisuudet kansainväliseen toimintaan - jag fick bättre möjligheter till internationell verksamhet
g pystyin toteuttamaan tietyn hankkeen/projektin - jag kunde förverkliga ett visst projekt
h apurahalla oli kannustava vaikutus - stipendiet betydde uppmuntran
i sain julkisuutta - jag fick publicitet
j apurahalla oli merkitystä tunnustuksena taiteellisista ansioista - stipendiet innebar ett erkännande av konstnärlig merit
k muu vaikutus, mikä? _____
annan effekt, vilken? _____

6. Onko apurahan saaminen aiheuttanut teille käytännön ongelmia (esim. verotuksen, sosiaaliturvan, muun rahoituksen järjestämisen kannalta)?
Har stipendiet inneburit praktiska problem för er (t.ex. i fråga om beskattning, socialskydd, annan finansiering)?

- a ei - nej
b kyllä, millaisia? - ja, hurdana?

7. Kuinka arvoisitte valtion taiteilija-apurahan hakuprosessia? Saitteko esimerkiksi riittävästi tietoa apurahan hakemisesta ja päätöksenteosta?
Er bedömning av ansökningsprocessen om statens konstnärstipendium? Fick ni t.ex. tillräcklig information om stipendieansökan och beslutsfattandet?

8. Muita mielipiteitänne apurahakaudesta ja/tai apurahajärjestelmästä
Andra åsikter som ni har om stipendieperioden och/eller stipendiesystemet

Päiväys - Datum

Allekirjoitus - Underskrift

Kiitos vastauksestanne! – Tack för svaret!

3.1.2008

ENGLISH SUMMARY

Working papers

Publication no. 50

Research unit of the Arts Council of Finland

Helsinki 2012

Tomi Mertanen

FUNCTIONING OF THE STATE WORKING GRANT SYSTEM IN FINLAND

BACKGROUND

In Finland, direct state support for individual artists plays a significant role from artists' point of view. The current schemes of artists' support were established in the 1960s, when the Promotion of the Arts Act and the Artists' Grants Act were adopted. The Promotion of the Arts Act established the Arts Council of Finland along with the national art form councils. They work as an arm's length body allocating state support to artists. The Artists' Grants Act established the support schemes of working grants, project grants and artists' professorships.

Working grants for artists are the most important form of support in terms of both finance and prestige. They are awarded for periods ranging from six months up to ten years.⁴⁰ Some 600 artists representing all fields of arts receive working grants annually. The annual sum granted is the same for all recipients (€18 702 in 2010). The applicant's social or economic situation does not have an effect on the decision-making process. The basic criterion for distributing state support to artists is purely the artistic quality of their work. According to artists' grants legislation, working grants for periods of three years or longer must be awarded primarily "to artists who have already proved their creative capability" and at least 30 grant years have to be reserved for "young artists and artists at the beginning of their careers". In addition, lan-

⁴⁰ From the beginning of 2012, this ten-year grant system replaced the old system of artists' professorship set by the law in the early 1970s. Nowadays, a recipient of a ten-year grant has the right to use the title of Professor of Art. At least 22 grant years must be reserved for this purpose annually.

guage and regional aspects must also be taken into consideration when distributing the grants. All state grants for artists are tax-free.

The Finnish social security system is largely based on statutory payments remitted by employers, and the amount allotted to the recipients depends on their income. This used to cause several severe problems for artists since tax-free income did not combine well with the earning-based social security system. Before the year 2009, there were no special legal arrangements for artists as such, except for the system of artist pensions⁴¹, but since early 2009, insurance of grant recipients' pension security has been implemented according to the Farmers' Pensions Act. A grant recipient living in Finland who has received a grant for working must take out pension insurance if the grant is intended for at least four months of artistic work in Finland. The pension system also includes disability insurance, health insurance and accident insurance.

AIM, DATA AND METHODS

This study looks at the functionality and effectiveness of the state's working grant system. The study comprises two parts. The first contains statistical analyses of all artists receiving a working grant between the years 2006 and 2010 (in total 1261 artists). The data were obtained from the joint grant register of the Arts Council of Finland and the Ministry of Education and Culture (Harava register). The second part contains the results of a survey based on the recipients' assessments of both the financial and artistic impact of working grants. The survey's study population consisted of artists whose working grant period began in 2006 or later, and ended before 2011. The response rate was 94%.

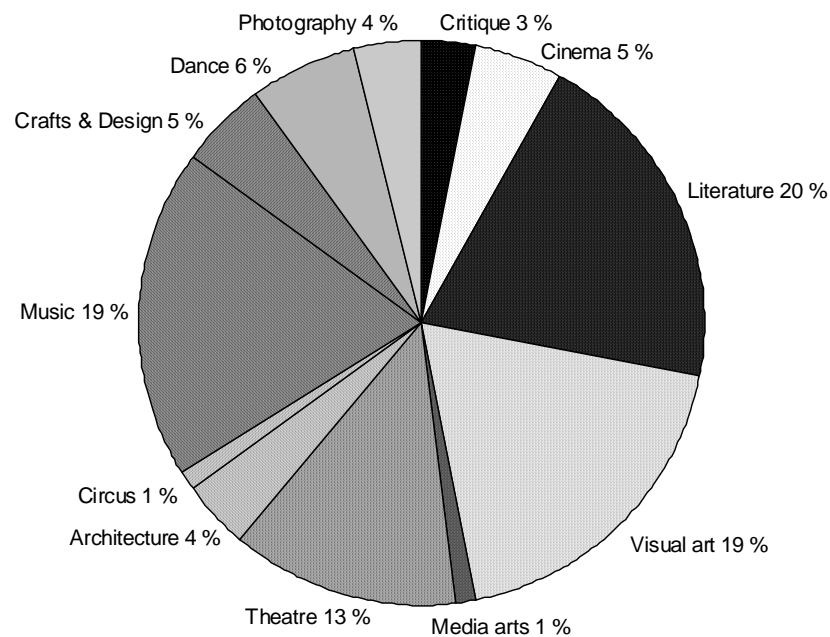
RECIPIENTS OF STATE WORKING GRANTS 2006–2010

In total, 1261 artists obtained working grants between the years 2006 and 2010. Of these recipients, 55% were male and 45% female, 91% were Finnish-speaking and 6%

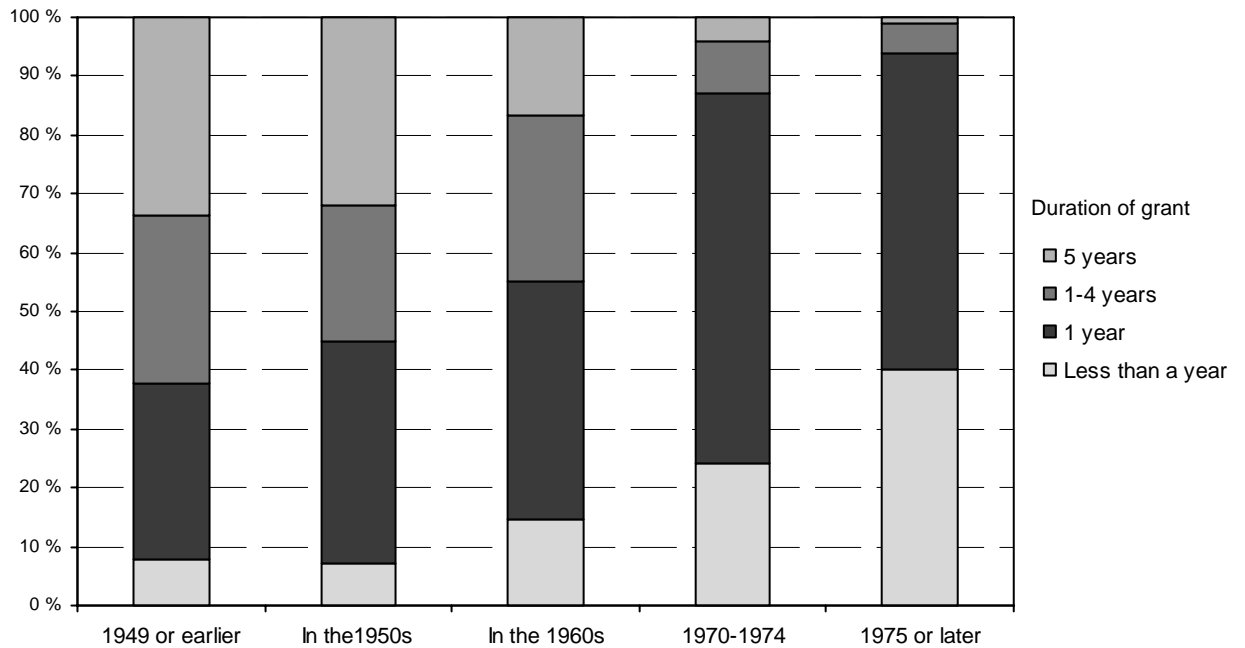
⁴¹ The Ministry of Education and Culture can award an auxiliary artist pension to highly commendable artists living in Finland. The age limit is normally 60 years. These pensions are considered acknowledgements.

Swedish-speaking Finns and 3% spoke other languages as their native language. The majority of the recipients (61%) lived in the Helsinki metropolitan area. Their average age was 46 years, the youngest grant recipient being a 22-year-old female dancer and the eldest a 66-year-old female composer and a 66-year-old male cinematographer. Figure 1 shows the recipients of the state working grants in 2006–2010 sorted by the field of art.

FIGURE 1 Recipients of state working grants in 2006–2010 by field of art

The grant recipient's age seems to have an effect on the length of the grant. Of recipients born in 1975 or later, only 0.5% were awarded a grant for five years, while 34% of recipients born in 1949 or earlier received a five-year grant (see Figure 2). The legislation stipulates that working grants for period of three years or longer must be awarded primarily to artists who have already proved their creative capability.

FIGURE 2 Duration of state working grants in 2006–2010 by recipient's year of birth

Artists born in the 1970s or later apply for state working grants more seldom than artists born in the 1950s or 1960s. Closer analysis shows that both of these age groups have an equal chance of receiving a state working grant. Only artists born in the 1940s or earlier seem to get fewer grants. To this end, the state working grant quota set by the law seems to have lost its purpose.

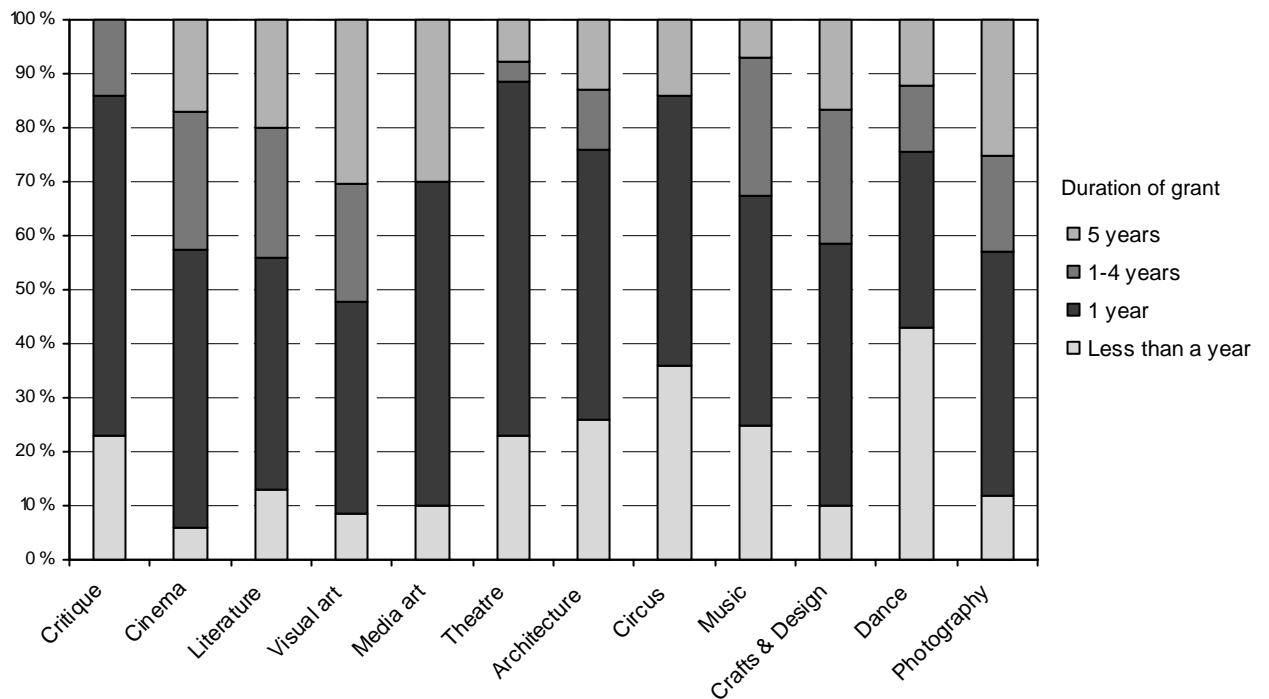
Male artists tend to receive longer state working grants in the fields of critique, cinema, literature, theatre, architecture, circus, music, dance and photography, whereas for women the fields allocated longer state working grants are visual arts, media arts and crafts and design (see Table 1).

TABLE 1 Average duration of state working grants in 2006–2010 by recipient's field of art and sex

	Average duration of working grants (months)		
	Male	Female	Total
Critique	14	13	14
Cinema	27	22	26
Literature	27	26	26
Visual art	31	32	31
Media arts	25	26	26
Theatre	17	14	15
Architecture	20	18	19
Circus	23	8	17
Music	19	12	17
Crafts & Design	25	26	26
Dance	24	17	19
Total	24	22	24

However, female artists apply for shorter state working grants (one year or less) in every field of art than male artists. Male artists mainly apply for longer state working grants (from three to five years).

The field of art appears to have an effect on the duration of the state working grant. Artists working in the field of dramatic art, critique or circus seem to get shorter grants than other artists, while authors, photographers, cinematographers, craftsmen, and designers tend to get longer grants (see Figure 3).

FIGURE 3 Duration of state working grants in 2006–2010 by field of art

RECIPIENTS' EXPERIENCED FUNCTIONALITY AND EFFECTIVENESS OF THE STATE WORKING GRANT SYSTEM

According to this survey, the majority of working grant recipients found the working grant system quite functional and useful. Nevertheless, 13% of the respondents identified certain problems connected with the pension system, social security system, taxation and the fixed amount of the working grant. Female recipients identified problems slightly more often than males, and female artists also change their work schedule much more often than males. Almost every other female artist reported a schedule-related change. Of the male recipients, only one-third had changed their working schedule.

All in all, the survey indicates that a working grant has a significant effect on the working and living conditions of artists in Finland. Some 90% of recipients reported that the working grant gave them more time for artistic work, financial security and a greater incentive to (carry out their) work. The working grant also has a high prestige value since it indicates approval and recognition of artistic quality through peer evaluation (see Table 2).

TABLE 2 *Significance of working grants from the artist's point of view*

Personal significance of working grants	% *
More time for artistic activity	90 %
Acquiring equipment / materials	34 %
Possibility to hire manpower	9 %
Securing one's living	91 %
Possibility to educate oneself	15 %
Possibility for international activity	40 %
Realizing the project	66 %
Encouragement	88 %
Publicity	19 %
Significance as artistic acknowledgement	76 %
Other function	14 %
n	1.039

* >100 because of overlapping choices.

CONCLUSION

The distribution of state working grants meets all of the criteria (sex, age, native language, residence) set by the legislation. On the other hand, this shows the stability of the Finnish state grant system.

One may even ask whether the system is too stable in preferring the so-called traditional fields of art. From the viewpoint of new art forms (e.g. circus or media art), receiving more state working grants would be desirable. However, one must bear in mind that the number of artists is very low in these new fields relative to the more established art forms (e.g. literature and visual art). The prevailing system can therefore be considered just. Moreover, the proportion of the state working grants received by new art forms has grown each year, albeit slowly. Thus, the art form council system has changed its grant policy by distributing the state working grants to all forms of art.

Based on our findings, the state working grant system functions well, but it appears to have different effects for different artist groups. Although female artists tend to identify problems more often than males, the working grant system appears to operate equally well for both sexes.

Työpapereita - Working Papers
Tutkimusyksikkö, taiteen keskustoimikunta
Research Unit, the Arts Council of Finland
(ISSN 0788-5318):

- n:o 1 Ritva MITCHELL & Sari KARTTUNEN: Why and How to Define an Artist? Types of Definitions and their Implications for Empirical Research Results.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4484-5
- n:o 2 Matti LAHTINEN: Evaluating Music Policy. Applying Ethnomusicological Frame of Reference of the Study of "A Political System Directing the Production of Music".
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4485-3
- n:o 3 Tuulikki KARJALAINEN: Kuhmo Chamber Music Festival. The Structure of the Festival's Economy and the Economic Impact of Festival.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4486-1
- n:o 4 Auli IRJALA: Säveltaiteilijatutkimus. Tutkimusjoukon kokoaminen.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4417-9
- n:o 5 Auli IRJALA: Selvitys musiikki-instituuttien toiminnasta vuosina 1987-1989.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4487-X
- n:o 6 Auli IRJALA: The Socio-economic Position of Composers and Musicians in Finland. Collection of Data.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4538-8
- n:o 7 Ritva MITCHELL: On the Arts and Employment in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4541-8
- n:o 8 Presentation av forskningsprojekt och publikationer 20.3.1991.
Centralkommissionen för konst. Helsingfors 1991. ISBN 951-47-4542-6
- n:o 9 Paula KARHUNEN: Kuka on näyttämötaiteilija? Näyttämötaiteilijatutkimuksen lähtökohtia.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4649-X
- n:o 10 Paula KARHUNEN: Who is a Scenic Artist? Starting Points in the Study on Scenic Artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-4666-X
- n:o 11 Ritva MITCHELL: Patterns of Cultural Participation and Consumption in Finland in the 1980's.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1991. ISBN 951-47-5492-1
- n:o 12 Auli IRJALA: Valtion tuki säveltaiteilijoille 1980-luvulla.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1991. ISBN 951-47-5493-X
- n:o 13 Ilkka HEISKANEN och Pasi SAUKKONEN: Kulturen och den regionala utvecklingen. En översikt över de finländska forskningsprojekten.
Centralkommissionen för konst. Helsingfors 1991. ISBN 951-47-5721-1
- n:o 14 Paula KARHUNEN: Valtion tuki näyttämötaiteilijoille vuosina 1980-1991.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1992. ISBN 951-47-5921-4
- n:o 15 Sari KARTTUNEN: Kuvataiteilijan ammatti. Katsaus viimeaikaisiin tutkimussuuntauksiin taiteilijan asema -tutkimuksen näkökulmasta.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 1992. ISBN 951-47-6166-9
- n:o 16 Survey on the Economic Situation and Social Status of the Artist in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1992. ISBN 951-47-6266-5
- n:o 17 Auli IRJALA: A Minority in Music. Women as Professional Composers and Musicians.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1992. ISBN 951-47-6765-9
- n:o 18 Danielle CLICHE, Auli IRJALA and Eija RISTIMÄKI: National Cultural Policy Framework and Trends in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1993. ISBN 951-47-8200-3
- n:o 19 Merja HEIKKINEN and Paula KARHUNEN: Focus and Functions of Public Support for Artists in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1993. ISBN 951-47-8693-9
- n:o 20 Eija RISTIMÄKI: The Role of Intermediary Bodies within the Finnish Public Cultural Administration.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0226-9

- n:o 21 Paula KARHUNEN: The Interaction between Artists' Professional Training and Employment in the Field of Finnish Theatre.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0227-7
- n:o 22 Merja HEIKKINEN: Effects of Direct Support on Artists' Incomes.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0228-5
- n:o 23 Henriikki HEIKKA: The Helsinki Metropolitan Area as a National and International Cultural Centre Area.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0229-3
- n:o 24 The Finnish Reply to the Inquiry Concerning the Role of the State in the National and International Cultural Development. Seminar "The Cultural Responsibility of the State", Stockholm, 19-20 August, 1994.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1994. ISBN 951-53-0230-7
- n:o 25 Merja HEIKKINEN & Sari KARTTUNEN: Defining Art and Artists as a Methodological Problem and a Political Issue. Paper Prepared for the ECPR Planning Session, Politics and the Arts, Bordeaux, April 27th - May 2nd 1995.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1995. ISBN 951-53-0972-7
- n:o 26 Merja HEIKKINEN and Paula KARHUNEN: Does Public Support Make a difference, and for Whom? The Role of Direct Support for Artists in Different Art Forms and its Relations to the Situation of Women Artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1996. ISBN 951-53-1013-X
- n:o 27 Paula KARHUNEN: Kuinka lama vaikutti? Näyttämö- ja säveltaiteilijoiden toimeentulo ja julkinen tuki vuonna 1992 sekä tulotason muutokset 1989-1992.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1997. ISBN 951-53-1470-4
- n:o 28 Merja HEIKKINEN & Paula KARHUNEN: Social Position of Artists in Finland.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1997. ISBN 951-53-1606-5
- n:o 29 Sari KARTTUNEN: Valokuvataiteen taiteilija-apurahat: Selvitys määrällisestä kehityksestä ja jakaumasta sekä merkityksestä 1970-1999. State artist grants in photographic art: Survey of quantitative development, distribution and effects 1970-1999.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-14-7
- n:o 30 Paula KARHUNEN: A portrait of a woman as an artist: Some research results concerning the career paths of female artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-15-5
- n:o 31 Merja HEIKKINEN: Sirkus- ja estraditaiteilijat. Raportti kyselytutkimuksesta.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-16-3
- n:o 32 Paula KARHUNEN: Trained artists at the market place. An overview of the graduate-surveys.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-17-1
- n:o 33 Sari KARTTUNEN: The earnings of photographic artists in Finland. An income profile based on quantitative data from 1989 and 1992.
The Arts Council of Finland. Helsinki 1999. ISBN 952-5253-19-8
- n:o 34 Sari KARTTUNEN: Exactly who and what is a photographic artist? Experimenting with emic criteria in a 'status-of-an-artist study'.
The Arts Council of Finland. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-20-1
- n:o 35 Terhi AALTONEN: Taiteilijoiden verotuksesta ja sosiaaliturvasta Suomessa ja Irlannissa.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-24-4
- n:o 36 Tiina KUKKONEN: Festivaalit 1996-2000. Tilastotietoa kulttuuritapahtumien julkisesta tuesta, taloudesta ja yleisöistä.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2000. ISBN 952-5253-30-9
- n:o 37 Tiina KUKKONEN: Festivaalien talous 1999. Finland Festivals ry:n jäsenten talouden rakenne 1999 ja kehitys vuodesta 1993.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2001. ISBN 952-5253-35-X
- n:o 38 Paula KARHUNEN: Suomalaisten säveltaiteilijoiden Teosto-tulot vuonna 1998.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2001. ISBN 952-5253-37-6
- n:o 39 Paula KARHUNEN & Kaija RENSUJEFF: Preliminary findings from a survey on the economic and labour market situation of Finnish artists.
The Arts Council of Finland. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-42-2
- n:o 40 Elina JOKINEN: Kirjastoapurahat ja -avustukset kaunokirjallisuuden tukimuotona.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2002. ISBN 952-5253-44-9
- n:o 41 Paula KARHUNEN & Mikko NIININEN: Taidealojen ammattikoulutus - esiselvitys.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2003. ISBN 952-5253-45-7

- n:o 42 Kaija RENSUJEFF: "Uusia mahdollisuuksia ja pieniä läpimurtoja!" - Taiteilijat vuoden 2000 kyselytutkimuksessa ja väestölaskennassa.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-54-6
- n:o 43 Sari KARTTUNEN: Taidetoimikuntalaitoksen kansainväliset avustukset: Taiteilijoiden liikkuvuuden ja vierastalojen tuki 2000-2004
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-55-4
- n:o 44 Riikka SUOMI: Kansainvälinen taiteilijaresidenssitoiminta Suomessa 1995-2005.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2005. ISBN 952-5253-57-0
- n:o 45 Pauli RAUTIAINEN: Taiteilija-apurahajärjestelmän toimivuus ja koettu vaikuttavuus. Selvitys valtion taiteilija-apurahan saajista 2002-2005. (Artists' grants in action. Functions of the state working grant system. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2006. ISBN 952-5253-61-9
- n:o 46 Pauli RAUTIAINEN: "Emme ole voineet tänä vuonna..." Kielteisen taiteilija-apurahapäätöksen vuodelle 2006 saaneiden taiteellinen toiminta ja heidän arvionsa taiteilija-apurahajärjestelmän toimivuudesta. ("Unfortunately we could not..." Effects of denial decision on grants. Summary.)
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2008. ISBN 978-952-5253-68-9
- n:o 47 Timo SYRJÄLÄ: Säänneilyt sävelet. Radiomusiikin sääntelystä Suomessa ja eräissä vertailumaissa.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2010. ISBN 978-952-5253-77-1
- n:o 48 Pauli RAUTIAINEN: Valtion tuki kulttuuritapahtumille 2000-2008.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2010. ISBN 978-952-5253-79-5
- n:o 49 Riikka ÅSTRAND: Sirkusalan ammatillinen koulutus ja työelämä.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2010. ISBN 978-952-5253-80-1
- n:o 50 Tomi MERTANEN: Taiteilija-apurahajärjestelmän toimivuus ja vaikuttavuus. Selvitys valtion taiteilija-apurahan saajista vuosina 2006-2010.
Taiteen keskustoimikunta. Helsinki 2012. ISBN 978-952-5253-83-2

Julkaisujen verkkoversiot – Electronic versions

www.taiteenkeskustoimikunta.fi – www.artscouncil.fi

Toimitus – Edited by

Taiteen keskustoimikunnan tutkimusyksikkö
Research Unit of the Arts Council of Finland

Tilaukset ja tiedustelut – Orders and Information

Taiteen keskustoimikunta – Arts Council of Finland
Tutkimusyksikkö – Research Unit
Maneesikatu 7, PL 293, Helsinki, Finland
tel. +358 (0)9 1607 7066, fax. +358 (0)9 1607 7069
tkt-kirjasto@minedu.fi
www.taiteenkeskustoimikunta.fi – www.artscouncil.fi

Muut julkaisusarjat - Other publication series

Taiteen keskustoimikunnan julkaisuja – Publications of the Arts Council of Finland
Tilastotietoa taiteesta – Facts about the Arts
Tilastotiedote – Facts and Figures